

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN HAK VE
ÖZGÜRLÜKLERE SAYGI DEĞERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
KASTAMONU İLİ ÖRNEĞİ**

Salim ÖZDEMİR

**Danışman Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET
Jüri Üyesi Doç. Dr. Süleyman ELMACI
Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Emine KARASU AVCI**

KASTAMONU - 2018

TEZ ONAYI

Salim ÖZDEMİR tarafından hazırlanan "Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerine İlişkin Görüşleri: Kastamonu İli Örneği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi Doç. Dr. Süleyman ELMACI
On Dokuz Mayıs Üniversitesi

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Emine KARASU
Kastamonu Üniversitesi

25/06/2018

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Salim ÖZDEMİR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGI DEĞERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: KASTAMONU İLİ ÖRNEĞİ

Salim ÖZDEMİR

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. B. Ünal İBRET

Bu çalışma Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğrencilerinin hak ve özgürlüklere saygı değerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla, 2016-2017 öğretim yılında Kastamonu il merkezinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 15 yabancı uyruklu öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinde olgubilim deseni kullanılmıştır. Kullanılan veriler odak grup görüşmesi yoluyla elde edilmiştir. Yabancı öğrencilere hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili araştırmacı tarafından hazırlanan 20 soru sorularak ve hak ve özgürlükler ile ilgili resim çizdirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin kişi hakları, sosyal ve ekonomik haklar ile ilgili görüş bildirirken siyasi haklarla ilgili herhangi bir görüş belirtmedikleri görülmektedir. Ülkelerinde suç olarak bildikleri şeylerin aslında kendi hak ve özgürlükleri olduğunu öğrendikleri belirtmişlerdir. Kendileri için hak ve özgürlüklere saygı değerinin ayrı bir ders olarak verilmesi, hak ve özgürlüklere saygı duymayanların cezalandırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Değerleri aktarmak için sorumlulukları olduklarını bunu eğitim ile gerçekleştirebilecekleri, değer eğitiminde öğrencilerin tümünün öğretmeni rol model aldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere, Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı olan iyi bir vatandaş yetiştirmede toplumlar tarafından kabul gören değerlerin önemi oldukça fazladır. Bu sebeple değer eğitimi okullarda ders olarak verilmesi ve değer eğitimi hususunda öğrencilerin rol model aldıkları öğretmenlerin seminer ve kurslarla bu konuda yetiştirilmeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Hak ve Özgürlüklere saygı, Yabancı uyruklu öğrenciler.

2018, 125 sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

OPINIONS OF FOREIGN STUDENTS ABOUT THE VALUE OF RESPECT FOR RIGHTS AND FREEDOMS: EXAMPLE OF KASTAMONU PROVINCE

Salim ÖZDEMİR

Kastamonu University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Turkish Language and Social Studies Education

Supervisor: Prof. B. Ünal İBRET

This study was conducted with 15 foreign students studying in secondary schools in Kastamonu province center during the 2016-2017 school year in order to determine the opinions of the 6th grade Social Studies students of Kastamonu on the respect value of rights and freedoms. Phenomenology as qualitative research methods were used in this study. The data were collected from focus group interview. Asked 20 questions prepared by the researcher about the value of respecting rights and freedoms to foreign students and drawing pictures about rights and freedoms. The obtained data were analyzed by content analysis. According to the results of the study, students do not express any opinion on political rights when they express opinions on individual rights, social and economic rights. They have learned that what they know as crime in their country is in fact their own rights and freedoms. The fact that the value of respect for rights and freedoms as a separate lesson for them has to be punished for those who do not respect rights and freedoms. They have come to the conclusion that all of the students in value education are modeling the role of teachers in carrying out their responsibilities to convey values, through education. As it is understood from the results of this research, the values that are accepted by the societies with a good citizen education which is the main aim of the Social Studies Course are significant. For this reason, Value Education can be suggested to be taught in schools and to educate the teachers that the students take role models about value education with seminars and courses.

Key Words: Social Studies, Respect for Rights and Freedoms, Foreign Students.**2018, 125 pages**

ÖNSÖZ

İnsanoğlu toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. İçerisinde yaşadığı toplumların temel prensiplerine, değer yargılarına ve sosyal yaşamına uyum sağlaması gerekir. Çünkü kendi haklarının bittiği yerde başkalarının hakları başlamaktadır. Bu sebeple uyum sağlamanın yolu diğer insanların hak ve özgürlüklerine saygı duymaktan geçmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde verilen empati becerisi ve saygı değerini kazanan toplumlarda sosyal sorunlardan bazılarının kendiliğinden çözüleceği görülecektir. Dünya tarihi boyunca toplumların ve kültürlerin bu kadar iç içe yaşadığı başka zaman dilimi bulunmamaktadır. Küreselleşen dünyada insanlar arasındaki anlaşmazlıkların asgari düzeye indirgenebilmesinde değerler eğitiminin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin önemini vurgulamak için ve Sosyal Bilgiler eğitimine katkı sağlayabilmek için yabancı öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

Yüksek lisans eğitimine başladığım ilk günden beri tecrübesi ile bana yol gösteren ve cesaretlendiren değerli hocam Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgilerini ve tecrübelerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ'ne, Doç. Dr. Kadir KARATEKİN'e, Doç Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya, Doç. Dr. Zafer KUŞ'a, Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT'a , Dr. Öğr. Üyesi Emine KARASU AVCI'ya teşekkür ederim. Bu süreçte desteklerinden dolayı Kamil ÖZDEMİR'e, çalışmam boyunca her zaman yanımda olan değerli arkadaşlarım Ayhan YILDIRIM, F. Betül DEMİR ve B. Engin DABAN'a teşekkür ederim. Hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen ANNEM'e ve BABAM'a teşekkür ederim.

Salim ÖZDEMİR

Kastamonu, Haziran, 2018

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ÇİZİMLER DİZİNİ	xii
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.3. Araştırmanın Alt Problemleri.....	4
1.4. Araştırmanın Amacı.....	6
1.5. Araştırmanın Önemi.....	6
1.6. Sınırlılıklar.....	8
1.7. Sayıtlılar.....	8
1.8. Tanımlar.....	8
II. BÖLÜM	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Sosyal Bilgiler Dersi.....	10
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar.....	12
2.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler.....	12
2.2.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler.....	12
2.2.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler.....	12
2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi.....	13
2.4. Sosyal Bilgilerin Dünyada Gelişimi.....	13
2.5. Sosyal Bilgilerin Türkiye’de Gelişimi.....	14
2.6. Değerler.....	15
2.7. Değerlerin Sınıflandırılması.....	16
2.8. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	19

2.8.1. Değer Telkini.....	19
2.8.2. Değer Açıklama.....	20
2.8.3. Değer Analizi.....	21
2.8.4. Ahlaki Muhakeme.....	22
2.8.5. Eylem Öğrenme.....	23
2.8.6. Model Öğrenme.....	24
2.9. Değer Eğitiminin Önemi.....	24
2.10. Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi.....	26
2.11. Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri.....	27
2.12. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	33
2.12.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar.....	33
2.12.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	36
III. BÖLÜM.....	39
YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırma Modeli.....	39
3.2. Çalışma Grubu.....	40
3.3. Veri Toplama Aracı.....	40
3.4. Verilerin Toplanması.....	41
3.5. Verilerin Analizi.....	42
IV. BÖLÜM.....	44
BULGULAR VE YORUM.....	44
4.1. Alt Problemlere Ait Bulgular.....	44
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	44
4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	46
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	48
4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	51
4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	54
4.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	57
4.1.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	59
4.1.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	61
4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	64
4.1.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	66
4.1.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	68

4.1.12. On İkinci Alt Problem İlişkin Bulgular	71
4.1.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	73
4.1.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	75
4.1.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	77
4.1.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	80
4.1.17. On Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.1.18. On Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	85
4.1.19. On Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	87
4.2. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çizimlerine İlişkin Bulgular	89
4.2.1. Yaşama Hakkı İle İlgili Çizimler.....	91
4.2.2. Eğitim Hakkı İle İlgili Yapılan Çizimler	93
4.2.3. Din ve Vicdan Hürriyeti İle İlgili Çizimler	94
4.2.4. Çocuk Hakları İle İlgili Yapılan Çizimler	95
4.2.5. Mülkiyet Hakkı İle İlgili Çizimler.....	96
4.2.6. Mülteci Hakkı İle İlgili Yapılan Çizimler	97
4.2.7. Kadın Hakları İle İlgili Çizimler.....	97
V. BÖLÜM.....	99
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	99
TARTIŞMA	99
SONUÇLAR	105
ÖNERİLER	109
KAYNAKLAR	110
EKLER.....	121
EK 1- (Valilik Onayı).....	121
EK 2- (Grup Görüşme Soruları)	123
ÖZGEÇMİŞ.....	125

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt	Aktaran
BMİHB	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi
İHB	İnsan Hakları Bildirgesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	National Council for Social Studies
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	ve diğerleri
diğ.	diğerleri

TABLOLAR DİZİNİ

		Sayfa
Tablo 3.1.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Uyrak ve Cinsiyetleri.....	40
Tablo 4.1.	Yabancı Öğrencilerin Hak Kavramına Yönelik Görüşleri	44
Tablo 4.2.	Öğrencilerin Özgürlük Kavramına Yönelik Görüşleri	47
Tablo 4.3.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Saygı Kavramına Yönelik Görüşleri	49
Tablo 4.4.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılıp Sınırlandırılmamasına Yönelik Görüşleri	51
Tablo 4.5.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasına Yönelik Görüşleri	52
Tablo 4.6.	Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanmasına Yönelik Görüşleri	54
Tablo 4.7.	Öğrencilerin Ülkelerinde Hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanmasına Yönelik Görüşleri	55
Tablo 4.8.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Türkiye’de Yaşamının ve Öğrenim Görmesinin Hak ve Özgürlüklere Saygı Açısından Neler Kattığına Yönelik Görüşleri	57
Tablo 4.9.	Öğrencilerin Hak ve Özgürlükler Değerine Sahip Olmak Kişiyne Faydalarına Yönelik Görüşleri	59
Tablo 4.10.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklerle Saygılı Olma Değeri Daha İyi Anlaşılabilmesi İçin Nasıl Bir Eğitim Verilmesine Yönelik Görüşleri.....	61
Tablo 4.11.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma Değerini Aldıklarında Dünyadaki Olaylara Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Görüşleri.....	64
Tablo 4.12.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Hak ve Özgürlükler Değerini Kazandırmada Etkisine Yönelik Görüşleri.....	66
Tablo 4.13.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Toplumda Değerlere Saygı Göstermeyen Bireylere Yönelik Görüşleri.....	69
Tablo 4.14.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Toplumda Değerlere Saygı Göstermeyen Bireylerin Cezalandırılmasına Yönelik Görüşleri..	69
Tablo 4.15.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Değerleri Gelecek Kuşaklara Aktarmak İçin Görev ve Sorumluluklarına Yönelik Görüşleri.....	71
Tablo 4.16.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Ülkelerindeki Eğitim ile Türkiye’deki Eğitimi Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri Açısından Karşılaştırmalarına Yönelik Görüşleri.....	73
Tablo 4.17.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olmayı Nasıl İfade Edeceklerine Yönelik Görüşleri.....	76
Tablo 4.18.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Bir Birey Çevresine Davranışlarına Yönelik Görüşleri.....	77
Tablo 4.19.	Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma Değeri Kazanılmasına Yönelik Görüşleri.....	80

Tablo 4.20.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hakların ve Özgürlüklerin Kazanılmasına veya Verilmesine Yönelik Görüşleri.....	80
Tablo 4.21.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygı Açısından Türkiye Bekledikleri Gibi Bir Ülke Olmasına Yönelik Görüşleri.....	82
Tablo 4.22.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygı Açısından Türkiye'ye Yönelik Görüşleri.....	83
Tablo 4.23.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Değer Eğitiminde Öğretmenlerin Model Olup Olmaması Gerekliliğine Yönelik Görüşleri.....	85
Tablo 4.24.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Değer Eğitiminde Öğretmenlerin Nasıl Model Olması Gerektiğine Yönelik Görüşleri.....	85
Tablo 4.25.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri Açısından Yaşadıkları Bir Olaya Yönelik Görüşleri.....	87
Tablo 4.26.	Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerini Nasıl Resmettiklerine Yönelik Görüşleri.....	89

ÇİZİMLER DİZİNİ

	Sayfa
Çizim 4.1. E.Ö.1-İran: “İnsanlar Öldürülmesin” (Yaşama Hakkı).....	91
Çizim 4.2. E.Ö.4-İrak: “İrak Ordusu ile Daeş Arasında Gördüğüm Savaş” (Yaşama Hakkı).....	91
Çizim 4.3. E.Ö.7-İrak: “Gördüğüm Bir Terör Saldırısı” (Yaşama Hakkı, Temel Hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanması).....	92
Çizim 4.4. E.Ö.9-İrak: “Gördüğüm Bir Savaş Sahnesi” (Yaşama Hakkı, Baskı).....	92
Çizim 4.5. E.Ö.3-İran: “İnsanları Rahat Bırakın” (Yaşama Hakkı, Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması).....	93
Çizim 4.6. E.Ö.2-İrak: “Öğretmen Olmak İstiyorum. Öğrencilere Haklarını Anlatmak İstiyorum.” (Eğitim Hakkı)	93
Çizim 4.7. K.Ö.1-İrak: “Doktor Olmak İstiyorum” (Eğitim Hakkı, Sağlık Hakları).....	94
Çizim 4.8. K.Ö.4-İran: “Dini İnançlara Saygılı Olunmasını İstiyorum” (Din ve Vicdan Hürriyeti).....	94
Çizim 4.9. K.Ö.3-İrak: “Bu Kız Korkmuş, Kardeşi de Ağlıyor” (Çocuk Hakları).....	95
Çizim 4.10. E.Ö.5-Afganistan: “Ülkemizde Elimizden Alınan Evimiz ve Arabamız” (Mülkiyet Hakkı).....	95
Çizim 4.11. K.Ö.2-İrak: “Böyle Bir Hayatım Olsun İstiyorum.” (Mülkiyet Hakkı, Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması).....	96
Çizim 4.12. E.Ö.6-Afganistan: “Ülkemizde Geride Bırakmak Zorunda Olduğumuz Evimiz” (Mülkiyet Hakkı).....	96
Çizim 4.13. K.Ö.6-Afganistan: “Yaşadığım En Kötü Olay” (Mülteci Hakkı). 97	97
Çizim 4.14. E.Ö.8-Afganistan: “Ülkemde Kızlar Rahat Gezemiyorlar” (Kadın Hakları).....	97

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, sayıtlıları ve bu konuya dair yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Anadolu coğrafyası stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca birçok göçe ve istilaya maruz kalmıştır. II. Dünya Savaşı sonunda oluşan Berlin Duvarı'nın 1989 yılında yıkılmasıyla iki kutuplu dünya düzeni sona ermiş ve küreselleşen dünya düzenine doğru hızlı bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Değişim ve gelişmeler teknolojiden sanata, siyasetten eğitime kadar hemen hemen her alanda yaşanmıştır. Sosyal, siyasi ve ekonomik alanda yaşanan olaylar sosyal bir varlık olan insan yaşamını da etkilemiştir. Bu değişimden dünya ile beraber Türkiye de etkilenmiştir. Ancak her gelişmenin ve değişimin olumlu yönlerinin yanında olumsuz yönlerinin de bulunduğu bir gerçektir.

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusumuzun %22.52'si kırsal alanlarda yaşamaktaydı (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 1999). Günümüzde ise ülke nüfusunun büyük çoğunluğu şehirlerde yaşamaktadır. Özellikle Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki kentlerden terör, işsizlik gibi sorunlardan dolayı büyük kentlere yoğun bir göç yaşanmıştır. Bu göçlerin sonucunda birbirlerinden pek de haberi olmayan topluluklar ve kültürler bir arada yaşamaya başlamışlardır. Bunun yanında 1991 yılında Körfez Savaşı ile başlayan ve günümüze kadar devam eden Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerindeki bunalımlar sebebiyle, Türkiye savaş ve baskılardan kaçanların sığındığı güvenli bir ülke olmuştur. Bu coğrafyalardan büyük göç dalgaları yaşanmış ve her seferinde Türkiye sığınmacıları kabul etmiştir. Yerel ve bölgesel olarak yaşanan bu olaylar dünyayı da dolaylı olarak etkilemiştir. Türkiye'de 2005 yılından itibaren okutulmaya

başlanan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bu olayların dolaylı bir yansıması olarak düşünülebilir. Bu süreçte toplumun ortak değerleri üzerinden bir değer eğitimi verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bireylerin hak ve özgürlüklerini, demokrasiyi ve diğer değerleri benimsemesi ve bu değerlere uygun tutum ve davranışlar sergilemesi ancak eğitimle gerçekleşir (Günel, 2009).

İnsanlığın yaşamını eğitim yoluyla devam ettirdiği kabul edilen bir gerçektir. Eğitim; bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde toplumun devam etmesini sağlayacak nitelikte değerler geliştirmek, var olan değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırma sorumluluğunu taşır (Akdağ ve Taşkaya, 2011). Eğitim tüm medeniyetlerin oluşumunda ve gelişiminde yadsınamaz etkiye sahiptir. Tutarlı veya tutarsız, geleneksel ya da modern, her eğitim sisteminin bir değer temeli vardır (Yazıcı ve Aslan, 2009). Eğitimin toplumun sürekliliğini sağlamak amacıyla temel tutum ve değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması işlevi tarihsel bir temele sahiptir (Balcı ve Yanpar, 2013).

Değer eğitimi ilk olarak anne-baba tarafından vermeye başlanır. Sonrasında okul ortamında örgün olarak devam eder. Son yıllarda çocukların daha küçük yaşta okula başlamasıyla beraber değer eğitiminde okullar daha da önemli hale gelmiştir. Okul ortamı demokrasinin yaşandığı ve ahlaki değerlerin verildiği bir yer olmalıdır (Kan, 2010, 39). Toplum tarafından geleceği inşa etme görevi biçilen eğitim sisteminin değer eğitimi verme noktasında en önemli yardımcılarında biri Sosyal Bilgiler dersidir. 2005 yılı itibari ile yenilenen yapılandırmacı yaklaşım ile oluşturulan yeni öğretim programı gelecekte toplumun istediği değerleri kazanmış bireyler yetiştirmekle görevli mihver derslerden birisi olmuştur. Önceki öğretim programından farklı olarak beceri ve değerler gizli müfredattan çıkarılarak programın temel öğeleri arasına alınmıştır. Böylece beceri ve değerler doğrudan kazandırılmak istenmiştir. (Yazıcı ve Koca, 2008). Öztürk (2015)'e göre eğitim alanında gözlenen pek çok yetersizliğe rağmen halk, ülkenin aydınlık geleceği için eğitime güvenmeyi sürdürmektedir.

Eğitim alanında hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili sınırlı sayıda çalışmalar yapılmıştır. Tunçbilek'in (2011), "İlköğretim türkçe ders kitaplarının hak ve

özgürlükler temasının demokrasi eğitimi açısından incelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, Türkçe ders kitaplarındaki hak ve özgürlük temasının demokrasi eğitimine uygunluğunu araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda hak ve özgürlükler temasının öğrencilere hak ve özgürlükler kazandırmada, demokrasi kültürünü ve değerlerini kazandırmada çok etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boztaş’ın (2013), “Sosyal bilgiler öğretiminde hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanımında örnek olay incelemesi yönteminin etkisi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında hak ve özgürlüklere saygı değerini örnek olay incelemesi yöntemiyle desteklenen öğrenme-öğretme süreci ile yürürlükteki programa dayalı öğrenme-öğretme süreci arasında farklılık incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre örnek olay incelemesi yöntemi ile desteklenen öğrenme-öğretme uygulamasının öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Maden’in (2017), “İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değerinin yeri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında din kültürü ve ahlak bilgisi programında saygı değerini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda programda saygı değeri verildiği ancak bazı eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda değerler eğitimi konusunda yapılan çalışmalar Uçar (2009), Okudan (2010), Aktepe (2010), Kılıç Şahin (2010), İbret, Karatekin ve Avcı (2015), Keskin Öğretici (2013), Aran ve Demirel (2013), Tonga ve Uslu (2015), Topkaya (2016), Beldağ ve Özdemir (2016) tarafından akademik makaleler yazıldığı görülmektedir. Tezler Dilmaç (2007), Sezer (2008) Aladağ (2009), Çengelci (2010), Bektaş (2012), Kılcan (2013), Şahin (2013), Kantar (2014), Aydın (2014), Harmancı (2014), Yanaş (2015), Batmaca (2016), Konak (2017), Demir (2017) tez çalışmalarında değer eğitimi hakkında yapılmış fakat hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili yabancı öğrencilerle yeterli çalışma bulunamamıştır. Sosyal Bilgiler dersinde verilen hak ve özgürlüklere saygı değeri eğitiminin evrensel olup olmadığı noktasında bilgi elde edilememiştir.

Buradan hareketle alandaki boşluğu doldurmak ve Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilen evrensel bir değer olan hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkında yabancı öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi: Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin özgürlük kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin saygı kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hakkında ne düşünceleri nelerdir?
5. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması hakkındaki görüşleri nelerdir?
6. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de yaşamalarının ve öğrenim görmelerinin hak ve özgürlüklere saygı açısından öğrencilere katkıları nelerdir?
7. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerine sahip olmasının kişiye katkıları hakkındaki görüşleri nelerdir?
8. Kastamonu'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerinin daha iyi anlaşılması için nasıl bir eğitim verilmesi gerekliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?

9. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin görüşlerine göre hak ve özgürlüklere saygı olma değerini kazanmış bireylerin dünyadaki olaylara karşı yaklaşımları nelerdir?

10. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini kazandırma ki etkisine yönelik görüşleri nelerdir?

11. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

12. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarına ilişkin görüşleri nelerdir?

13. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili ülkelerindeki eğitim ile Türkiye’deki eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

14. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edeceklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

15. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı bir birey çevresine karşı nasıl davranacağına ilişkin görüşleri nelerdir?

16. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hakların ve özgürlüklerin kazanılmasına verilmesi ilişkin görüşleri nelerdir?

17. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili Türkiye’ye ilişkin görüşleri nelerdir?

18. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenlerin model olmaları hakkındaki düşünceleri nelerdir?

19. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili deneyimleri nelerdir?

20. Kastamonu’da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmedeceklerine ilişkin çizimleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler eğitiminde hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili yeterince çalışmanın bulunmadığı söylenebilir. Yapılan literatür taramasında hak ve özgürlüklere saygı değeri ve yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Boztaş’ın (2013), tarafından yapılan çalışmada hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanımında örnek olay incelemesi üzerinde durulmuştur. Türkiye’de yapılan hak ve özgürlükler ile ilgili çalışmaların genelde eğitim, siyasal bilimler ve hukuk alanında olduğu söylenebilir (Atakan, 2006; Çolakkol, 2010; Tunçbilek, 2012; Kılıç, 2012; Zabunoglu, 2012; İldeş, 2013; Yaşar 2013; Taşkın, 2014; Demir, 2016; Can, 2017).

Bu araştırmanın amacı ortaokul 6. sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Toplumlar geleceklerini inşa ederken, sonraki nesilleri kendi inanç ve değerleri doğrultusunda değişen şartlara uygun olarak yetiştirmeye çalışırlar. Değerler, insanları etkileyen, doğruya yönlendiren, bireyi ve toplumu ayakta tutan unsurlardır. Bu sebeple toplumlar açısından değerler ve değerler eğitimi konusunun oldukça büyük bir önemi bulunmaktadır (Çakıroğlu, 2013). Yerleşik hayat geçişle birlikte toplumlarda ortaya çıkan kültürel çözümler, gelişen teknoloji ile beraber yalnızlaşan insanlar, toplumu bir arada tutan değer eğitiminin önemini ortaya koymuştur. Günümüzde yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler karşısında değerlerin önemini yitirmeye başladığı görülmektedir. Teknolojiye bağımlı yaşayan özellikle genç nesiller internette aldığı bilgileri ve değerleri genellikle sorgulamadan doğru

olarak kabul ettikleri görülmektedir. Toplumsal değerlerle donanmış ve bu değerleri hayatına yansıtan bireyler yetiştirmek ailenin olduğu kadar toplumun ve geleceğin iyi insanını yetiştirmek olan eğitim kurumlarının görevleri arasında yer alır (Aladağ, 2009). Değer ve değer eğitiminin Sosyal Bilgiler içerisinde oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Sosyal bilimler disiplini içerisindeki kavramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alarak hem bireyin toplum içinde gelişmesini hem de kendini yetiştirmesini amaçlamaktadır (Gökdemir, 2013).

Sosyal Bilgiler dersi tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle iyi değerlerin verilmesi bakımından önemlidir (Kan, 2010). Bu konuda değerleri doğrudan kazandırması amaçlanan temel mihver ders olan Sosyal Bilgiler dersine büyük görev düşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri bireylere kazandırmayı hedeflemektedir (Gömleksiz ve Cüro, 2011, 95). Bu değerlerden birisi de çalışma konumuz olan hak ve özgürlüklere saygı değeridir. Hak ve özgürlükleri kazanan öğrencilerin topluma daha iyi uyum sağlayacağı öngörülebilir. Bu değeri alan bireyler empati kurabilir. Böylece toplumsal sorunların ve anlaşmazlıkların birçoğu daha ortaya çıkmadan önlenir. Gelecek nesillerin sağlıklı, duyarlı, hoşgörülü olması, tartışma yöntemini bilmesi, uzlaşma kültürünü benimsemesi, evrensel değerlerin bilincinde olması insan hak ve hürriyetlerine saygılı vatandaşlar yetiştirmesi eğitim yoluyla gerçekleşecektir (Topal, 2017, 4).

Ülkemizde eğitim kurumları içerisinde değer eğitimi alan öğrencilerin değerleri yeterince içselleştirememesi, tam olarak kavrayamaması veya bunu hayatında uygulayamaması program veya öğretim yöntemlerindeki yetersizlikleri gözler önüne sermektedir. Öğretmenler mevcut programda kazanımları yetersiz görmekte ve öğretmenlerin değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesi istemektedir (Uçar, 2009). Günümüz eğitiminde alanında alınan tedbirler dünyadaki gençlerin problemlerini tam olarak çözmeye yeterli olmamaktadır. Çünkü insanlar bu tedbirlerin hiçbirini modern eğitimin içinde bulunduğu manevi ve ahlaki değer krizinin cevabını bulamadığı gibi bu ahlaki ve manevi değer boşluğunu ne ile doldurabileceğini de henüz çözümüş değildir (Kenan, 2004, 275). Bu bağlamda

yapılan araştırma ile ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere değer eğitimi verilip verilemediği noktasında eğitimcilere yardımcı olmaya çalışılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Kastamonu il merkezinde bulunan ortaokullar ile,
2. Ortaokul 6. Sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler ile,
3. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.7. Sayıtlar

Bu araştırmaya katılan 6. sınıfta öğrenim gören yabancı öğrencilerin sorulan soruları samimiyetle cevapladıkları ve resim çizdikleri varsayılmaktadır.

1.8. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir derstir (Civek, 2008, 29).

Hak: Adaletin, hukukun gerektirdiği veya ayırdığı şeydir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017).

Özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumudur (TDK, 2017).

Değer: Bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlardır (Akbaş, 2004).

Saygı Değeri: Üstünlüğü, yaşıllığı, yararlılığı ve kutsallığı sebebiyle bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusudur (TDK, 2017).

II. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi

Dünyada ilk defa Amerika Birleşik Devletlerinde 1916 yılında ortaya çıkan Sosyal Bilgiler dersine ait ortak bir tanımlama bulunmamaktadır. Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırmasıdır (Barr vd., 1978, akt., Öztürk, 2015, 3). Sosyal Bilgiler, insan ilişkilerini inceleyen bir bilim olarak ifade edilmiştir (Demirtaş ve Barth, 1997, 6). ABD ‘de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies [NCSS])’ in tanımıyla Sosyal Bilgilerin hemen hemen ortak bir tanım ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgilerde hala geçerliliğini koruyan tanım şöyledir:

Sosyal Bilgiler insan ve toplum bilimlerini (çocukların) vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektedir. Sosyal Bilgiler, okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal Bilgilerin başlıca amacı gençlerin, karşılıklı ilişkilerin olduğu bir dünyada kültürel çeşitliliklere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararını gözeten bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır (NCSS, 1994, 3 akt., Aslan, 2016, 6).

Türkiye’de 2005 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler öğretim programında bahsedilen tanım ise şöyledir:

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın

sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005, 26).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında çalışma yapan eğitimcilerin Sosyal Bilgileri tanımlamaları şu şekildedir. Sosyal Bilgiler etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen aktif insan tipleri ve iyi vatandaşlar yetiştiren bir derstir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler bütünüdür (Sönmez, 2010, 3). Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2009, 4). Sosyal bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının seviyesine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinler arası bir yaklaşımla verildiği bir müfredat programıdır (Safran, 2008, 4). Sosyal Bilgiler, toplumla ilgili disiplinlerin belirli kurallarla bilimsel bir çerçevede incelenmesidir (Köstüklü, 1999). Sosyal bilgiler dersi insan uğraşlarının tüm boyutlarıdır. Bu dersi sadece tarih, coğrafya, politik bilimler ve ekonomi ile sınırlandırmak doğru bir yaklaşım değildir. Matematik, sanat, müzik, insan ve dil gibi sosyal çalışmaları konu alan disiplinler de sosyal bilgiler dersine konu olur (Esen, 2011, 3).

Sosyal Bilgiler bir yandan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık bilgisi gibi alanlara ait içeriği vermeye çalışırken diğer yandan sosyal beceriler ve değerler üzerinde duran, bilimsel amaçların yanı sıra duyuşsal amaçlarda kazandırmaya çalışan bir derstir (Bacanlı, 2006, 47). Sosyal bilgiler dersi sosyal bilim disiplinlerinin konularını ve yöntemlerini benimseyerek, etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla ortaokul düzeyinde okutulan disiplinler arası bir ders olduğu söylenebilir.

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Sosyal Bilgiler öğretiminde üç farklı yaklaşım bulunmaktadır: Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler, Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler ve Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgilerdir.

2.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler öğretiminde en eski ve en yaygın yaklaşımdır. Kültürel miras aktarımı olarak da geçer. Bu yaklaşımda temel değer ve inançlar telkin yoluyla gelecek nesillere aktarılır. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere, geçmişe ait bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, inanç ve değerler öğretilmeye çalışılmıştır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, 2). Böylece en iyi vatandaş yetiştirilir. Geçmiş öğrenilir ve gurur duyulur. Sunuş yoluyla dersler verilir. Ezberleme ve soru cevap yöntemleri kullanılır.

2.2.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimlere ait bilgi beceri ve değerlerin kazandırılması hedeflenir. Bu sayede etkili vatandaş yetiştirmek hedeflenir. Bu yaklaşıma göre öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir (Öztürk, 2015, 5). Buluş yöntemiyle dersler işlenir. Öğrenciler sosyal bilimlere ait bilgi toplama kanıtlama ve yorumlama süreçlerini aktif olarak kullanmalıdır.

2.2.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler

Bu yaklaşım John Dewey'in düşüncelerini temel almaktadır. Problem çözme stratejisiyle dersler işlenir. Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin bireysel ve sosyal sorunları tanımlama, analiz etme ve karar verme becerilerini geliştirmektir (Öztürk ve diğ., 2014, 2). Öğrenciler problem çözme safhalarını uygulayarak problemi çözmeleri ve karar almaları sağlanarak en etkili vatandaş yetiştirilir.

2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi

Sosyal Bilgiler dersinin yapısı ve amacı gereği eğitimin ana amacının gerçekleştirebileceği en uygun derstir. Dersin öğretim programında verilmesi öngörülen beceri ve değerler aracılığıyla bireyde kasıtlı kültürlenme ve istendik davranış kazandırma gerçekleştirilebilir. Sosyal Bilgiler dersinin ilkökul ve ortaokulda okutulan diğer derslerden ayrılan özelliklerin başında toplumun devamı için gerekli olan bazı tutum ve davranışların öğrencilere kazandırılması gelmektedir (Demir, 2017, 12). Sosyal Bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir (Doğanay, 2008, 80). Ülkelerin ve toplumları geleceğe kalabilmesinde sosyal bilgiler dersi önemli bir yer tutar. Verilen eğitimle gelecek kuşaklara ait uzak hedeflerimize Sosyal Bilgiler dersi ile ulaşabiliriz. Sosyal Bilgiler günümüzde "değişmenin bilimi" şeklinde tanımlanmaktadır (Ay, 2011).

Değişime uyum sağlayamayan toplumlar zamanla yok olma tehlikesi altındadırlar. Günümüz gelişmeleri göz önüne alındığında bu değişimin hızı çok daha fazladır. Sosyal Bilgiler dersi genişleyen çevre yaklaşımıyla öğrencilerin konuları günlük yaşamla ilişkilendirmelerine fırsat tanımaktadır. Böylelikle öğrenilen bilgiler yaşamda yerini bulmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulması ve geliştirilmesinde önemli bir işlevi yerine getirirken, ayrıca çocuğa "yaşantı" kazandıran bir ders olup bireye toplumsal yaşamla ilgili yaşantılar kazandırır. Yaşamsal değeri çok yüksek olan bir ders olarak görevini gerçekleştirmiş olur (Sözer, 1998).

2.4. Sosyal Bilgilerin Dünyada Gelişimi

Sosyal Bilgiler terim olarak ilk defa 1913 yılında ABD’de kullanılmıştır (Aslan, 2016). Sosyal Bilgiler dersi ilk defa bu isimle 1916 yılında ABD de okutulmaya başlanmıştır. Fakat içeriğinde bulunan tarih coğrafya gibi disiplinler açısından bakıldığında verilen okul eğitiminin antik dönemlere kadar götürmek mümkündür. Sosyal Bilgilerin disiplin olarak ortaya çıkmasında en büyük sebep Fransız İhtilali ve sonrasında yayılan milliyetçilik akımlarıdır. Dünyada ortaya çıkan milliyetçilik ve milli duygular büyük imparatorlukları yıkmış, yerine küçük ve milliyet esasına

dayanan devletler kurulmuştur. İşte bu süreçte Amerika ve onunla aynı potansiyele sahip çok kültürlü ülkeler Sosyal Bilgiler dersini benimsediler. Çünkü çeşitli milliyet ve etnik kökenlerin bir arada yaşadığı ülkeler ülkelerinin bekasını iyi bir vatandaş yetiştirmekte gördüler

Dünyada 1920’li yıllardan sonra yükselen otoriter ve baskıcı rejimlere karşı Sosyal Bilgilerin içeriği demokrasi üzerine şekillenmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonunda ise Sosyal Bilgilerin kriterlerini Sovyetler Birliği’yle olan rekabet belirlemiştir. Devlet bu dönemde öğrencilerin iyi yetişmemesinin sebebini Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler gibi dersleri görmüştür. Son derece geniş olan bu disiplinlerin basitleştirilip verilmesi yerine ayrı birer disiplin olarak öğretilmesini savunmuştur (Aslan, 2016).

ABD’de 1970’lerde Sosyal Bilgiler dersinin düz anlatım yöntemiyle öğretilmesine yönelik tepkiler yaşanmıştır. Böylece öğrenciyi aktif kılan, eleştirel düşünme becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirmek isteyen “Yeni Sosyal Bilgiler” akımı ortaya çıkmıştır. 1980’lerde bu anlayıştan vazgeçilmiş ve tekrar geleneksel anlayışa dönmüştür (Erden, 2000).

ABD’de 1990’lı yılların ikinci yarısında NCSS’in önerisiyle Yeni Sosyal Bilgiler yaklaşımına yakın disiplinler arası, tematik ve yapılandırıcı yaklaşıma uygun Sosyal Bilgiler öğretimine geçilmiştir. Sosyal Bilgilerin öğrenme-öğretme sürecinde yapılandırmacılık anlayışının gündemde olduğu görülmektedir (Doğanay, 2008). Ülkemizde günümüzde yapılandırmacı yaklaşımla oluşturulan öğretim programının uygulanmasına devam edilmektedir.

2.5. Sosyal Bilgilerin Türkiye’de Gelişimi

Türkiye’de sosyal bilimler içerisinde yer alan bazı dersler ilk defa Sultan 2. Abdülhamid zamanında Maarif Nezaretine bağlı iptidailerin programında yer almıştır (Kılıcoğlu, 2014). Cumhuriyetin ilanından sonra genç devletin değerlerini aktarmak amacıyla 1926 yılında Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi derslerine yer verilmiştir. Bu dersler ayrı disiplinler halinde verilmiştir. Bu disiplinler 1926, 1938, 1948 ilköğretim programlarında aynı şekilde yer almıştır.

Ülkemizde Disiplinlerarası bir program ilk defa 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi dersleri birleştirilerek Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi adıyla verilmeye başlanmıştır (Sönmez, 2005). 1968 yılında ise Türkiye de ilk defa Sosyal Bilgiler ismiyle verilmeye başlanmıştır. 1980 ihtilali sonrasında dönemin getirisiyle beraber sosyal bilgiler dersi yerine Milli Tarih, Mili Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri okutulmuştur.

1998 yılından itibaren 4, 5, 6, 7. Sınıflara tekrar Sosyal Bilgiler dersi olarak okutulmaya başlanmıştır. 2005 yılına gelindiğinde ise Sosyal Bilgiler dersinin öğrenim programı ABD örnek alınarak değiştirilmiştir. Yeni program yapılandırmacı yaklaşıma uygun, tematik öğrenme ve öğrenciyi aktif hale getiren, öğrenme alanlarında disiplinler arası bir anlayışla hazırlanmıştır. 2018 yılında mevcut programda yapılan değişikliğiyle güncel konular programa alınmış evrim teorisi gibi konular programdan çıkarılmıştır. Değerler ve değer eğitimi ana odak noktası haline getirilmiştir (MEB, 2018). Değerler eğitimi her üniteye verilmek yerine tüm ünitelere yedirilmiştir.

2.6. Değerler

Değer Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık" veya "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmıştır. Değer; arzu edilen, ihtiyaç duyulan şeye karşı beslenen amaç ve o bir şeyin arzu edilebilir, arzuya şayan olduğuna dair sahip olunan inançtır (Bolay, 2005). Değerler bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme tarzıdır (Doğan, 2004). Değer, bir sosyal grup veya toplumun varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır (Kızılçelik ve Erjem, 1994, 99). Verilen tanımlar göz önüne alındığında değerlerin toplumsal yapıların dününden hareketle bugün ve yarını düzenleyen öğeler olduğu söylenebilir.

Değerler öğrenilebilir ve öğretilirler. Kuşaktan kuşağa belirli yöntemlerle aktarılabilirler. Değer her kültürde farklılık gösterebilir. Her toplumun kendine özgü bir değer yapısı bulunur. Bir toplumun değer kabul ettiği bir olgu diğer toplum için bir şey ifade etmeyebilir. Bunun yanı sıra tüm dünya toplumlarının kabul ettiği barış, adalet, yardımseverlik, bağımsızlık gibi evrensel değerlerin var olduğu söylenebilir.

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini anlatır (Akbaş, 2008, 10). İnsanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran inançların tamamı değerdir (Dilmaç, 2007). Dolayısı ile değerler toplumların sosyal yaşamını düzenlemektedir.

Küreselleşmeye bağlı olarak yerel olan toplumsal sorunlar dünya geneline yayılmıştır. Bunların başında küresel terör, ırkçılık ve mülteci sorunları gelmektedir. Değerler, yurttaşlık bilgisi, karakter eğitimi ve etik konularda toplumları etkilediği için AIDS, terörizm, ırkçılık gibi günümüz dünya sorunlarına yeni yollar bulmada uluslararası bir yoldur (Lovat, 2009, 2). Dünya genelinde verilecek olan bir değerler eğitimi ile bu sorunların önüne büyük ölçüde geçilebilir.

2.7 Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler farklı kategorilerde sınıflandırılmışlardır. Spranger (1928)'de yaptığı çalışmasında değerleri bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik, ve dini olarak altı gruba ayırmıştır. Yapılan bu gruplama aşağıda verilmiştir (Akbaş, 2004, 55):

1. Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.

2. Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.

3. Estetik Değer: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların

bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.

4. Sosyal Değer: Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.

5. Politik Değer: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

6. Dini Değer: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğruna dünyevi hazları feda eder.

Schwartz ve Bilsky (1987) kuramcılarının üzerinde uzlaştıkları özelliklerden hareketle değerleri şu şekilde betimlemektedir (Akt.: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 60).

1. Değerler inançlılar. Ancak, tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla eşitlik gibi ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle hakbilirlik, yardımseverlik gibi ilişkilidirler.
3. Değerler özgür eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkarlık değeri, iş yerinde ya da okulda, aileyle, arkadaşlarla ya da tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

Değerler taşıdıkları önemlerine göre kendi aralarında sıralanmaktadır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Rokeach (1973) ise, değerler

üzerindeki çalışmaları sonucunda değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Rokeach'ın yaptığı sınıflama şu şekildedir (Akt.: Akbaş, 2004, 57):

DEĞERLER

AMAÇ DEĞERLER	ARAÇ DEĞERLER
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkar
Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı duyan	Kendine hakim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi
Sosyal kabul	Temiz
Ulusal güvenlik	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

Schwartz (1992)'ın yaptığı çalışmaya göre değerler bireysel ve kültürel olarak ikiye ayırmıştır. Bunlar güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlidir. Schwartz'a göre değerlerin birey düzeyi ve güdüsel tipleri şunlardır (Akt.: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 61).

Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, Otorite sahibi olmak, Zengin olmak, Toplumdaki görüntümü koruyabilmek,(insanlar tarafından benimsenmek)
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin, hırslı, sözü geçen biri olmak , (zeki olmak).
Hazcılık: Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak.
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.

Özyönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, (kendine saygısı olmak).
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli ve erdemli olmak, Toplumsal adalet, eşitlik ve dünyaya barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, (iç uyum)
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, sadık ve sorumluluk sahibi olmak, (Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat).
Geleneksellik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü, dindar, geleneklere Saygılı ve ılımlı olmak, (Dünyevi işlerden el ayak çekmek).
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kıbarlık, İtaatkar olmak, Anne-Babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek
Güvenlik: Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, İyiliğe karşılık vermek, (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak)

Not: Kültürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içinde gösterilmiştir.

2.8. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

2.8.1. Değer Telkini

Değer telkini geçmişten günümüze kadar en çok kullanılan değer öğretim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda telkin yoluyla tekrarlanan bilgilerin ve değerlerin çocuklara aktarılması öngörülür. Büyükler tarafından kabul edilen temel değerler üzerinden eğitim verilir. Verilecek olan değer kesin doğru kabul edilir. Öğrencinin seçim şansı bulunmaz. Bu yaklaşımda sıkça destanlara, kahramanlık şiirlerine, öykülere, nasihatlere ve örneklere başvurulur (Doğanay, 2015, 236). Değerler, kişinin toplumdaki kurumları, önemli bireysel kuralları ve kabul edilmiş standartları öğrencilere tanıtmaya ile kazandırılır (Huitt, 2004).

Superka (1976), telkin yaklaşımını sistematik hale getirmiştir. Superka tarafından geliştirilen bu modelin basamakları aşağıda verilmiştir (Akt.: Ekşi ve Katılmış, 2011, 36).

- a. Telkin yaklaşımını olabilecek değerleri belirleme.
- b. Değer seviyelerini belirleme.
- c. Davranışsal amaçları belirleme
- d. Uygun metotları seçme
- e. Metotları uygulama
- f. Sonuçları değerlendirme

2.8.2. Değer Açıklama

Bu yaklaşım, değer telkini yaklaşımının her verilenin sorgulamadan doğru olduğu anlayışa tepki olarak doğmuştur. Bu yaklaşım öğrencinin kendi duygu düşünce ve değerlerinin farkında olmasını savunmaktadır. Öğrenciler kendi değerleriyle ilgili mantıklı açıklamalar yapmak için düşünmeye teşvik edilmektedirler (Afdal, 2007, 334). Bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkiniyle değil, alternatifleri ve muhtemel doğurgularını inceledikten sonra, özgürce kendisinin değer hakkında karar vermesi esasına dayanmaktadır (Doğanay, 2006). Değer açıklama yaklaşımında değer zorlama olmadan yedi basamakta kazandırılmasını benimser. Bu yedi basamak şöyledir (Avcı, 2015, 20-21):

Seçme;

1. Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma,
2. Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme,
3. Her alternatifin olası seçimlerini düşünerek değerlendirdikten sonra seçim yapabilme,

Ödüllendirme;

4. En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri değerlendirme ve değer verme,
5. Özgürce seçilen bir değeri söyleyebilme,

Hareket;

6. Özgürce seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı belirleyebilme,
7. Seçilen değerle uyum içerisindeki hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilme.

2.8.3. Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımı sosyal bilimler eğitimcileri tarafından ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımda temel amaç, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma yapabilme ve mantıklı düşünebilme noktasında yardımcı olabilmektir (Doğanay, 2015, 242).

Değer analizi yaklaşımında izlenecek yol problem çözme yönteminin aşamalarına benzemektedir. Yaklaşım uygulanırken izlenmesi gereken süreç aşağıda verilmiştir (Ekşi ve Katılmış, 2011, 25):

- a. Sorunun tanımlanır.
- b. Değer sorununu açıkça tanımlamak için kanıt toplanır.
- c. Alternatif çözüm yolları belirlenir.
- d. İhtimal dahilinde her çözümün neden olabileceği problemler üzerinde düşünülür.
- e. Alternatif çözüm yollarından birisi seçilir. Bu doğrultuda harekete geçilir.

2.8.4. Ahlaki Muhakeme

Ahlaki muhakeme yaklaşımı Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramı üzerine geliştirilmiştir. Kohlberg çok uluslu ve çok kültürlü bir çalışma yapmıştır. Çocuklara ahlaki ikilemleri kapsayan belirli durumlar vererek onlara bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sormuştur (Senemoğlu, 2009). Çocuklara verilen örnek olaylardan en çok bilineni şöyledir:

“Avrupa’da bir kadın az görülen kanser hastalığının bir türü nedeni ile ölmek üzeredir. Aynı kentte bulunan bir eczacı onu kurtarabilecek ilacı maliyetinden 10 misli fazlaya satmaktadır. Küçük bir miktar için 2000 dolar ister. Hasta kadının kocası Heinz herkesten borç alarak ancak 1000 dolar toplayabilir. Eczacıya karısının durumunu anlatır, ondan ilacı ya daha ucuza vermesini ya da paranın yarısını daha sonra vermeyi önerir. Fakat eczacı: “bu ilacı ben buldum ve para kazanmak istiyorum.” der, Heinz’in önerisini kabul etmez. Bunun üzerine çaresi kalmayan Heinz eczaneye gizlice girip, ilacı çalar (Shaffer, 1999, Akt.; Güngör, 2009, 78). Bu durum karşısında çocukların verdikleri cevaplardan Kohlberg’in kategorileri ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonunda ahlaki gelişimin bireysel olduğunu, üç ana evre ve altı alt evreden oluşan ahlaki gelişim kuramını ortaya koymuştur. Bu evreler ve özellikleri şöyledir (Öğretici, 2011, 11-12):

1. Ceza ve İtaat Evresi: İnsanlar bu aşamada salt otoriteye saygılarına binaen karar verirler. Otoritelerin görüşlerine aykırı bir karar verirlerse korkunç bir şey olacağını hissederler. Bu aşamada bir ilkokul çocuğu şuna benzer bir şey söyleyebilir: “Ben sabah yatağımı yaptım, çünkü eğer yapmamış olsaydım, babam beni döverdi.”
2. Araşsal İlişkiler Evresi (Saf Çıkarıcı Evre): Bu aşamadaki insanlar eğer belirli bir seçim yaparlarsa mutlak faydalı olabileceklerine dair hislere binaen kararlarını verirler. Karşılıklı olarak birbirini yağlama mantığıdır: “Eğer sen bana aritmetikte yardım edersen, ben de sana yazı ödevini yazmana yardım edeceğim.”

3. Kişilerarası Uyum Evresi (İyi Çocuk Eğilimi Evresi): Bu aşamada bireyler, özdeşleştikleri grubun hislerine uygun olarak karar verirler. “Eğer yardım kampanyası düzenlersek, sonrasında bizim zümre yüzde yüz katılım sağlar ve biz özel giriş pankartımızı sergileyebiliriz.”
4. Kanun ve Düzen Eğilimi: İnsanlar bu evrede yerleşik kurallara, düzenlemelere ve geleneksel sosyal pratiklere saygılarına binaen meselelere karar verirler. Sorumluluğa ve yasal otoriteye değer verirler: “Hız sınırından hoşlanmayabilirim, fakat eğer bu bir yasaysa, hızlı sürmeyeceğim.”
5. Sosyal (Toplumsal) Sözleşme Evresi: bu aşamada kararlar yalnızca yasalara dayanmamaktadır. Daha çok resmi kuralların ve bütün toplumun ilkelerinin ve kişisel değer ve düşüncelerin değerlendirilmesini içerir. Belirli bir duruma uygun ilkeler olmadığında, insanlar bu aşamada kişisel anlayışlarına güvenirler: “Okul bölgesinin bu devam sınırlarını çizme biçimiyle mücadele edeceğim. Onlar bazı insanlara karşı adaletsizdir.”
6. Evrensel Ahlak İlkeleri Evresi: Bu aşamada, insanlar, insan yaşamını, sevgisi ve onuruna saygı gibi bazı evrensel prensipleri de hesaba katarak bireysel bilinçlerine istinaden karar verirler. Resmi kurallara, geleneklere ve diğer ilkelere olan güven gerekli değildir. Kararlara yön veren evrensel prensipler kararları verenler tarafından seçilir; başkaları tarafından fikir önerilmesine gerek duymazlar: “Söyleyeceklerimin çok popüler olmayacağını biliyorum, fakat sözlerim benim gerçek mesajım değildir. Konuşma özgürlüğü fikrini belirtmek isterim. Her ne kadar kısa dönemde sözlerim insanları kızdırsa da, uzun dönemde bu prensibe duyulan saygı insanları mutlu kılacak.”

2.8.5. Eylem Öğrenme

Eylem öğrenme yaklaşımında öğrencilerin değerleri davranış haline getirmeleri önemsenmiştir. Değerler yaşantı sonucu öğrenilir (Aydın ve Gürler, 2012). Bu yaklaşımda öğrenciler yaparak yaşayarak değerleri öğrenirler. Yaklaşımın savunucularına göre değerlerin tam anlamıyla içselleştirilebilmesi için öğrencileri sosyal projelere katılmaları gerekmektedir (Kaymakçı ve Yiğittir, 2012, 52).

2.8.6. Model Öğrenme

Model öğrenme yaklaşımında öğrencinin değerleri formal eğitim haricinde örtük eğitim yoluyla model alarak öğrenebileceğini savunmaktadır. Örtük program okulda bilinçli ve açık olarak uygulanan programların, kararların, ilkelerin dışında kalan okul ortamı ve yaşamıdır (Paykoç, 1995). Model alarak öğrenme davranışı okula sınırlı kalmaz. Hayatın her alanında devam eder. Öğrenciler model olarak yakın çevresiyle beraber dış dünyadan kendine yakın gördüğü herhangi bir kahramanı da model alabilir. Öğrenci gözlemediği kahramanının davranışını hemen göstermez. Önce değeri alıp kendi karakterinin süzgecinden geçirdikten sonra uygun ortamda dışa vurur. Değerlerin öğrenilmesi en çok rol öğrenme şeklinde sosyal öğrenmedir (Bakioğlu ve Sılay, 2013).

Williams 1993'e göre sınıflarda ahlaki değerlerin nasıl verileceğinin incelendiği bir çalışmada formal derslerin mükemmel sonuçlar vermesi beklenirken, bulgular saygının en iyi, model olma ve örtük programla öğretildiğini göstermiştir. Bu bize başta okul olmak üzere hayatın her alanında model olduğumuza dikkat etmemiz gerektiğini gösterir (Akt.: Doğanay 2006, 251).

2.9. Değer Eğitiminin Önemi

Günümüz dünyasında kendisi gibi düşünmeyenlere kendisi gibi inanmayanlara saygıdan uzak, baskı ve şiddetle karşılık veren kişiler, toplumlar ve yönetimler mevcuttur. Bunların başında Pegida Hareketi, Arap Baharına karşı verilen tepki ve dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen baskılar gösterilebilir. Bu tutum ve ön yargıların gelişmesinde kişilerin ve yönetimlerin aldıkları değer eğitimi oldukça önemlidir. Fakat bu tutumlar yine eğitim kanalıyla değiştirilebilir. Öğrenim çağındaki çocukların toplumun ve dünyanın beklentilerine uygun ahlaki davranışlar sergilemesi yine eğitimle gerçekleştirilebilir. Öğrencileri bir bilgisayar hafızası gibi görülmemelidir. Bilgi ve yetenek yüklemenin yanında, bireyin kendisini duygu düşünce ve değer açısından geliştirmesine yardımcı olunmalıdır. Eğitimin temelini oluşturan tek şey bilgi değildir. Bireylerin bir sınıfta ya da bir işte nasıl

davranacağını, ne yapacağını bilim değil, kişilerin değer sistemleri belirler (Gül, 2013, 2).

Değerler eğitimin verilme yaşı yoktur. Fakat kişilik gelişimin %80'i 5-7 yaş arasında olduğu düşünülürse değerler eğitiminin bu yaşlarda verilmesi gerekir (Ulusoy ve Aslan, 2016, 7). Okullar, eğitim programlarına değer eğitim dersi koymasalar bile örtük program ile değer öğretmektedir (Aladağ, 2009). Okul eğitimi ile değer eğitiminin verilmesi paralel olması görülmektedir.

Toplumsal çözümlenin önlenmesinde, barışın, hoşgörünün, sosyal empatinin sağlanmasında yasalar kadar değerlerde önemlidir (Aydın ve Gürler, 2012). Millî, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede aile, toplum ve medyanın yanı sıra öğretim programlarının da önemli bir etkisi bulunmaktadır (MEB, 2017, 9). Karakteri gelişen, bilgi ve beceri ile donatılmış birey ise toplumsal yapı üzerinde olumlu değişimler meydana getirir (Akbaş, 2004).

Değer eğitimin yeteri kadar önemsenmediği toplumlarda istenmeyen tutum ve davranışlarda artış görülmesi muhtemeldir. Günümüzde değerler eğitiminin geçerli olmasının sebepleri arasında dünya genelinde ahlaki sorunların artması, açgözlülük, cinayet oranlarındaki artış, uyuşturucu kullanımı, intihar gibi zarar verici davranışların artması çoğalmasa gösterilebilir (Çelikkaya ve Seyhan, 2016). Günümüz toplumlarının ve insanının bunalım hali ancak değer eğitiminin ya da değerler temeline dayalı bir eğitimin verilmesiyle yok edilebilir (Tozlu, 1997, 85).

Tüm bu yaşanan olumsuz olay ve tutumların karşısında yine değer eğitimi ile durulabilir. Değer eğitimi toplumları yığın olmaktan kurtararak bir millet olma bilinci uyandıracak unsurlardan birisidir. Bu bilinç küçük yaşlardan başlayarak sürekli ve gelişen bir şekilde verilen eğitimle mümkün olacaktır. Değerlerin de zamanla değişime uğraması kaçınılmazdır. Bu değişim doğrultusunda verilen değerler eğitiminin de yenilenmesi gerekir. Zira Sosyal Bilgiler Öğretim Programının 2017 güncellemesinde değerler ayrı ayrı verilmek yerine tüm programa dağıtılarak daha iyi bir değer eğitimi vermek amaçlanmıştır.

2.10. Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi

Eğitim, bireyin içerisinde doğduğu millî, manevi ve kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık gibi davranışlar kazanılmasını içeren bir süreçtir (MEB, 2018, 3). Sosyal Bilgiler öğretim programının temel felsefesinde geçen bu tanım Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimiyle ne kadar iç içe bulunduğunu göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında önceki programlarda olduğu gibi Türk toplumunun değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına ve evrensel çapta paylaşılacak değerlerin yetişen yeni genç nesle kazandırılmasına vurgu yapılmıştır (Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010, 53). Öğrenciler kendi değer yönelimleri ile kültür ve kurumları çevreleyen değerleri anlamak ihtiyacındadır (Keskin, 2016, 324).

Son yıllarda birçok çevre hararetli bir değerler tartışması içine girmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersini de bu tartışmanın dışında tutmak doğru olmaz (Naylor ve Diem, 1987). Sosyal Bilgilerin öğretim programının genel amaçlarından biri olan millî, manevi değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilme amacı Sosyal Bilgiler dersi açısından değer eğitiminin önemini açıkça ortaya koymaktadır. İlkokul ve ortaokullarda toplumsal yaşamla ilgili birtakım değerlerin öğrencilere kazandırılması önemli ölçüde Sosyal Bilgiler programı aracılığıyla gerçekleşmektedir (Yalar ve Yanpar Yelken, 2011, 81). Sosyal Bilgiler dersi bir değer eğitimi dersidir. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacı öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmaktır (İbret, Karatekin ve Avcı, 2015, 8). İlkokul ve ortaokul programları içerisinde değerlere ve değer kazandırma yaklaşımlarına en fazla vurgu sosyal bilgiler dersi öğretim programında yapılmaktadır (Can, Aran ve Demirel, 2013, 155). Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması gereken beceriler arasında gösterilen toplumsal ve vatandaşlık konuları ile ilgili yeterlilik becerisi kişisel, kişiler arası, kültürel ve kültürler arası yeterliliği ayrıca sosyal ve çalışma yaşamına bireylerin etkili ve yapıcı yolla katılması için bireyleri donatan davranışın tüm formlarını ve gereken yerlerde fikir ayrılıklarını çözmeyi sağlayacak çeşitli davranışlarla bütünüyle donanmayı içermek olarak tanımlanmıştır (MEB, 2018, 7). Sosyal Bilgiler Programında bulunan değerler şunlardır (MEB, 2018, 9).

1. Adalet
2. Aile birliğine önem verme
3. Bağımsızlık
4. Barış
5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık
7. Dayanışma
8. Duyarlılık
9. Dürüstlük
10. Estetik
11. Eşitlik
12. Özgürlük
13. Saygı
14. Sevgi
15. Sorumluluk
16. Tasarruf
17. Vatanseverlik
18. Yardımseverlik

İlkokul ve ortaokul döneminde kazanılan bilgilerin, becerilerin ve davranışların sonraki yıllarda da etkisini devam ettireceği göz önünde bulundurulursa, bu dönemde geleceğin büyükleri olacak çocuklarımıza Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesinin stratejik bir öneme sahip olduğu daha iyi anlaşılır (Tay ve Öcal, 2008, 34).

2.11. Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerı

Hak, sözlükte adaletin gerektirdiği ve birine ayırdığı şey olarak tanımlanmaktadır. Hak kavramı ahlaki literatürde kullanıldığı gibi hukuk alanında da kullanılmaktadır. Hak, hukuk devletinin yapılmasına izin verdiği ve yasa tüzük yönetmeliklerde belirlediği serbestliktir (Boztaş, 2013). Haklar kanunların kişilere, kurumlara veya bir başka nesneye verdiği ayrıcalıktır.

Özgürlük sözlükte, herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma olarak veya her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesi ve düşüncesi ile karar verme olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Özgürlüğu tamamen bağımsız olarak karar verme ve uygulama olarak da tanımlayabiliriz.

Hakkın ve özgürlüğün kendi arasında tam olarak sınırını çizilememektedir. Bu nedenle hak ve özgürlükleri birbirinden ayırmak kolay değildir. Türkiye Cumhuriyeti bu durumdan dolayı 1982 Anayasasında hak ve özgürlükleri bir başlık altında toplamıştır. Anayasaya göre hak ve özgürlükler kişi hakları, sosyal ve ekonomik haklar ve siyasal haklar olarak ayrılmıştır.

T.C. 1982 Anayasasına göre;

- I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı
- II. Zorla çalıştırma yasağı
- III. Kişi hürriyeti ve güvenliği
- IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması
 - Özel hayatın gizliliği
 - Konut dokunulmazlığı
 - Haberleşme hürriyeti
- V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti
- VI. Din ve vicdan hürriyeti
- VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti
- VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti
- IX. Bilim ve sanat hürriyeti
- X. Basın ve yayımla ilgili hükümler
 - Basın hürriyeti
 - Sürelî ve süresiz yayın hakkı
 - Basın araçlarının korunması
 - Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı
 - Düzeltilme ve cevap hakkı
- XI. Toplantı hak ve hürriyetleri
 - Dernek kurma hürriyeti

-Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

XII. Mülkiyet hakkı

XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler

-Hak arama hürriyeti

-Kanunî hâkim güvencesi

-Suç ve cezalara ilişkin esaslar

XIV. İspat hakkı

XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması

Sosyal ve Ekonomik Haklar

I. Ailenin korunması

II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

III. Kamu yararı

-Kıyılardan yararlanma

-Toprak mülkiyeti

-Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

-Kamulaştırma

-Devletleştirme ve özelleştirme

IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

V. Çalışma ile ilgili hükümler

- Çalışma hakkı ve ödevi

-Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

-Sendika kurma hakkı

VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

-Toplu iş sözleşmesi hakkı

-Grev hakkı ve lokavt

-Ücrette adalet sağlanması

- VII. Sağlık, çevre ve konut sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması
 - Konut hakkı
- VIII. Gençlik ve spor gençliğin korunması, sporun geliştirilmesi
- IX. Sosyal güvenlik hakları
 - Sosyal güvenlik hakkı
 - Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler
 - Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

Siyasal Haklar ve Ödevler

- I. Türk vatandaşlığı
- II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları
- III. Siyasî partilerle ilgili hükümler
 - Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma
- IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı
 - Hizmete girme
 - Mal bildirimini
- V. Vatan hizmeti
- VI. Vergi ödevi
- VII. Dilekçe hakkı şeklinde verilmiştir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesinde hak ve özgürlükler, başlıklar altında toplanmamış maddeler halinde düzenlenmiştir. Bütün insanlığı ilgilendiren bu sözleşmede hak ve özgürlükler şunlardır:

- I. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı,
- II. Hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı,
- III. Anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı,

- IV. Hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı,
- V. Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı,
- VI. Bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı,
- VII. Kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkı,
- VIII. Zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı,
- IX. Yurttaşlık hakkı,
- X. Keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılmama hakkı,
- XI. Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurma hakkı,
- XII. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı,
- XIII. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü,
- XIV. Düşünce ve anlatım özgürlüğü,
- XV. Silahsız ve saldırısız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü,
- XVI. Doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkından yararlanma,
- XVII. Sosyal güvenliğe hakkı,
- XVIII. Çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı,
- XIX. Herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı,

- XX. Kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücret hakkı,
- XXI. Çıkarımı korumak için sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı,
- XXII. Dinlenme, eğlenme, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılması ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkma hakkı,
- XXIII. Kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı,
- XXIV. Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları,
- XXV. Eğitim hakkı,
- XXVI. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkı,
- XXVII. Toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkı,
- XXVIII. Yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı,
- XXIX. Hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkıdır.

Dünyada hak ve özgürlükler önce devletler sonra uluslar arası hukuk kuralları tarafından korunmaya alınmıştır. Bir bireyin belli bir şeye hakkı varsa, o hakkın özünden yararlanabilmesinin toplumca güvence altına alınması gerekmektedir (Kızılyel, 2014). Toplumsal yaşamda birey haklarının ve özgürlüklerinin farkında olmalı, gerek kişisel gerek yönetsel açıdan oluşan sorunları fark ederek korunması için nasıl bir yol izleyeceğini bilmelidir. Bu konuda sadece bilmek yeterli olmayacaktır. Saygılı olmakta gerekmektedir. Saygı, sözlük anlamında üstünlüğü, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı ölçülü davranmak olarak tanımlanmaktadır. Karşılıklı saygı ilkesinin benimsenmesi gerekmektedir. Bu durumda empati becerisinin kullanılması zorunludur. Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve

bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması gerekmektedir (İnsan Hakları Beyannamesi [İHB], 1949). Böylece hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanılacaktır. Bunun tam manada gerçekleşmesi için saygı değeri eğitimi verilmelidir. Değerler toplumsal yaşamın bir parçası olma özelliği gösterir ve insanların doğrudan doğasından vardır (Tay ve Ünlü, 2016). Hak ve özgürlüklere saygı değerinin verilebileceği en uygun derslerden birisi Sosyal Bilgiler dersi dır. Sosyal Bilgiler dersi programı etkin vatandaş yetiştirmek üzere tasarlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlüklere saygı değerini alan öğrenciler haklarını ve özgürlüklerini bilme, kullanma ve gerektiğinde bu haklarını korumasını öğreneceklerdir. Bu değeri hayatına tatbik eden öğrenci kitleleri büyüdükçe toplumsal problemler kendiliğinden çözülecektir. Böylece Sosyal Bilgilerin nihai hedefi olan sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek mümkün olabilecektir.

2.12. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Yabancı uyruklu öğrenciler gözüyle hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkında yapılan çalışmanın konusu ve araştırma yöntemi itibari ile tamamen benzer bir çalışma yapılmamıştır. Ülkemizde hak ve özgürlüklere saygı değeri konusunda yapılmış olan çalışmalar bulunmaktadır. Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında değerler eğitimi hakkında yapılan çokluğu dikkat çekicidir. Fakat hak ve özgürlüklere saygı değeri konusunda yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Hak ve özgürlükler hakkında yapılan çalışmalar genellikle hukuk disiplini alanındadır. Sosyal Bilgiler dersi açısından ise çok azdır.

2.12.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Demircioğlu ve Tokdemir'in (2008), tarafından yapılan "Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik" adlı makale çalışmasında değer eğitiminde Tarih dersinin yerinin ne olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Değer, değerler eğitimi, Tarih eğitimi ve değerler ilişkisi, değer eğitiminde tarih dersinin rolü üzerinde durmuşlardır. Araştırmanın sonucunda Tarih dersinin siyasi ve

ideolojik olarak kullanılmanın yanında, çok uzun bir süre kültür aktarımının yapıldığı temel derslerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aktepe ve Yel'in (2009), "İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği" adlı makale çalışmasında ilköğretimde çalışan öğretmenlerin değer yargıları belirlenmeye çalışmıştır. Bu çalışmada Kırşehir'de görev yapan 71 öğretmen katılmıştır. Araştırmada değerler sosyal ve bireysel olarak ikiye ayrılmış çalışma sonucunda sosyal değerler ve bireysel değerler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tay, Durmaz ve Şanal'ın (2013). "Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri" adlı çalışmasında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini betimlemeye çalışmışlardır. 297 öğrencinin görüşleri alındığı çalışmada 18 değere ulaşılmıştır. Sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlık en çok kullanılan değerler olurken estetik, güvenilirlik, kültürel miras ve inanç en az kullanılan değerler olduğu sonucuna varılmıştır.

İbret, Karatekin ve Avcı'nın (2015), "Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Öğretiminin Değerler Eğitimi Açısından Önemi" adlı makale çalışmalarında Sosyal Bilgilerde Coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri ile saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmaya Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 4. sınıf 62 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin öğretiminde etkili gördükleri disiplinler sırasıyla Tarih, Coğrafya ve Sosyoloji olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akyıldız'ın (2016), "Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerini Kazandırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerince Yapılan Etkinlikler" adlı makalesinde, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmaya yönelik düzenledikleri öğretim etkinlikleri hakkında öğretmenlerin görüşlerine alınmıştır.

Araştırmada mülakat yöntemiyle Trabzon da çalışan 17 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazandırılmasına yönelik daha çok geleneksel yöntemleri tercih ettikleri, ölçme yöntemleri olarak gözlem tekniği kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Keskin'in (2008), "Türkiye'de Sosyal Bilgiler Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkiliğinin Araştırılması" adlı doktora tezinde Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda iki programda da vurgulanan ana değerler dayanışma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluk olduğu, kızların değerlere sahip olma düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu, ailenin soysa-ekonomik düzeyi arttıkça değerlere yönelik puanlarının arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çengelci'nin (2010), "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması" adlı doktora tezi çalışmasında ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada yapılandırılmamış gözleme dayalı betimsel durum kullanılmıştır. Araştırma sonunda beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin telkin yoluyla değerler eğitimi, soru yanıt yoluyla değerler eğitimi, değer belirginleştirme yoluyla değerler eğitimi ve örtük program yoluyla değerler eğitimi olarak verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Başçı'nın (2012), "Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Erzurum Örneği)" doktora tezinde, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelemesi amaçlanmıştır. Nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı araştırma, tarama modelindedir. Araştırmaya Erzurum ilinden

22 tane beşinci sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlerin değeri, toplum düzenin sağlayan ve toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, ahlaki kalıplar, gelenek, örf-adet ve kültürel özellikler olarak tanımladığı; öğrencilere

kazandırılması gereken en önemli değerlerin dürüstlük, saygı, sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülmüş'ün (2015), "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularında Değer Öğretimine İlişkin Sınıf Öğretmeni Görüşleri" adlı yüksek lisans çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi tarih konularında değer öğretimine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Burdur ili ilkokullarda 4. sınıf okutan 33 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonunda değer kavramını, daha çok davranış ve davranışlar bütünü olarak tanımladıkları, değer eğitimi, daha çok değer ve davranış kazandırma olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Demir'in (2017), "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları İle Kariyer Tercihleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma da betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının değer algıları ve kariyer tercihleri arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

2.12.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Lickona'nın (1996), "Etkili Karakter Eğitiminin On bir İlkesi" adlı çalışmasında Karakter eğitimi ve ahlaki değer eğitiminin Vatandaşlık programında uygulanmasının ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığını vurgulamıştır. Çalışmasında okulların kendi karakter eğitimlerini planlarken kılavuzluk edecek on bir ilke yer almaktadır. Bu ilkeler, temel etik değerler ve bunların gerekçeleri, karakterin tanımı, iyi karakter geliştirmeye yönelik kapsamlı ve kasıtlı yaklaşım, iletişimi geliştiren okul, karakter eğitimi, akademik müfredat ve değerlendirme olarak belirtmiştir.

Veugelaers'in (2000), "Değerleri Farklı Öğrenme Yolları" adlı çalışmasında ilk olarak değer eğitimi, eleştirel düşünme, ahlak gelişimi ve eleştirel pedagoji gibi eğitimdeki değerlerle ilgilenen eğitim kavramları ele almaktadır. Bu amaç sonucunda değer farklılıklarına dikkat eden bir öğretmenin önemli bulduğu değerleri genellikle ifade ettiğini ayrıca öğrencilerin, öğretmenlerinin değerleri farklı şekilde ifade etmesini

tercih ettiklerini, ancak kendi tercihleri ve kendi değerleri hakkında net olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin kendi değerlerini öğrencilerin tercih ettikleri değerlerden daha fazla kullandığı görülmektedir.

Carr'ın (2011), "Eğitim Ve Öğretimde Değerler, Erdemler Ve Mesleki Gelişim" adlı çalışmasında öğretimde değerler ve öğretmenlerin profesyonel eğitimi ile ilgili kavramsal konuları ele almaktadır. Bir meslek olarak öğretmenin belirgin özellikleri ışığında, öğretimin anahtar değerlerinin "erdem" olarak kabul edilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Ayrıca bu tür mesleki öğretmen değerlerinin "entelektüel erdemler", "usul erdemleri" ve "ahlaki erdemler" olmak üzere üç yönüyle değerlendirilmektedir. Araştırma sonucunda bilgili öğretmenlerin entelektüel erdemlere, ahlak erdemlerine ihtiyaç duymadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Patricia, O'dwyer ve Power'ın (2014), "Limerick Kentinde Toplum Temelli Yetişkin Eğitiminin Sosyal Değeri" adlı çalışmasında Limerick City'deki toplum temelli yetişkin eğitiminin toplumsal değerine etkisi nitel bir yaklaşımla saptanmaya çalışmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcıların hayatlarının çok yönlü olarak önemli ilerlemeler gösterdiği; topluluğa dayalı yetişkin eğitiminin katılımcılarına, topluluğa sunduğu çoklu ve birbirine bağlı sosyal etkileri tanımamızın kritik önem taşıdığına ulaşılmıştır.

Lee'nin (2017), "Yüksek Eğitim ve Etik Değer" adlı çalışmasında yükseköğretimde etik değerın önemini ve etik değer ile yükseköğretimde etik değerın önemini incelemektedir. Araştırmanın mantıksal olarak incelenmesi için üç araştırma sorusu ele alınmaktadır: İlk olarak, değer, etik değer ve Asya etik değer nedir? İkincisi, kimin için ve yüksek eğitim nedir? Son olarak, Asya etik değeri ve Kore Yüksek eğitimi arasındaki ilişki nedir? Araştırmada kültürlerarası yaklaşımla açıklayıcı bir içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı açık ve sistematik olarak gözden geçirmek için çalışma aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır: Çağdaş Kore yükseköğretimi etik değer ve Kore Konfüçyüsizmi içinde sınırlıdır. Bu çalışmanın sonunda Asya halkının kültürünü etkileyen, özellikle Konfüçyüs kültürü temelinde Asya etik değer ahlaki etik değer olarak kabul edilir ve bu geleneksel Konfüçyüs ahlakı ile ilgilidir, ağırlıklı olarak kendi kendine yetiştirme, sosyal uyum ve siyasi doğruluk vurgusu

buluntularına ulaşılmıştır. Gelecekteki araştırmalar için araştırmanın etik kurallarını ve üniversite yönetiminin etik kurallarını araştırmak üzere çalışmanın yapılması önerilir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik yapılan bir araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 39). Nitel araştırma bir durum ya da olayı derinlemesine betimlemeye fırsat tanır. Verilerin bütün derinlik ve zenginliği ile betimlenebilmesi ve araştırmacıya olay ve olguları yakından izleme şansı verir (Balcı, 2011, 37). Nitel araştırmalardan kişilerin kendi bakış açısını, dünyaya ilişkin görüşünü ve anlamlandırmalarını onların perspektifinden kavranmaya çalışmaktadır (Kuş, 2012, 113). Hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkında yabancı uyruklu öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Seçilen problem durumu sebebiyle öğrenciler ile yüz yüze iletişim kurulmuştur. Görüşme yapılarak yabancı uyruklu hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili görüşleri alındığından araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim kullanılmıştır. Olgubilim, olgu ile ilgili bilgiler elde etmek için bireylerin deneyimlerinden yararlanan bir araştırma yöntemidir (Onat Kocabıyık, 2015). Olgubilim, olgunun altında yatan ortak anlamları keşfetmek için bireyler tarafından deneyimlenmiş dünyayı tanımlamaya ve yaşanmış deneyimlerin özünü açıklamaya çalışmaktadır (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Rose, Beeby ve Parker, 1995, Akt: Onat Kocabıyık, 2015, 55). Olgubilim deseni sayesinde öğrencilerin deneyimleri derinlemesine

araştırmak ve ortak ve evrensel hak ve özlükleri ortaya çıkarmak için tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kastamonu ili merkezinde MEB'e bağı bir ortaokulda 2016-2017 eğitim öğretim yılında 6. sınıfında öğrenim gören 15 yabancı uyruklu öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada öncelikle Kastamonu il merkezinde bulunan ortaokullar tek tek ziyaret edilerek 6. sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı belirlenmiştir. Bu çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin seçilmesinin sebebi, 6. sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde Demokrasinin Serüveni ünitesinde hak ve özgürlüklere saygı değerinin doğrudan kazandırılmasının amaçlanmasıdır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ülkelerine ve cinsiyetlerine dağılım özellikleri şöyledir:

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğrencilerin uyruk ve cinsiyetleri.

		<i>f</i>	%
Ülkelerine göre	Irak	8	50
	Afganistan	5	33
	İran	2	17
Cinsiyetlerine göre	Erkek	9	60
	Kız	6	40

Tablo 3.1'e göre öğrencilerin ülkeler bakımından dağılımına bakıldığında, %50 si Irak, %33'ü Afganistan, % 17'si İran uyruklu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyet bakımından dağılımlarında %60'ı erkek öğrenci, %40'ının kız öğrenci olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi yöntemi kullanılmıştır. Görüşmede kullanılacak odak grup görüşmesi sorularını hazırlamak için literatür incelenerek 31 tane soru hazırlanmıştır. Elde edilen sorular MEB'e bağı ortaokullarda görev yapan 44 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve 3 eğitim bilim uzmanının

görüşüne sunulmuştur. Bu görüş doğrultusunda sorular yeniden düzenlenmiştir. Böylece uzman görüşlerinden geçen 31 tane sorudan sorulması yönünde en fazla görüş alan 20 tanesinin sorulmasına karar verilmiştir. Bu sorular çalışma grubunda bulunmayan 4 yabancı uyruklu öğrenciye uygulanarak pilot uygulama yapılmıştır. Böylece belirlenen görüşmede sorular öğrencilere uygulanmış ve araştırma konusu ile ilgili çizimler yaptırılarak veriler toplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce araştırma konusu ile ilgili Kastamonu Valiliği ve Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. MEB'e bağlı ortaokullarda okuyan yabancı uyruklu 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğrencilerine tek tek ulaşılmış ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Okul yöneticilerinden belirli zaman dilimleri içerisinde izin alınmış, katılan öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi tekniği kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi bireylerin düşüncelerini serbestçe söyleyebileceği bir ortamda dikkatlice planlanmış bir tartışmadır (Kruger, 1994 akt: Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Odak grup görüşmeleri, belirlenmiş sorular çerçevesinde gerçekleştirilen, görüşülen kişilerin görüşlerini ortaya çıkaran bir tekniktir.

Araştırmaya katılan öğrenciler cinsiyet ve uyruk açısından random olarak ikiye ayrılmış 7 kişilik ve 8 kişilik gruplar halinde görüşülmüştür. Görüşmeleri yazarak kayıt altına almak için bir yazıcı eşlik etmiştir. Çalışmada sorular sorulmadan önce öğrencilerle sohbet edilerek ortama alışmaları ve kendilerini rahat ifade edebilmeleri amaçlanmıştır. Öğrencilere 20 tane soru yöneltilmiş ilk önce cevaplamak isteyen öğrenciden başlanmış ve grubun tamamının sırası ile cevapları alınmıştır. Soruların ardından öğrencilere hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili çizim yapmaları istenmiştir. Bu uygulama her iki gruba da aynı anda ve şekilde uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, çözümlene yapılrken öğrencilere isimleri yerine cinsiyeti, sayısı ve uyruğu ile ilgili E.Ö.1-İrak, K.Ö.4-İran ve E.Ö.5-Afganistan gibi kodlar verilmiştir. Öncelikle her öğrencinin cevapları okunmuştur. Daha sonra her soru kendi arasında tek tek değerlendirilmiştir.

Araştırmada verilerin analizi betimsel analiz yöntemi ile yapılmıştır. Betimsel analiz; çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür (Özdemir, 2010, 336). Bu analiz yönteminde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu yöntemde doğrudan alıntılara yer verilir. Araştırma verileri öğrencilerin cevapları Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'ne göre kategorize edilmiştir. Bu şekilde ana temalar oluşturulmuştur. Yine 1982 Anayasası'na göre ve İnsan Hakları Beyannamesi'nde geçen hak ve özgürlükler kapsamında geçen alt kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin yaptığı çizimler 1982 Anayasası'na göre ve BMİHB geçen hak ve özgürlüklere göre kategorize edilmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar frekans ve yüzde halinde tablolarda yer verilmiştir. Oluşturulan kategorileri desteklemek amacıyla öğrencilerin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bu araştırmada güvenilirlik için katılımcılara sorulan soruların verdiklerin cevapların doğru anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmacı yaptığı araştırmadaki süreçleri iyi bir biçimde yansıtarak objektif olunacağını, sonuçlara hangi şartlar altında ulaşıldığının yansıtılması halinde çalışmanın güvenilirliğinin arttırılacağı ifade edilmiştir (Daymon ve Holloway, 2003, Akt., Topal 2017, 58). Araştırmada süreçler ayrıntılı ve objektif bir şekilde verilmiş, veri toplama ve analiz süreçleri verilmiş, doğrudan alıntılarla güvenilirliği arttırmaya çalışılmıştır. Yine araştırmanın güvenilirliği için araştırmacı üçgenlemesi yapılmıştır. Araştırmacı üçgenlemesi verilerin en az iki araştırmacı tarafından incelenip değerlendirilmesidir (Başkale, 2016). Nitel araştırma yönteminde geçerlilik, araştırılan olgunun olduğu şekliyle ve olabildiğince tarafsız bir biçimde gözlemlenmesini ifade etmektedir

(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 256). Araştırmada tüm süreçler verilmiş, verilen cevaplar tarafsız bir şekilde alınarak geçerlilik artırılmaya çalışılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Alt Problemlere Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerine yönelik görüşlerine ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilmiştir.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında yabancı uyruklu öğrencilere “Hak nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir (Tablo 4.1.).

Tablo 4.1. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak kavramına yönelik görüşleri*

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Kişi Hakları	Din ve vicdan hürriyeti	-	-	1	3,4		
	Temel hak ve özgürlüklerin korunması	6	20,6	3	10,3	14	48,2
	Yaşama hakkı	1	3,4	3	10,3		
Sosyal ve Ekonomik	Eğitim hakkı	4	13,7	4	13,7		
	Çocuk hakları	1	3,4	-	-	10	34,4
	Sağlık hakları	-	-	1	3,4		
İHB	Eğitim türü seçme hürriyeti	2	6,8	3	10,3	5	17,4
Toplam		14	47,7	15	52,3	29	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin görüşleri incelendiğinde hak kavramına yönelik öğrencilerin %48,2’si kişi hakları kategorisinde, %34,4’ü sosyal ve ekonomik haklar kategorisinde, %17,4’ü ise insan hakları beyannamesine göre düzenlenen kategoride cevaplar verdikleri görülmektedir. Öğrenciler alt kategorilerde ise hak kavramını en fazla %30,9’u temel hak ve özgürlüklerin korunması ile ilişkilendirmişlerdir (Tablo

4.1.). Daha sonra sırası ile %27,4'ü eğitim hakkı, %17,1'i eğitim türü seçme hürriyeti, %13,6'sı yaşama hakkı, % 3,4'ü din ve vicdan hürriyeti, %3,4'ü çocuk hakları, %3,42'ü ise sağlık hakları ile ilişkili cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına baktığımızda kız öğrencilerin %20,6'sı, erkek öğrencilerin %10,3'ü temel hak ve özgürlüklerin korunması, kız öğrencilerin %13,7'si, erkek öğrencilerin %13,7'si eğitim hakkı, kız öğrencilerin %6,8'i, erkek öğrencilerin %10,3'ü eğitim türü seçme hürriyeti, kız öğrencilerin %3,4'ü, erkek öğrencilerin %10,3'ü, yaşama hakkı, kız ve erkek öğrencilerin %3,4'ü din ve vicdan hürriyeti, çocuk hakları, sağlık hakları ile ilişkili cevaplar verdikleri görülmektedir.

Öğrenciler hak kavramını en fazla kişi hakları ile ilişkilendirmişlerdir. Din ve vicdan hürriyeti, yaşama hakkı ve temel hak ve özgürlüklerin korunması cevaplarını vermeleri öğrencilerin haklarının bilincinde olduğu şeklinde ifade edilebilir. Sosyal ve ekonomik haklarda eğitim hakkı, çocuk hakları ve sağlık hakları konusunda duyarlı oldukları görülmektedir. Yine eğitim türünü seçme hürriyeti öğrencilerin eğitim haklarının olduğunu ve baskılanamayacak bir hak olduğunu bildikleri yönünde yorumlamak mümkündür.

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak kavramı ile ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

K.Ö.2- Irak: *“Okula gidebilmektir. Eğitim hakkıdır.”*

Görüldüğü üzere K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci hak kavramını eğitim hakkı olarak görmektedir.

E.Ö.8 –Afganistan: *“Dünyanın her yerinde haklar aynıdır. Türkiye’de de Afganistan’da da... Canlı bombalar yaşama hakkımızı elimizden alırlar. Devlette arkadaşın varsa haklarını korur, yoksa kimse yardım etmez.”*

E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenci hakların evrensel olduğunu dünyanın her tarafında aynı olması gerektiğini belirtmiştir. Terör olaylarının ve kayırmacılığın hakların ve özgürlüklerin kullanılmasını engellediğini belirtmiştir.

K.Ö.3 –İrak: *“İnsan haklarıdır. Eğitim hakkıdır. Kadınların haklarıdır.”*

K.Ö.3-İrak kodlu yabancı uyruklu öğrenci hak kavramını insan hakları, eğitim hakları ve kadın hakları olarak görmüştür. Kız öğrenci olarak kadın hakları konusunda farkındalık oluştuğu söylenebilir.

K.Ö.4 –İran: *“Herkesin bir hakkı vardır. Özgür olmak hakkımızdır. Konuşma hakkı, eğitim hakkı, yaşama hakkı, giyim hakkı gibi haklarımız vardır.”*

K.Ö.4-İran kodlu yabancı uyruklu öğrenci hakların doğuştan geldiği, eğitim hakkı ve yaşama hakkının yanında sosyal haklarının da olduğunun bilincinde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan K.Ö.2-İrak, E.Ö.8-Afganistan, K.Ö.3-İrak ve K.Ö.4- Irak kodlu öğrenciler yaşama hakkı, eğitim hakkı, kadın hakları ve temel hak ve özgürlükler hakkında görüşlerini bildirmişlerdir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin özgürlük kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Özgürlük nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ait bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.2.).

Tablo 4.2. Öğrencilerin özgürlük kavramına yönelik görüşleri.

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Kişi hakları	Düşünceyi açıklama hürriyeti	4	11,7	-	-	14	41,3
	Düşünce hürriyeti	2	5,8	-	-		
	Yaşama hakkı	-	-	6	25		
	Temel hak ve özgürlüklerin korunması	2	5,8	-	-		
Sosyal ve Ekonomik Haklar	Eğitim hakkı	2	5,8	2	5,8	7	20,5
	Kanuni hakim güvencesi	1	2,9	-	-		
	Çocuk hakları	1	2,9	1	2,9		
İHB	Serbest dolaşım hakkı	5	14,7	8	23,5	13	38,2
Toplam		17	50	17	50	34	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin özgürlük kavramına yönelik görüşleri incelendiğinde %41,3'ü kişi hakları ile ilgili, %38,2'si İnsan Hakları Beyannamesi'ne göre düzenlenen kategoride, %20,5'i ise sosyal ve ekonomik haklarla ilgili cevaplar vermişlerdir (Tablo 4.2.) Öğrenciler özgürlük kavramını alt kategorilerde ise en fazla %38,2'si serbest dolaşım hakkı ile ilişkilendirmişlerdir. Daha sonra sırası ile %25'i yaşama hakkı, %11,7'si düşünceyi açıklama hürriyeti ve eğitim hakkı, %5,8'i düşünce hürriyeti, temel hak ve özgürlüklerin korunması, çocuk hakları, %2,9'u ise kanuni hakim güvencesi ile ilgili cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına göre bakıldığında kız öğrencilerin %14,7'si erkek öğrencilerin %23,5'i serbest dolaşım hakkı, erkek öğrencilerin %25,2'si yaşama hakkı, kız öğrencilerin %11,7'si düşünceyi açıklama hürriyeti, kız ve erkek öğrencilerin %5,8'i eğitim hakkı, düşünce hürriyeti, temel hak ve özgürlüklerin korunması, kız ve erkek öğrencilerin %2,9'u çocuk hakları ve kanuni hakim güvencesi ile ilgili cevaplar vermişlerdir.

Öğrenciler özgürlük kavramına en fazla BMİHB geçen bir hak olan serbest dolaşım hakkı olarak görmüşlerdir. Öğrencilerin mülteci konumunda olmaları ve değişik ülkelerde yaşadıkları sorunlar sebebi ile bu haklarının farkına vardıkları söylenebilir. Yine en fazla özgürlükler arasında yaşam hakkı ve düşünce hürriyeti olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin geldikleri ülkelerde yaşam hakkı ve düşünce hakkı açısından bazı sorunlar yaşadığı söylenilebilir.

Öğrencilerin özgürlük kavramı ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

K.Ö.2–Irak: *Dışarı çıkmak. Oyun oynamak. İstedğim yere gitmek. İstedigimi söyleyebilmektir.*

Görüldüğü üzere K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci özgürlüğü serbest dolaşım hakkı, oyun hakkı ve düşünce ifade etme özgürlüğü olarak görmektedir.

E.Ö.5 –Afganistan: *Top oynamak, dışarı çıkmak, müzik yapmaktır. Ailem müzik yapmama izin vermiyor.*

E.Ö.5 –Afganistan kodlu öğrenci özgürlüğü oyun hakkı ve müzik yapma olarak tanımlamıştır. Bu hakların evrensel olduğunu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden K.Ö.2-Irak ve E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenciler özgürlüğü serbest dolaşım hakkı, düşünceyi açıklama hürriyet ve oyun hakkı olarak ifade ettikleri görülmektedir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan Yabancı uyruklu öğrencilerin saygı kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Saygı ne demektir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ait bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3. *Yabancı uyruklu öğrencilerin saygı kavramından ne anladıklarına yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Aile büyüklerine saygı	5	14,5	8	23,2	13	34,7
Farklı düşüncelere saygı	2	5,8	3	8,7	5	14,5
Öğretmenlere saygı	-	-	4	11,6	4	11,6
İnsan haklarına saygı	1	2,9	3	8,7	4	11,6
Din ve vicdan özgürlüğüne saygı	1	2,9	1	2,9	2	5,8
Küçüklere saygı	-	-	1	2,9	1	2,9
Ahlaklı davranmak	-	-	1	2,9	1	2,9
Görgü kurallarına uymak	1	2,9	-	-	1	2,9
Devlet büyüklerine saygı	-	-	1	2,9	1	2,9
Güvenlik güçlerine saygı	-	-	1	2,9	1	2,9
Toplam	11	30	23	70	33	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin saygı kavramını en fazla %34,7'si aile büyüklerine saygı ile ilişkilendirdikleri görülmektedir (Tablo 4.3.). Daha sonra sırası ile %14,5'i farklı düşüncelere saygı, %11,6'sı öğretmenlere saygı ve insan haklarına saygı, %5,8'i din ve vicdan özgürlüğüne saygı, %2,9'u küçüklere saygı, ahlaklı davranmak, görgü kurallarına uymak, devlet büyüklerine saygı, güvenlik güçlerine saygı ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına bakıldığında ise kız öğrencilerin %14,5'i erkek öğrencilerin %23,2'si aile büyüklerine saygı, kız öğrencilerin %5'i erkek öğrencilerin %8,7'si farklı düşüncelere saygı, erkek öğrencilerin %11,6'sı öğretmenlere saygı, kız öğrencilerin %2,9'u erkek öğrencilerin %8,7'si insan haklarına saygı, kız ve erkek öğrencilerin %2,9'u din ve vicdan özgürlüğüne saygı, küçüklere saygı, ahlaklı davranmak, görgü kurallarına uymak, devlet büyüklerine saygı ve güvenlik güçlerine saygı görüşlerini bildirdikleri görülmektedir.

Görüldüğü üzere öğrenciler saygıyı tanımlarken aile büyüklerine saygıyı en fazla ifade etmişlerdir. Öğrencilerin geleneksel aile değerlerini aldıkları şeklinde yorumlanabilir. Devlet büyüklerine saygı, öğretmenlere saygı öğrencilerin saygı duymaları gereken kimseler olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin geldikleri ülkelerde devlet ve organları saygı gösterilmesi gereken yerler olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin saygı kavramı ile ilgili görüşleri şu şekildedir.

K.Ö.1 –Irak: *Büyüklerime, anneme, babama saygı gösteriyorum. Yabancılara saygı gösteriyorum. Bizden farklı düşünenlere saygı gösteriyorum.*

Görüldüğü üzere K.Ö.1 – Irak kodlu öğrenci saygıyı aile büyüklerine saygı göstermek ve farklı düşüncelere saygı duymak olarak tanımlamıştır. Ülkelerinde yaşadıkları sorunların başlıca sebebi olarak düşüncelere saygı gösterilmediğinin farkında olduğu şeklinde yorumlanabilir.

K.Ö.4 –Irak: *İnsanın kapalı veya açık olmasına saygılı olmaktır.*

K.Ö.4 –Irak kodlu öğrenci giyim tercihleri yüzünden saygısızlığa uğramaması gerektiğini belirtmiştir.

K.Ö.5-Afganistan: *Büyüklerimize saygı duymaktır. Düşüncelere saygı göstermektir. Küçüklere saygı duymaktır.*

K.Ö.5 –Afganistan kodlu öğrenci de saygıyı büyüklere saygı duymak ve düşüncelere saygı duymak olarak tanımlamıştır.

E.Ö.8–Afganistan: *Kendinden büyüklere saygı duymak. İnsanların haklarına saygı duymak düşmanın bile olsa*

E.Ö.8 –Afganistan kodlu öğrenci insan haklarına saygı duymak ve bunu yaparken herkese aynı mesafede yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, K.Ö.4-Irak, K.Ö.5-Afganistan ve E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenciler saygıyı aile büyüklerine saygı, farklı düşüncelere saygı, din ve vicdan hürriyetine saygı ve insan haklarına saygı olarak görüş bildirmişlerdir.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hakkında düşünceleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdiklere cevaplara ait bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.4. ve Tablo 4.5.).

Tablo 4.4. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerin sınırlandırılıp sınırlandırılmamasına yönelik görüşleri.*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Sınırlandırılmamalı	-	-	9	75	9	75
Sınırlandırılmalı	3	25	-	-	3	25
Toplam	3	25	9	75	12	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerin sınırlandırılıp sınırlandırılmamasına yönelik soruya öğrencilerin %75’i sınırlandırılmamalıdır, %25’i sınırlandırılmalıdır cevabını vermişlerdir (Tablo 4.4.). Kız öğrencilerin %100’ü sınırlandırılmasını isterken, erkek öğrencilerin %100’ü sınırlandırılmamalıdır cevaplarını vermiştir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin büyük çoğunluğu hak ve özgürlükleri sınırlandırılmaması düşüncesinde oldukları, kız öğrencilerin tamamı sınırlandırılmasını erkeklerin tamamının sınırlandırılmaması gerektiğini belirtmeleri önemlidir.

Tablo 4.5. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlükler sınırlandırılmasına ilişkin görüşleri*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
İfade özgürlüğü sınırlandırılmamalı	-	-	3	17,4	3	17,4
Terör olması durumunda sınırlandırılabilir.	-	-	2	11,6	2	11,6
Düşünce özgürlüğü sınırlandırılmamalı	2	11,6	-	-	2	11,6
Karar verme özgürlüğü sınırlandırılmamalı	-	-	2	11,6	2	11,6
Kadınların hakları sınırlandırılmamalı	1	5,8	1	5,8	2	11,6
Devlet kontrolünde sınırlandırılabilir	1	5,8	1	5,8	2	11,6
Devlet güvencesinde olmalıdır	1	5,8	1	5,8	2	11,6
Din ve vicdan özgürlüğü sınırlandırılmamalı	-	-	1	5,8	1	5,8
Eğitim hakkı sınırlandırılmamalı	-	-	1	5,8	1	5,8
Toplam	5	29	12	71	17	100

Yabancı uyruklu öğrencilere göre hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile ilgili olarak en fazla %17,4'ü ifade özgürlüğü sınırlandırılmamalı görüşünü bildirdikleri görülmektedir (Tablo 4.5.). Daha sonra sırası ile %11,6'sı terör olması durumunda sınırlandırılabilir, ifade özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, karar verme özgürlüğü ve kadın hakları sınırlandırılmamalı, sadece devlet kontrolünde sınırlandırılabilir, devlet güvencesinde olmalıdır, %5,8'i eğitim hakkı, din ve vicdan hürriyeti sınırlandırılmamalı olarak görüşlerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre bakıldığında erkek öğrencilerin %17,4'ü ifade özgürlüğü sınırlandırılmamalı, erkek öğrencilerin %11,0'i terör olması durumunda sınırlandırılabilir, kız ve erkek öğrencilerin %11,6'sı düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve karar verme özgürlüğü sınırlandırılmamalı, %5,8'i kadın hakları sınırlandırılmamalı, kadın hakları sınırlandırılmamalı, devlet kontrolünde sınırlandırılabilir, hak ve özgürlükler devlet güvencesinde olmalıdır, eğitim hakkı ve din ve vicdan hürriyeti sınırlandırılmamalıdır şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini ancak olağanüstü olaylar karşısında devlet eliyle sınırlandırılabilceğini belirtmişlerdir. Düşünce özgürlüğünün, din ve vicdan özgürlüğünün kesinlikle sınırlandırılmayacağını belirtmişlerdir. Öğrenciler çekirdek haklarının ne olduğunu ve bunların sınırlandırılmaması gerektiğini bildikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarını hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hakkında görüşleri şu şekildedir

K.Ö.1-Irak: *Hayır! Sınırlandırmamalı, istediğimizi söyleyebilmeliyiz. Özgürlük istiyorum. İstedikimizi yapabilmeliyiz. Düşüncelerimizi söyleyebilmeliyiz.*

Görüldüğü üzere K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmamasını gerektiğini bildirmiştir. Özellikle düşünce hürriyetinin ve ifade özgürlüğünün sınırlandırılmamasını gerektiğini savunmuştur. Ülkelerinde en çok sınırlanan hak ve özgürlüklerin düşünce ve düşünceyi ifade etme özgürlüğü olduğu söylenebilir.

E.Ö.4–Irak: *Sınırlandırmamalıdır. İnsanlar hak ve özgürlüklerini sonuna kadar yaşamalıdır. Ama başkalarına zarar vermeden kendi kendilerine durdurmalarıdır.*

E.Ö.4-Irak kodlu öğrenci hiçbir şekilde özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci hak ve özgürlüklerinin başkalarına zarar vermeden bitmesi gerektiğini bildirerek hak özgürlüklerin sınırlarının bilincinde olduğu belirtilebilir.

K.Ö.5 –Afganistan: *Sınırlandırılmamalıdır. Bizim ülkemizde hak ve özgürlüklere saygı yok. Devlet bunu düzeltmeli, haklarımızı vermelidir. Kadınlara erkekler haklarını vermiyorlar.*

K.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini ve bunun devlet eliyle yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ülkesinde kadın erkek hakları arasında eşitsizlik olduğunu belirtmiştir. Bir kadın olarak tüm dünyada ortak kadın haklarının olduğunun bilincinde olduğu görülmektedir.

K.Ö.2 –Irak: *Kesinlikle sınırlandırılmamalıdır. Kendimiz karar verebiliriz.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini savunmuştur. Nerede sınırlanması gerektiğine insanın kendisi karar vermesini savunmuştur. Öğrenci hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında insanın kendi

vicdanı olduğu, otokontrol mekanizmasının insan olduğu görüşünde olduğu belirtilebilir.

K.Ö.3 –Irak: *Sınırlandırılabilir. Sadece devlet sınırlandırabilir. Çünkü doğruyu o bilir.*

K.Ö.3-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin sınırlanabileceğini, bunu sadece devletin yapabileceğini belirtmiştir. Öğrenci devleti tek hakimiyet sahibi olarak görmüş, gerektiğinde devletin hak ve özgürlükleri sınırlandırabileceğini kabul ettiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, E.Ö.4-Irak, K.Ö.5-Afganistan, K.Ö.2-Irak ve K.Ö.3-Irak kodlu öğrenciler farklı görüşler ifade etmişlerdir. K.Ö.3-Irak kodlu öğrenci devletin sınırlandırabileceğini ifade ederken diğer öğrenciler düşünce özgürlüğünü, kadın haklarını, karar verme haklarının sınırlandırılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Hak ve özgürlüklerinizin kısıtlandığını düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.6. ve Tablo 4.7.).

Tablo 4.6. *Öğrencilerin hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik görüşleri*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Kısıtlanıyor	5	35,5	8	57,4	13	92,9
Kısıtlanmıyor	1	7,1	-	-	1	7,1
Toplam	6	43	8	57	14	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklerin kısıtlanıp kısıtlanmamasına yönelik görüşlerinde %92,9’u kısıtlanıyor, %7,1’i kısıtlanmıyor cevabını vermişlerdir (Tablo

4.6.). Kız öğrencilerin %35,5'i, erkek öğrencilerin %57,4'ü kısıtlandığını, Kız öğrencilerden %7,1 kısıtlanmadığı cevabını vermişlerdir.

Araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin büyük bir kısmı hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünmektedir. Öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin ne olduğunu bildikleri verilen demokrasi, hak ve özgürlüklere saygı değer eğitiminin önemini ortaya koyduğu söylenebilir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin ülkelerinde hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik görüşleri.

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Kişisel Hakları	Din ve vicdan özgürlüğü	-	-	2	5,4	18	51,5
	Özel hayatın gizliliği	1	2,7	1	2,7		
	Temel hak ve hürriyetlerin korunması	5	13,5	4	10,8		
	Düşünce hürriyeti	4	10,8	-	-		
	Yaşama hakkı	1	2,7	-	-		
Ekonomik ve Sosyal Haklar	Eğitim hakkı	6	16,2	1	2,7	10	28,6
	Çalışma hakkı	-	-	1	2,7		
	Sağlık hakkı	1	2,7	-	-		
	Çocuk hakları	-	-	1	2,7		
İHB	Serbest dolaşım hakkı	4	10,8	3	8,1	7	19,9
Toplam		22	65	13	35	35	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin geldikleri ülkelerindeki hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik %51,5'i kişisel hakları, %28,6'sı ekonomik ve sosyal hakları, %19,9'u insan hakları beyannamesine göre düzenlenen haklarının kısıtlandığı cevabını vermişlerdir (Tablo 4.7.). Öğrenciler alt kategorilerde en fazla %24,3 ile temel hak ve hürriyetlerin korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Daha sonra sırası ile %18,9'u eğitim hakkı ve serbest dolaşım hakkı, %10,8'i düşünce hürriyeti, %5,4'ü din ve vicdan hürriyeti, özel hayatın gizliliği, %2,7'si yaşama hürriyeti, çalışma hakkı, sağlık haklarını çocuk haklarının sınırlandırılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu öğrencilerin görüşleri cinsiyet açısından incelendiğinde kız öğrencilerin %13,5'i temel hak ve hürriyetlerin korunması, erkek öğrencilerin %10,8'i temel hak ve hürriyetlerin korunması, kız öğrencilerin %16,2'si eğitim hakkı, erkek öğrencilerin %2,7'si eğitim hakkı, kız öğrencilerin %10,8'i serbest

dolaşım hakkı, erkek öğrencilerin %3,1'iserbest dolaşım hakkı, kız öğrencilerin %10,8'i düşünce hürriyeti, erkek öğrencilerin %5,4'ü din ve vicdan hürriyeti, kız ve erkek öğrencilerin %2,7'si özel hayatın gizliliği, yaşama hakkı, çalışma hakkı, sağlık hakkı ve çocuk haklarının kısıtlanmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Yabancı uyruklu öğrenciler en fazla kişisel hakların kısıtlandığı görüşündedirler. Kişisel hakların içinde en fazla eğitim hakkı ve temel hak ve özgürlüklerin olduğu görülmektedir. Öğrenciler ülkelerinde en fazla kısıtlanan haklarının çekirdek hakları olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hak ve özgürlüklerin kısıtlanması hakkında görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

K.Ö.5–Afganistan: *Evet, evimizden çıkmıyorduk. Kadınlar erkekleri olmadan dışarı çıkamazdı. Çocuklar çıkamazdı.*

K.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci kadın haklarının ve çocuk haklarının sınırlandığını belirtmiştir. Ülkesinde yapılan sınırlamalardan kadın ve çocuk haklarının sınırlandırıldığı söylenilebilir.

E.Ö.8–Afganistan: *Savaştan dolayı okula hiç gidemedim. Dışarı çıkamadım. Hep evde yaşamak zorunda kaldım.*

E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrencinin savaş sebebiyle en temel haklardan eğitim hakkının sınırlandığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan K.Ö.5-Afganistan ve E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını serbest dolaşım hakkının ve eğitim hakkının sınırlandırılması olarak ifade etmişlerdir.

4.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye de yaşamak ve öğrenim görmenin hak ve özgürlüklere saygı açısından kendilerine katkıları nelerdir? kapsamında öğrencilere “Türkiye’de yaşamak ve öğrenim görmek size hak ve özgürlüklere saygı açısından neler kattı?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.8.).

Tablo 4.8. *Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de yaşamının ve öğrenim görmenin hak ve özgürlüklere saygı açısından kendilerine neler kattığına yönelik görüşleri*

Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Haklarını öğrenme	4	20	6	30	10	50
Saygı gösterilme	3	15	1	5	4	20
Sağlık haklarını öğrenme	-	-	1	5	1	5
Sosyal devlet anlayışını öğrenme	-	-	1	5	1	5
Hak ve adaleti öğrenme	1	5	-	-	1	5
Hak aramayı öğrenme	-	-	1	5	1	5
Kadın haklarını öğrenme	1	5	-	-	1	5
Hak ve özgürlükleri yaşabilmeyi görme	-	-	1	5	1	5
Toplam	9	45	11	55	20	100

Ülkemizde yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin görüşleri incelendiğinde Türkiye de yaşamının ve öğrenim görmenin hak ve özgürlükler açısından neler kattığına dair öğrencilerin %50’si haklarını öğrenme cevabını vermişlerdir (Tablo 4.8.). Diğer cevaplar sırası ile %20’si saygı gösterilme, %5’i sağlık haklarını öğrenme, sosyal devlet anlayışını öğrenme, hak ve adaleti öğrenme, hak aramayı öğrenme, kadın haklarını öğrenme, hak ve özgürlükleri yaşamayı görme cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında kız öğrencilerin %20 si haklarını öğrenme, erkek öğrencilerin %30’u haklarını öğrenme, kız öğrencilerin %15’i saygı gösterilme, erkek ve kız öğrencilerin %5’i saygı gösterilme, sağlık haklarını öğrenme, sosyal devlet anlayışını öğrenme, hak ve adaleti öğrenme, hak aramayı öğrenme, kadın haklarını öğrenme, hak ve özgürlükleri yaşamayı görme şeklinde ifade etmişlerdir.

Türkiye’de öğrenim görmek öğrencilere haklarını öğrettiğini ve hak ve özgürlüklerine saygı duyulduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’de verilen eğitimin yabancı uyruklu öğrencilerde de etkili ve başarılı olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazılarının Türkiye’de yaşamak hak ve özgürlükler açısından katkıları hakkındaki görüşleri şöyledir:

K.Ö.1 –Irak: *Evet, dışarı çıkıyorum. Burada özgürlük var. Arkadaşlarım var. Türkiye hak ve özgürlüklerimize saygı gösteriyor.*

K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci ülkesi ve Türkiye arasındaki farkları bilmektedir. Türkiye’nin hak ve özgürlüklere saygı duyan bir ülke olduğunun farkındadır.

K.Ö.3–Irak: *Yaşama ve okula gidebilme hakkımızın en temel haklarımız olduğunu öğrendim.*

K.Ö.3-Irak kodlu öğrenci yaşama ve eğitim hakkını öğrenmiştir. Türkiye’de verilen eğitimin hak ve özgürlükleri kazandırmasındaki başarısını gösterdiği söylenebilir.

E.Ö.5 –Afganistan: *Afganistan da suç olan şeylerin haklarımız ve özgürlüklerimiz olduğunu öğrendim.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci ülkesinde suç olduğu şeylerin Türkiye’de hakları olduğunu öğrendiğini belirterek Türkiye’de hak ve özgürlüklere saygı duyulduğunu, verilen eğitimin başarılı olduğunu kanıtlamaktadır.

E.Ö.6–Afganistan: *Hak ve özgürlüklerimi nasıl kazanabilirim insanların neden saygı göstermesinin gerektiğini öğrendim.*

E.Ö.6-Afganistan kodlu öğrenci Türkiye’de hak ve özgürlüklerinin neler olduğunu nasıl kazanması gerektiğini hak ve özgürlüklere saygı duyanın neden gerekli olduğunu öğrendiğini belirtmiştir. Türkiye’de okullarda verilen eğitimin yabancı uyruklu öğrencilerde de başarılı olduğu savunulabilir.

E.Ö.9–Irak: *Türkiye de haklarımı ve özgürlüklerimi nasıl yaşayabileceğimi gördüm.*

E.Ö.9-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerini yaşayabileceğini öğrenmesi Türkiye’de okullarda ve sosyal hayatta hak ve özgürlüklerin yaşandığını ispatlar niteliktedir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, K.Ö.3-Irak, E.Ö.5-Afganistan, E.Ö.6-Afganistan ve E.Ö.9-Irak kodlu öğrenciler Türkiye’de yaşamının hak ve özgürlükler açısından katkılarını hak ve özgürlüklere saygı gösterilmeyi, haklarını öğrendiğini, hak ve özgürlüklerin nasıl kazanılabileceğini, hakları ve özgürlükleri nasıl yaşayabileceğini görmek şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerine sahip olmak kişiye faydaları hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlükler değerine sahip olmak kişiye faydaları nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.9.).

Tablo 4.9. *Öğrencilerin hak ve özgürlükler değerine sahip olmanın kişiye faydalarına yönelik görüşleri*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kendi haklarımı koruyabilme/ arayabilme	5	17,5	6	21	11	38,5
Özgürlüğünü kazanma	5	17,5	3	10,5	8	27
Eğitim hakkının olduğunu bilme	1	3,5	2	7	3	10,5
Dışarı çıkma /gezme	2	7	1	3,5	3	10,5
Haklarını bilme	-	-	3	10,5	3	10,5
İletişim kurabilme	1	3,5	-	-	1	3,5
İş bulabilme	-	-	1	3,5	1	3,5
Oyun oynayabilme	1	3,5	-	-	1	3,5
Toplam	15	46	16	54	31	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlükler değerine sahip olmanın faydalarına yönelik olarak en fazla %38,5’i kendi haklarımı koruyabilme, arayabilme şeklinde

ifade ettikleri görülmektedir (Tablo 4.8.). Bu durumu sırası ile %27'si özgürlüğünü kazanma, %10,5'i eğitim hakkının olduğunu bilme, dışarı çıkma/gezme, haklarını bilme, %3,5'i iş bulabilme, oyun oynayabilme, iletişim kurabilme olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ise kız öğrencilerin %17,5'i kendi haklarını koruyabilme/arayabilme, erkek öğrencilerin %21'i kendi haklarını koruyabilme/arayabilme, kız öğrencilerin %17,5'i özgürlüğünü kazanma, erkek öğrencilerin %10,5'i özgürlüğünü kazanma, kız öğrencilerin %3,5'i eğitim hakkının olduğunu bilme, erkek öğrencilerin %7 si eğitim hakkının olduğunu bilme, kız öğrencilerin %7'si dışarı çıkma/gezme, erkek öğrencilerin %10,5'i haklarını bilme, kız ve erkek öğrencilerin %3,5'i iş bulabilme, oyun oynayabilme, dışarı çıkma/gezme, iletişim kurabilme olarak belirtmişlerdir.

Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanan bireylerin haklarını arayabilecekleri ve koruyabilecekleri belirtmişlerdir. Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerinin önemini kavradıkları ve nasıl davranmaları gerektiğini öğrendikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlükler değerine sahip olmanın faydalarına ait görüşleri şöyledir:

K.Ö.1–İrak: *Evet olur. Mesela istediklerimizi yapabiliriz. Kanunlarla kendi haklarımızı koruyabiliriz.*

K.Ö.1-İrak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı değerine sahip olan bireyin haklarını koruyabileceğini belirtmiştir. Öğrenci hak ve özgürlüklerinin neler olduğu ve bunları nasıl koruyacağını bilincinde olduğu görülmektedir.

E.Ö.4 –İran: *Haksızlık ve saygısızlık yapılırsa hakkını aramayı öğrenir.*

E.Ö.4-İran kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı değerine sahip olan bireyin hak ve özgürlüklere saygılı olunmazsa hakkını arayabileceğini belirtmiştir.

E.Ö.6–Afganistan: *Olaylar karşısında nasıl davranacağını bilir. Hakkını arayabilir.*

E.Ö.6-Afganistan kodlu öğrencinin bu değere sahip olan bireyin hakkını arayabileceğini, sosyal olayları hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yorumlayabileceğini ve buna göre davranacağını belirtmiştir. Öğrencinin hak özgürlüklere saygı değerinin hayatın her alanında tatbik etmeye çalıştığı belirtilmiştir.

E.Ö.7–Irak: *Kendi haklarımız gibi başkalarının haklarına da saygı gösterir. Haksızlığa uğrarsa hakkını arayabilir. Okulda haklarını bilirse saygı duyulmadığında hocaya söyleyerek hakkını arayabilir.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci değer sahip olan bireyin kendi hak ve özgürlüklerinin yanında başkalarının haklarının olduğu ve onların haklarına da saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanan birinin empati becerisinin de geliştiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, E.Ö.4-İran, E.Ö.6-Afganistan ve E.Ö.7-Irak kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklere sahip olmanın kişiye faydalarını kendi haklarını koruyabilmek/arayabilmek şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir eğitim verilmesi hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir eğitim verilmelidir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.10.).

Tablo 4.10. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir eğitim verilmesine yönelik görüşleri*

Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Saygı gösterilerek	1	4,3	5	21,5	6	25,8
Tahtaya yazarak	2	8,6	2	8,6	4	17,2
Ayrı bir ders olarak verilerek	-	-	3	12,9	3	12,9
Okul dışı etkinliklerle	2	8,6	1	4,3	3	12,9
Öğretmen ile beraber	1	4,3	1	4,3	2	8,6

Tablo 4.10'un devamı

Etkin öğretim ile	1	4,3	1	4,3	2	8,6
Müze eğitimi ile	-	-	1	4,3	1	4,3
Türkçe eğitimi kursu verilerek	-	-	1	4,3	1	4,3
Sözlü anlatım teknikleri ile	-	-	1	4,3	1	4,3
Toplam	7	31	16	69	23	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlükle saygılı olma değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir eğitim verilmesi hususuna yönelik en fazla %25,8'i saygı gösterilerek şeklinde görüş belirtmişlerdir (Tablo 4.10.). Bu durumu sırası ile %17,2 si tahtaya yazarak, %12,9'u ayrı bir ders olarak verilmesi ve okul dışı etkinlikler ile, %8,6'sı öğretmen ile beraber ve etkin öğretim ile, %4,3'ü müze eğitimi ile, Türkçe eğitimi kursu verilerek, sözlü anlatım teknikleri kullanılarak şeklinde cevaplar vermiştir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıkları açısından dağılımında ise kız öğrencilerin %4,3'ü saygı gösterilerek, erkek öğrencilerin %21,5'i saygı gösterilerek, kız ve erkek öğrencilerin %8,6'sı tahtaya yazarak, erkek öğrencilerin %12,9'u ayrı bir ders olarak verilerek, kız öğrencilerin %8,6'sı okul dışı etkinlikler ile, kız ve erkek öğrencilerin %4,3'ü okul dışı etkinlikler ile, öğretmen ile beraber, kız öğrencilerin %4,3'ü etkin öğretim ile, etkin öğretim ile, müze eğitimi ile, %3,4'ü Türkçe eğitimi kursu verilerek, öğretmen ile beraber, sözlü anlatım teknikleri ile eğitim verilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öğrenci hak ve özgürlüklere saygı değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için öğrencilere daha fazla saygı duyarak, ayrı bir ders olarak verilerek ve ders dışı etkinlikler ile verildiğinde daha etkili olacağını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri doğrultusunda yapılan düzenlemeler değer eğitimi açısından olumlu olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlüklere saygı değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için verilmesi gereken eğitim hakkındaki görüşleri şöyledir.

K.Ö.1–Irak: *Öğretmenler beraber öğretmeli. Görüntülü anlatmalı ve açıklayarak anlatmalı daha iyi öğreniriz.*

K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci öğretmenin model olarak ve öğretimin görüntülü materyallerle desteklenerek verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Değer eğitiminde model olmanın önemli olduğu söylenebilir.

K. Ö.2 –Irak: *Öğretmenler hak ve özgürlük konusunda daha çok bilgi vermeli.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci bilgi verilerek eğitim yapılmasını belirtmiştir. Öğrenci değer telkini yöntemiyle değer eğitimi verilebileceğini savunduğu söylenebilir.

K.Ö.6–Afganistan: *Türkiye’de verildiği gibi verilmelidir. Bizim ülkemizde de verilmelidir. Sınıf arkadaşlarımız daha anlayışlı olmalıdırlar.*

K.Ö.6-Afganistan kodlu öğrenci Türkiye’de verilen değerler eğitiminden memnun olduğunu belirtmiştir. Türkiye’nin çevresindeki devletlere göre hak ve özgürlüklere saygı değeri eğitimi açısından daha önde olduğu söylenebilir.

E.Ö.7–Irak: *Bence ayrı bir ders olarak verilmelidir. Hak ve özgürlükleri anlatan kitaplar okutulmalıdır. Okul dışında kurslar açılabilir.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci değerler eğitiminin ayrı bir ders olarak verilebileceğini, okul dışında kurslar açılabilceğini, okul dışında kitap okumaları ile verilebileceğini belirtmiştir. Değerler eğitiminin önemi açısından ayrı bir ders veya yaygın eğitim kurslarıyla verilmesi gerektiği değerler eğitiminin önemini belirtir nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, K.Ö.2-Irak, K.Ö.6-Afganistan ve E.Ö.7-Irak kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerini öğretmen ile beraber, ayrı bir ders olarak, okul dışı kurslarla, kendilerine saygı duyularak, sözlü anlatım teknikleri ile daha iyi anlaşılabilceğini belirtmişlerdir.

4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımları nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldığınızda dünyadaki olaylara karşı yaklaşımınız nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.11. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımlarına yönelik görüşleri.*

Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ülkelerin hak ve özgürlükler açısından farklarını söyleme	2	8,2	8	32,8	10	41
Ülkelerde özgürlüklerin olmasını söyleme	1	4,1	3	12,3	4	16,4
İnsanlara saygı duyma	-		2	8,2	2	8,2
Savaşların bitmesini isteme	1	4,1	-	-	1	4,1
Dua etme	1	4,1	-	-	1	4,1
Değerleri öğretmenin gerekliliğini söyleme	-	-	1	4,1	1	4,1
Dinlere özgürlük isteme	1	4,1	-	-	1	4,1
Doğruyu yanlış ayırt edebilme	-	-	1	4,1	1	4,1
Haklarını savunmalarını söyleme	-	-	1	4,1	1	4,1
Olaylara yorum yapabilme	-	-	1	4,1	1	4,1
İnsanların saygılı olup olmadığını söyleme	-	-	1	4,1	1	4,1
Toplam	6	24,6	18	75,4	24	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımlarına dair en fazla %41’i ülkelerin hak ve özgürlükler açısından farklarını söylebilme şeklinde ifade etmişlerdir (Tablo 4.11.). Daha sonra sırası ile %16,4’ü ülkelerde özgürlüklerin olmasını söyleme, %8,2’si insanlara saygı duyma %4,1’i savaşların bitmesini isteme, dua etme, değerleri öğretmenin gerekliliğini söyleme, dinlere özgürlük isteme, doğruyu yanlış ayırt edebilme, haklarını savunmalarını söyleme, olaylara yorum yapabilme, insanlara saygılı olup olmadığını söyleme cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına göre bakıldığında kız öğrencilerin %8,2’si ülkelerin hak ve özgürlükler

açısından farklarını söyleme, erkek öğrencilerin %32,8'i ülkelerin hak ve özgürlükler açısından farklarını söyleme, kız öğrencilerin %4,1'i ülkelerde özgürlüklerin olmasını söyleme, erkek öğrencilerin %12,3'ü ülkelerde özgürlüklerin olmasını söyleme, erkek öğrencilerin %8,2'si insanlara saygı duyma, kız ve erkek öğrencilerin %4,1'i savaşların bitmesini isteme, dua etme, değerleri öğretmenin gerekliliğini söyleme, dinlere özgürlük isteme, doğruyu yanlış ayırt edebilme, haklarını savunmalarını söyleme, olaylara yorum yapabilme, insanlara saygılı olup olmadığını söyleme cevabını vermişlerdir.

Hak ve özgürlüklere saygı değerini aldıklarında dünyadaki olayları ve ülkeleri karşılaştırabileceklerini belirtmişlerdir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri öğrencilerde eleştirel düşünme becerisini geliştirdiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımlarına dair görüşleri şöyledir:

K.Ö.3–Irak: *Bazı ülkelerde fazla var bazı ülkelerde az var. Bizim ülkemiz gibi savaş olan ülkelerde hak ve özgürlük yok.*

K.Ö.3-Irak kodlu öğrencinin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında ülkeler arasında hak ve özgürlükler açısından farklılıkları ifade edebileceğini belirtmiştir. Hak ve özgürlüklerin tüm dünyada evrensel olduğu farkındalığını kazandığı söylenebilir.

E.Ö.5–Afganistan: *Nelerin doğru nelerin yanlış olduğunu bilebilirim. Buna göre haklarımı savunabilirim. Dünyada olanlara karşı haklı ve haksız olduklarını söyleyebilirim.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci, dünyadaki olayları kıyaslayabileceğini belirtmiştir. Değerler eğitiminin başarılı olduğunu kanıtlar niteliktedir.

E.Ö.7–Irak: *Dünyanın her yerinde yaşanan olaylara hak ve özgürlükler açısından yorum yapabilir. Ülkeleri hak ve özgürlüklere saygı duyup duymadığını söyler.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci Dünyadaki olayları hak ve özgürlükler açısından yorumlayabileceğini belirtmiştir. Hak ve özgürlüklerin tam olarak bilinmesi ve uygulanması gerektiğinin ifade edebileceği açısından önemini göstermiştir denilebilir.

E.Ö.8–Afganistan: *Dünyadaki ülkelerde hak ve özgürlüklere saygı var mı yok mu bilebilirim. Eğitimi alan birisi herkesin özgür olmasını ister.*

E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenci ülkelerde hak ve özgürlüklere saygı olup olmadığını bilebileceğini belirtmiştir. Öğrenci değer eğitimini alan birinin kendi için istediklerini herkes için isteyeceğini belirtmiştir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri alan birinde empati becerisinin gelişeceği göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmaya katılan K.Ö.3-Irak, E.Ö.5-Afganistan, E.Ö.7-Irak ve E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenciler ülkelerin hak ve özgürlükler açısından farklarını söylerim, doğruyu yanlış ayırt edebilirim, yorum yapabilirim şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini kazandırmada etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Sosyal Bilgiler dersinin bu değeri kazandırmada etkisi nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.12.)

Tablo 4.12. *Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmadaki etkisine yönelik görüşleri.*

Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Haklara saygı duymayı öğretme	3	21,3	4	28,4	7	51,5
Haklarımı kısmen öğretme	1	7,1	2	14,2	3	21,3
Haklarımı tamamen öğretme	-	-	3	21,3	3	21,3
Haklarımı savunmayı öğretme	-	-	1	7,1	1	7,1
Toplam	4	28,4	10	71,6	14	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlükler değerini kazandırmasına ilişkin en fazla %51,5'i haklara saygı duymayı öğretme cevabını vermişlerdir (Tablo 4.12.). Daha sonra sırası ile %21,3'ü haklarını kısmen öğretme, haklarını tamamen öğretme, %7,1'i haklarını savunmayı öğretme cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına göre bakıldığında ise kız öğrencilerin %21,3'ü haklara saygı duymayı öğretme, erkek öğrencilerin %28,4'ü haklara saygı duymayı öğretme, kız öğrencilerin %7,1'i haklarını kısmen öğretme, erkek öğrencilerin %14,2'si haklarını kısmen öğretme, erkek öğrencilerin %21,3'ü haklarını tamamen öğretme, erkek öğrencilerin %7,1'i haklarını savunmayı öğretme şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersi haklarının hepsini veya bir kısmını öğrettiğini, haklarını savunmayı öğrettiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersi hakların ve özgürlüklerin ne olduğu ve nasıl korunması gerektiğini öğretmede etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazılarının Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini kazandırmasına yönelik görüşleri şu şekildedir

E.Ö.3–İran: *Evet etkilidir. Hak ve özgürlüklere saygılı olmayı öğreniyoruz.*

E.Ö.3-İran kodlu öğrenci Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlüklere saygılı olmayı öğrendiklerini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin hem hak ve özgürlüklerin neler oldukları öğretmekte hem nasıl saygı duyulacağını öğretiminde başarılı olduğunu göstermektedir.

K.Ö. 3–Irak: *Hocalarımız bize hak ve özgürlüklerimizi anlatıyorlar. Etkisi var. Bu derste hak ve özgürlüğümüzü öğrenebiliyorum.*

K.Ö.3-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerinin neler olduğunu Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde verilen hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazanımının bilgi düzeyinde kaldığı görülmektedir.

E.Ö.4–Irak: *Bana hak ve özgürlüklerimi öğretti. Hocalarımız bize anlattılar. Başkalarına saygılı olmayı öğretiyorlar.*

E.Ö.4-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerini öğrendiğini ve başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olmayı da öğrendiğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinin hak ve özgürlüklere saygı değerini hem öğretmekte hem de öğrencinin hayatına uygulamasına yardımcı olduğu söylenebilir.

E.Ö.7–Irak: *Sosyal Bilgiler dersinde hocalarımız öğretiyorlar. Haklarımıza saygı duyulmazsa polise ve hakim'e başvurabileceğimizi öğretiyorlar. Haklarımız gasp edilirse bunlara karşı hakkımızı savunmamızı söylüyorlar. Birisi bize karşı suç işlerse önce polise sonra hakime gitmemiz gerektiğini öğrettiler.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci Sosyal Bilgiler dersinde haklarının neler olduğunu ve bu haklarını saygı duyulmadığı takdirde nasıl bir yol izlemesi gerektiğini öğrendiğini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde verilen değer eğitiminde hak ve özgürlüklerin neler olduğunu ve koruma yollarını öğretmektedir denilebilir.

Araştırmaya katılan E.Ö.3-İran, K.Ö.3-Irak, E.Ö.4-Irak ve E.Ö.7-Irak kodlu öğrenciler Sosyal Bilgilerin hak ve özgürlükler değeri kazandırmadaki etkisini haklarını tamamen öğretti, haklara saygılı olmayı öğretti, haklarını savunmayı öğretiyor şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.11. On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılması hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Toplumda değerlere saygı göstermeyen bireyler cezalandırılmalı mıdır?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.13.).

Tablo 4.13. *Yabancı uyruklu öğrencilerin toplumlarda değerlere saygı göstermeyen bireylere yönelik görüşleri.*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Cezalandırılmalı	4	30,4	6	45,6	10	77
Cezalandırılmamalı	1	7,6	2	15,2	3	23
Toplam	5	38	8	62	13	100

Yabancı uyruklu öğrenciler toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylere yönelik %77'si cezalandırılmalı, %23'ü cezalandırılmamalıdır cevabını vermiştir (Tablo 4.13.). Öğrencilerin cinsiyet dağılıma bakıldığında kız öğrencilerin %30,4'ü cezalandırılmalı, erkek öğrencilerin %45,6'sı cezalandırılmalı, kız öğrencilerin %7,6'sı cezalandırılmamalı, erkek öğrencilerin %15,2'si cezalandırılmamalıdır cevabını vermiştir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu hak ve özgürlüğe saygı duymayan bireylerin cezalandırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Hak ve özgürlüklerin korunmasında cezayı bir yöntem olarak gördükleri söylenebilir.

Tablo 4.14. *Yabancı uyruklu öğrencilerin toplumlarda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılmasına yönelik görüşleri*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kıyas cezası verilmesi	1	6,6	4	26,4	5	33
Hakka saygılı olmayı öğrenmeleri	2	13,2	2	13,2	4	26,4
İdam cezası verilmesi	2	13,2	-	-	2	13,2
Eğitim verilmesi	1	6,6	1	6,6	2	13,2
Ayaküstü durma cezası verilmesi	-	-	1	6,6	1	6,6
Ceza almazsa saygısızlık artacağı	-	-	1	6,6	1	6,6
Toplam	6	40	9	60	15	100

Yabancı uyruklu öğrenciler toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılmasına yönelik en fazla %33'ü kıyas cezası verilmesi görüşünü belirtmişlerdir (Tablo 4.14.). Daha sonra sırası ile %26,4'ü hakka saygılı olmayı öğrenmeli, %13,2'si idam cezası verilmesi, %13,2'si eğitim verilmesi, %6,6 sı ayaküstü durma cezası verilmesi, ceza almazsa saygısızlık artacağı cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet dağılıma bakıldığında ise kız öğrencilerin %6,6'sı

kıyas cezası verilmesi, erkek öğrencilerin %26,4'ü kıyas cezası verilmesi, kız ve erkek öğrencilerin %13,2'si halka saygılı olmayı öğrenilmesi, idam cezası verilmesi, kız ve erkek öğrencilerin %6,6'sı eğitim verilmesi, ayaküstü durma cezası verilmesi, ceza almazsa saygısızlık artacağı cevabını vermişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı duymayan bireylerin idam ve kıyas cezası verilmesini, saygı duymayan bireylere saygı duyulmasının öğretilmesini istemişlerdir. Öğrencilerin Türkiye'deki kanunları bilmedikleri veya uyum sağlayamadıkları söylenebilir. Toplumda uyum sağlamaları açısından kanunların öğretilmesi gerekli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılmasına yönelik görüşleri şöyledir:

K.Ö.2–Irak: *Cezalandırılmalı. Benim hakkımı almamalı. Hakkıma saygı göstermeli. Başkasının hakkına saygılı olmayı öğrenmeli.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı duymayanların cezalandırılması gerektiğini, cezalandırma yöntemiyle haklara saygılı olmayı öğrenmesi gerektiğini belirtmiştir. Hak ve özgürlüklerin koruyucusu olarak kanunları ve devleti gördüğü söylenebilir. Kohlberg'e göre öğrencinin geleneksel düzeyde kanun düzen döneminde olduğunu göstermektedir.

E.Ö.4–Irak: *Evet cezalandırılmalıdır. Ama sebebine göre ceza verilmelidir. Her şeye ceza verilmemelidir. Birisi haksızlığa uğradı diye başkasına da haksızlık yapmamalıyız.*

E.Ö.4-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı duymayanların cezalandırılmasını gerektiğini, cezalandırılma sebebine bakılarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci Kohlberg'e göre gelenek sonrası düzeyde sosyal sözleşme düzeyindedir denilebilir.

E.Ö.5–Afganistan: *Evet, cezalandırılmalıdır. Kimse kimsenin haklarına saygısızlık yapmamalıdır. Ceza verilmezse herkes yapmaya başlar.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı duymayanların cezalandırılması gerektiğini savunmuştur. Cezaların haklara saygısızlıkları azaltacağını belirtmiştir. Kanunların herkes için geçerli olması gerektiğini Kohlberg'e göre geleneksel düzeyde kanun ve düzen eğiliminde olduğu söylenebilir.

E.Ö.9 –Irak: *Cezalandırılmamalıdır. Eğitilmeliler. Okullarda kursta öğretilbilir.*

E.Ö.9-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı göstermeyenlerin cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci olumsuz davranışların düzeltilmesinde eğitimin önemini farkında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan K.Ö.2-Irak, E.Ö.4-Irak, E.Ö.5-Afganistan ve E.Ö.9-Irak kodlu öğrenciler toplumda hak ve özgürlüklere saygı göstermeyen bireyler hakkında farklı görüşler ortaya koymuşlardır. E.Ö.9-Irak kodlu öğrenci cezalandırılmamasını eğitimini savunurken diğer öğrenciler cezalandırılmasını haklara saygılı olmak öğretilmeli, kısas cezası verilmeli, ceza verilmezse saygısızlık artar şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on ikinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarının neler olduğunu hakkındaki düşünceleri nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.15.).

Tablo 4.15. *Yabancı uyruklu öğrencilerin değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarına yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Eğitim verme	12	38,4	15	48,4	27	86,8
Uyarma	1	3,2	-	-	1	3,2
Bilinçlendirmek isteme	1	3,2	-	-	1	3,2
Dua etme	1	3,2	-	-	1	3,2
Gelecek kuşaklara aktarma	-	-	1	3,2	1	3,2
Toplam	15	48	16	52	31	100

Yabancı uyruklu öğrenciler değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumlulukları hususunda en fazla %86,8'i eğitim verme cevabını vermişlerdir (Tablo 4.15.). Daha sonra %3,2'si uyarma, bilinçlendirmek isteme, dua etme, gelecek kuşaklara aktarma cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre bakıldığında kız öğrencilerin %38,4'ü eğitim verme, erkek öğrencilerin %48,4'ü eğitim verme, kız ve erkek öğrencilerin %3,2'si uyarma, bilinçlendirmek isteme, dua etme, gelecek kuşaklara aktarma cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin çoğunluğu değerleri gelecek kuşaklara aktarmanın eğitim ile gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Değerler eğitiminde eğitimin önemini vurguladıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev sorumluluklarına ait görüşleri şöyledir:

E.Ö.1–Irak: *Onlara hak ve özgürlük anlatırım. Bizim yaşadıklarımızı yaşamalarını diye.*

E.Ö.1-Irak kodlu öğrenci değerleri gelecek kuşaklara anlatarak ulaştırmak istediğini belirtmiştir. Değerler eğitiminde telkin yönteminin başarılı olacağı görüşünde olduğu düşünülebilir.

E.Ö.3–İran: *Evet eğitim verebilirim. Büyüyünce saygılı olmalarını öğretebilirim. Çocuklarımı okula göndermeliyim.*

E.Ö.3-İran kodlu öğrenci değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için eğitim verebileceğini, okula gönderebileceğini belirtmiştir. Öğrenci değerler eğitiminde okulun ve örgün eğitimin gücünün bilincinde olduğunu göstermektedir.

E.Ö.5–Afganistan: *Çocuklara haklarının ne olduğunu nasıl koruyacaklarını anlatmalıyım.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin gelecek kuşaklara aktarırken çocukları bilinçlendireceğini belirtmiştir. Öğrenci değerleri telkin yöntemiyle aktaracağını ifade ettiği görülmektedir.

K.Ö.4-İran: *Evet sorumluluklarım var. Sevgi ve saygı öğretebilirim. Öğretmenlerimizde öğretmeli.*

K.Ö.4-İran kodlu öğrenci bu değeri hem kendisinin hem de okulun aktarması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci değerlerin aktarımının ailelerin ve okulun ortak sorumluluğunda olduğu görüşünde olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan E.Ö.1-İrak, E.Ö.3-İran, E.Ö.5-Afganistan ve K.Ö.4-İran kodlu öğrenciler değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görevlerini bilinçlendirmek isterim, eğitim veririm şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin ülkelerindeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırmaları hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere "Ülkenizdeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırmamız." sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.16.).

Tablo 4.16. *Yabancı uyruklu öğrencilerin ülkelerindeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırmalarına yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
T.C 1982 Anayasası	Kişi Hakları	Hak arama hürriyeti	-	-	1	2,3	20	47,7
		Düşünce hürriyeti	1	2,3	-	-		
		Din ve vicdan hürriyeti	-	-	1	2,3		
		Temel hak ve hürriyetlerin korunması	4	9,2	12	27,6		
		Düşünceyi açıklama hürriyeti	1	2,3	-	-		

Tablo 4.16'nın devamı

T.C 1982 Anayasası	Sosyal ve Ekonomik Haklar	Eğitim hakkı	4	9,2	7	16,1	14	33,3
		Çocuk hakları	-	-	2	4,6		
		Sağlık hakları	-	-	1	2,3		
BMIHS	İHB	Serbest dolaşım hakkı	2	4,6	6	13,8	8	19
Toplam			12	28	30	72	42	100

Yabancı uyruklu öğrenciler ülkelerindeki eğitim ile Türkiye' deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırmalarına dair %47,7'si kişi hakları, %33,3'ü sosyal ve ekonomik haklar, %19'u insan hakları beyannamesine göre düzenlenen kategoride cevaplar vermişlerdir (Tablo 4.16.). Öğrenciler alt kategorilerde ise en fazla %36,8'i temel hak ve hürriyetlerin korunması cevabını vermişlerdir. Sonra sırası ile %25,3'ü eğitim hakkı, %18,4'ü serbest dolaşım hakkı, %4,6'sı çocuk hakları, %2,3'ü hak arama hürriyeti, düşünce hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, düşünceyi açıklama hürriyeti, sağlık hakları ile ilişkili cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımı açısından bakıldığında kız öğrencilerin %9,2'si temel hak ve hürriyetlerin korunması, erkek öğrencilerin %27,6'sı temel hak ve hürriyetlerin korunması, kız öğrencilerin %9,2'si eğitim hakkı, erkek öğrencilerin %16,1'i eğitim hakkı, kız öğrencilerin %4,6'sı serbest dolaşım hakkı, erkek öğrencilerin %13,8'i serbest dolaşım hakkı, erkek öğrencilerin %4,6'sı çocuk hakları, kız ve erkek öğrencilerin %2,3'ü hak arama hürriyeti, düşünce hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, düşünceyi açıklama hürriyeti, sağlık hakları ile ilişkili cevaplar vermişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazılarının ülkelerindeki eğitim ile Türkiye'deki eğitim hak ve özgürlüklere saygı açısından görüşleri şu şekildedir.

K.Ö.2–Irak: *Türkiye'de terörist yok ondan buraya geldik. Irak'ta dışarı çıkamıyordum. Okula gidemiyordum. Türkiye'yi seviyorum. Burada teknoloji gelişmiş. Türkiye'de haksızlığa uğramadım. Okulda arkadaşlarım çirkin şakalar yapıyor bazen. Okulu seviyorum. Parkları denizi seviyorum. Irakta dışarı çıkamıyordum. Burada istediğim gibi yaşıyorum.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci Türkiye’de terör olaylarının olmamasından dolayı hak ve özgürlüklere saygı duyulan bir yerde eğitim gördüğünü belirtmiştir. Öğrenci yaşam hakkı ve eğitim hakkı açısından Türkiye’de eğitim göremenin avantajlı olduğu görüşündedir denilebilir.

E.Ö.5–Afganistan: *Afganistan’dan sekiz yaşında ayrıldım. Okula hiç gitmedim. Sadece babam zorunlu durumlarda çıkıyordu. Türkiye’de rahatça çıkabiliyorum. Okula gidebiliyorum.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci Türkiye’de okula gidebildiğini belirtmiştir. Öğrencinin eğitim hakkına saygı duyulduğu görüşünde olduğunu ifade ettiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan K.Ö.2-Irak ve E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenciler ülkeleri ve Türkiye arasındaki eğitimin karşılaştırmasını temel hak ve hürriyetlerin korunması, eğitim hakkı ve serbest dolaşım hakkı olarak ifade etmişlerdir. Görüldüğü üzere yabancı uyruklu öğrenciler ülkeleri ile Türkiye’de öğrenim göremenin kişi hakları, sosyal ve ekonomik haklar olarak karşılaştırmışlardır. Türkiye’nin kişi hakları ve sosyo ekonomik olarak ülkelerine göre bu haklara saygılı olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye’nin hak ve özgürlüklere saygı açısından daha demokratik olduğu söylenebilir.

4.1.14. On Dördüncü Alt Problemne İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dördüncü alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edecekleri hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edersiniz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.17.).

Tablo 4.17. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edeceklerine yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Saygılı olma	1	12,5	3	37,5	4	50
Görgü kurallarına uyma	1	12,5	1	12,5	2	25
Haklarını savunma	1	12,5	-	-	1	12,5
Özgürlüğe sahip çıkma	1	12,5	-	-	1	12,5
Toplam	4	50	4	50	8	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edecekleri hususunda en fazla %50 si saygılı olma yönünde görüş bildirmişlerdir (Tablo 4.17.). Daha sonra sırası ile; %25'i görgü kurallarına uyma, %12,5'i haklarına sahip çıkma ve özgürlükleri savunma cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıkları bakımından ise kız öğrencilerin %12,5'i saygılı olma, erkek öğrencilerin %37,5'i saygılı olma, kız ve erkek öğrencilerin %12,5'i görgü kurallarına uyma, görgü kurallarına uyma, haklarına sahip çıkma, özgürlükleri savunma cevabı vermişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olmayı karşısındakine saygı duyma, görgü kurallarına uyma ve haklarına sahip çıkma olarak ifade etmişlerdir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri empati becerisini geliştirdiği, sosyal hayatta kurallara uymayı kolaylaştırdığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazılarının hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edeceklerine ait görüşleri şu şekildedir.

K.Ö.2 – Irak: *Hakkımızı yedirmemeliyiz. Özgürlüğümüze sahip çıkmamız gerekir.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı olmanın haklarına ve özgürlüklerine sahip çıkmak olduğu şeklinde belirtmiştir. Öğrenci karşılıklı hak ve özgürlüklere saygı ilkesini tam olarak benimseyemediği görülmektedir.

E.Ö.5–Afganistan: *Bana yapılmasını istemediğim bir şeyi başkasına yapmam.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci kendinin istemediği bir şeyi başkasına yaparak haklarına ve özgürlüklerine saygısızlık yapmayacağını belirtmiştir. Öğrencide empati becerisinin geliştiği söylenebilir.

E.Ö.7–Irak: *Kimsenin hakkını yememek, kimsenin özgürlüğünü gasp etmemek.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı olmayı karşılıklı saygı olarak belirtmiştir. Öğrenci hak ve özgürlüklerinin farkındadır. Kendi haklarını koruyacağı gibi karşısındakinin hak ve özgürlüklerine dikkat etmesi gerekliliğini bilmektedir.

E.Ö.9–Irak: *Benim hakkım başkasına geçmemeli, başkasının hakkı da bana geçmemeli. Herkesin birbirine saygı duymasıdır.*

E.Ö.9-Irak kodlu öğrencinin haklara ve özgürlüklere karşılıklı olarak saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci karşılıklı eşitlik ilkesine göre hareket etmektedir denilebilir.

Araştırmaya katılan K.Ö.2-Irak, E.Ö.5-Afganistan, E.Ö.7-Irak ve E.Ö.9-Irak kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olmayı haklarını savunmak, özgürlüğe sahip çıkmak, saygılı olmak olarak ifade etmişlerdir.

4.1.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemine olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı bir bireyin çevresine karşı nasıl davranacağı hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlüklere saygılı bir birey çevresine karşı nasıl davranır?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.18.).

Tablo 4.18. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı bir bireyin çevresine karşı davranışlarına yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Saygılı davranma	10	27	10	27	20	54

Tablo 4.18'in devamı.

Haksızlıklara sözle müdahale etme	2	5,4	4	10,8	6	16,2
Model olma	1	2,7	4	10,8	5	13,5
Hakkını koruma	1	2,7	3	8,1	4	13,5
Empati kurma	-	-	1	2,7	1	2,7
Toplam	14	38	22	62	36	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı bir birey çevresine karşı nasıl davranacağı konusuna dair %50'si saygılı davranma olarak belirtmişlerdir (Tablo 4.18.). Daha sonra sırası ile %16,2'si haksızlıklara sözle müdahale etme, %13,5'i model olma ve hakkını koruma, %2,' si empati kurma cevabını vermiştir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre ise kız ve erkek öğrencilerin %27'si saygılı davranma, öğrencilerin %5,4'ü haksızlıklara sözle müdahale etme, erkek ve kız öğrencilerin %10,8'i haksızlıklara sözle müdahale etme, model olma cevaplarını vermişlerdir. Erkek öğrencilerin %8,1'i hakkını koruma, erkek öğrencilerin %2,7'si empati kurma olarak belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlüklere saygılı bireyin çevresine nasıl davranacağına ilişkin görüşleri şu şekildedir.

K.Ö.1–Irak: *Saygılı davranır. Bir başka arkadaşına saygısızlık yapılırsa söyler. Haksızlık yapana anlatır. Haksızlık yapmamasını sağlar.*

K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı bireyin çevresine karşı saygılı davranacağını, haksızlıkları söyleyeceğini, ve bunların düzeltilmesi için çalışacağını belirtmiştir. Öğrenci bireyin model olması gerekliliğini vurgulamış denilebilir.

E.Ö.3–İran: *İnsanlara güzel davranır. Karşılıklı olarak saygılı olurlar. Başkalarının isteklerine akıllıca bakarlar.*

E.Ö.3-İran kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı bireyin çevresine karşı davranışlarını karşılıklı olarak saygı duymak olarak belirtmiştir.

K.Ö.3–Irak: *Küçüklerime karşı sevgiyle yaklaşır. Büyüklerine karşı saygılı davranır. Davranışlarımla örnek olur. Haklarını korur.*

K.Ö.3-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı bireyin toplumda büyüklerine ve küçüklerine karşı örnek davranışlar sergileyeceğini belirtmiştir. Öğrencinin saygı değerinin öğretiminde model olmanın önemini vurguladığı söylenebilir.

K. Ö.5–Afganistan: *Kendine yapılmasını istemediğini başkasına da yapmaz.*

K.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı birey başkalarının hak ve özgürlüklerini kendi hakları gibi göreceğini, empati yapacağını belirtmiştir.

E.Ö.7–Irak: *Başkalarının haklarına saygılı davranmalıdır. Hakkını arayabilmeli, özgürlüklerini savunabilmelidir.*

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı birey başkalarının haklarına saygı duyması, haksızlık karşısında haklarını ve özgürlüklerini savunması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci saygı değerinin empati becerisi geliştirdiğini, kendi sorunlarına çözümler bulabileceği söylenilebilir.

E.Ö.9–Irak: *Çevresindeki insanlara davranışlarıyla örnek olmalıdır.*

E.Ö.9-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygılı olan birey insanlara örnek davranışlar sergileyeceğini belirtmiştir. Değer eğitiminde model öğrenmenin önemi görülmektedir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1-Irak, E.Ö.3-İran, K.Ö.3-Irak, K.Ö.5-Afganistan, E.Ö.7-Irak ve E.Ö.9-Irak kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı bir birey çevresine saygılı davranır, model olur, çevresindeki haksızlıklara müdahale eder, empati kurar ve hakkını korur olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olan birey model olacağı, haksızlıklara karşı sözle veya gerekli yollarla müdahale edeceği ve hakkını koruyacağını ifade etmişlerdir. Değerin öğrencileri hak ve özgürlüklere saygı ihlallerine karşı sosyal katılım seviyesine çıkardığı ve öğrencilerin empati becerisini geliştireceğini söylenebilir.

4.1.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on altıncı alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri kazanılması ve ya verilmesi yönündeki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri kazanılmalı mıdır verilmeli midir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdiklere cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.19.).

Tablo 4.19. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin kazanılmasına yönelik görüşleri.*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Verilmelidir	3	18,7	6	37,5	9	56,5
Kazanılmalıdır	4	25	3	18,7	7	43,5
Toplam	7	43,7	9	56,3	16	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri kazanılması hakkında %56,5’i verilmelidir, %43,5’i kazanılmalıdır cevabını vermişlerdir (Tablo 4.19.). Öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında; kız öğrencilerin %18,7’si verilmelidir, erkek öğrencilerin %37,5’i verilmelidir, kız öğrencilerin %25’i kazanılmalıdır, erkek öğrencilerin %18,7’si kazanılmalıdır cevabını vermiştir.

Tablo 4.20. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hakların ve özgürlüklerin kazanılmasına veya verilmesine yönelik görüşleri*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Başkaları tarafından verilmesi	1	6,2	4	25	5	31
Kendinin kazanması	2	12,4	2	12,4	4	24,8
Öğretmenler tarafından verilmesi	-	-	3	18,6	3	18,6
Bizlerin öğretmesi	1	6,2	1	6,2	2	12,4
Devlet tarafından verilmesi	1	6,2	1	6,2	2	12,4
Toplam	5	31	11	69	16	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin kazanılmasına ait görüşlerinde en fazla %31’i başkası tarafından verilmesi şeklinde ifade etmişlerdir (Tablo 4.20.). Daha sonra sırası ile ; %24,8’i kendinin kazanması, %18,6’sı öğretmen tarafından verilmesi, %12,4’ü bizlerin öğretmesi, %12,4’ü devlet

tarafından verilmesi cevaplarını vermiştir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında ise kız öğrencilerin %6,2'si başkaları tarafından verilmesi, erkek öğrencilerin %25'i başkaları tarafından verilmesi, kız öğrencilerin %12,4'ü kendinin kazanması, erkek öğrencilerin %12,4'ü kendinin kazanması, erkek öğrencilerin %18,6'sı öğretmen tarafından verilmesi, kız ve erkek öğrencilerin %6,2 si bizlerin öğretmesi ve devlet tarafından verilmesi olarak cevaplarını vermişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hakların ve özgürlüklerin kazanılmasına ait görüşleri şu şekildedir.

E.Ö.3–İran: *Verilmelidir. Öğretmenler vermelidir. Devlet vermelidir.*

E.Ö.3-İran kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin devlet tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci devlet otoritesini hak ve özgürlükleri belirlemede tek yetkili gördüğü söylenebilir.

E.Ö.5–Afganistan: *Kendim kazanmalıyım. Kendim kazanırsam daha değerli olur.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin kendisi kazanması gerektiğini savunmuştur. Öğrenci kazanılan hakların verilen haklardan daha değerli olacağını belirtmiştir. Öğrenci hak ve özgürlüklerin kazanılması konusunda insanın kendi çabalarını önemseydiği düşünülebilir.

K.Ö.6–Afganistan: *Kendisi kazanmalıdır. Kimse kimsenin hakkını veremez. Haklarımızı savunmalıyız. Çalışanların hakları kendileri almalıdır. Çalışanlara hakları verilmelidir.*

K.Ö.6-Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerinin kendisinin kazanması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci kazanımının başkaları tarafından verilemeyeceğini kendi mücadelesini kendisinin vermesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Öğrenci de demokrasinin, hak ve özgürlüklerinin neler olduğu konusunda farkındalık oluştuğu söylenebilir.

E.Ö.8–Afganistan: *Kazanılmalıdır. Önce öğretmenler haklarının ne olduğunu öğretmelidir. Haklarımıza nasıl korumamız gerektiğini öğretmelidirler.*

E.Ö.8–Afganistan kodlu öğrenci hak ve özgürlüklerin kazanılması gerektiğini ama öncesinde eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci hak ve özgürlüklerin kazanılmasında eğitimin önemini kavradığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrenciler E.Ö.3–İran, E.Ö.5–Afganistan, K.Ö.6–Afganistan ve E.Ö.8–Afganistan kodlu öğrenciler iki farklı görüşe ayrılmışlardır. E.Ö.3–İran kodlu öğrenci devlet tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Diğer öğrenciler biz kazanmalıyız, öğretmenler tarafından verilmeli ifadelerini kullanmışlardır. Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazanılmasında öğrencilerin çoğunluğu bu değer verilmesi yönünde görüş bildirmiştir. Bunun da öğretmen tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Hak ve özgürlüklere saygının devlet eliyle gerçekleştirilmesini istemeleri bireysel ve toplumsal olarak bu değeri kazanamayacaklarına inandıkları söylenebilir. Bu durum değer eğitiminin önemini ortaya koymaktadır denilebilir.

4.1.17. On Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on yedinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye hakkındaki görüşleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Türkiye beklediğiniz gibi bir ülke midir? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıdadır (Tablo 4.21. ve Tablo 4.22.).

Tablo 4.21. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'nin beledikleri gibi bir ülke olmasına yönelik görüşleri*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Evet	6	42	8	58	14	100
Hayır	-	-	-	-	-	-
Toplam	6	42	8	58	14	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye bekledikleri gibi bir ülke olması hususunda %100'ü evet cevabını vermişlerdir (Tablo 4.21.). Kız öğrencilerin %42'si evet, kız öğrencilerin %58'i evet cevabını vermiştir.

Tablo 4.22. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'ye yönelik görüşleri.*

	Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
			f	%	f	%	f	%
T.C. 1982 Anayasası	Kişi Hakları	Temel hak ve özgürlüklerin korunması	2	10	7	35	9	45
		Sosyal ve Eğitim hakkı	2	10	5	25		
	Ekonomik Haklar	Çocuk hakları	-	-	1	5	9	45
		Sağlık hakları	-	-	1	5		
BMİHS	İHB	Serbest dolaşım hakkı	1	5	1	5	2	10
	Toplam		5	25	15	75	20	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'ye yönelik görüşlerin de %45'i kişi hakları, %45'i sosyal ve ekonomik haklar, %10'u insan hakları sözleşmesine göre düzenlenen kategoride cevaplar vermişlerdir (Tablo 4.22.). Öğrenciler alt kategorilerde ise en fazla %45'i temel hak ve özgürlüklerin korunması daha sonra sırası ile %35'i eğitim hakkı, %10'u serbest dolaşım hakkı, %5'i çocuk hakları, sağlık hakları cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıklarına göre bakıldığında ise kız ve erkek öğrencilerin %10'u temel hak ve özgürlüklerin korunması, eğitim hakkı, erkek öğrencilerin %35'i temel hak ve özgürlüklerin korunması, erkek öğrencilerin %25'i eğitim hakkı, kız ve erkek öğrencilerin %5'i serbest dolaşım hakkı, serbest dolaşım hakkı, çocuk hakları, sağlık hakları olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye ye yönelik görüşleri şu şekildedir.

E.Ö.1–Irak: *Önceden kendi memleketimi seviyordum. Çünkü savaş yoktu. Ama şimdi burayı da seviyorum. Burada özgürüz.*

E.Ö.1-İrak kodlu öğrenci ülkeleri özgürlük açısından karşılaştırmıştır. Türkiye'nin hak ve özgürlüklere saygı açısından saygılı bir yer olduğunu belirtmiştir. Savaşın temel hak ve özgürlüklerin kısıtladığı söylenebilir.

E.Ö.2-İran: *Beklediğimiz gibi iyi bir ülke burası, okulumuz iyi öğretmenlerimiz iyi, istediğimiz gibi yaşayabiliyoruz. Başka bir yere gitmek istemiyorum.*

E.Ö.2-İran kodlu öğrenci eğitim hakkı ve hak ve özgürlüklerin kısıtlanması açısından karşılaştırmıştır. Türkiye'nin eğitim hakkının olduğu bir ülke olduğu söylenebilir.

E.Ö.5-Afganistan: *Evet. Türkiye de okula gidebiliyoruz. Türkler çok yardım sever. Hastaneye gidebiliyoruz. Bizim yaşamamıza, gezmemize saygı gösteriyorlar.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci Türkiye'nin eğitim hakkı, sağlık hakkı, ve serbest dolaşım hakkı açısından saygılı bir ülke olduğunu belirtmiştir. Ülkelerinde bu haklardan mahrum kaldıklarının anlaşıldığı söylenebilir.

E.Ö.6-Afganistan: *Evet, rüyalarımı Türkiye'de yapabilirim, büyük bir kişi olmak istiyorum, ülkemi değiştirmek istiyorum bunu Türkiye'deki okullarda gerçekleştirebilirim.*

E.Ö.6-Afganistan kodlu öğrenci Türkiye'yi eğitim hakkı açısından haklara saygılı bir ülke olarak görmektedir. Öğrenci, eğitim ile ülkelerin kaderinin değişebileceğini düşünmektedir.

Araştırmaya katılan E.Ö.1-İrak, E.Ö.2-İran, E.Ö.5-Afganistan ve E.Ö.6-Afganistan kodlu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'yi temel hak ve özgürlüklerin korunması, eğitim hakkı, sağlık hakları, serbest dolaşım hakkı olarak ifade etmişlerdir. Yabancı uyruklu öğrenciler Türkiye'yi hak ve özgürlükleri kişi haklar, sosyal ekonomik haklar açısından karşılaştırmışlardır. Öğrenciler Türkiye'yi daha saygılı bir ülke olarak görmüşlerdir. Türkiye etrafındaki ülkelere göre hak ve özgürlüklere saygılı olduğu söylenebilir.

4.1.18. On Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on sekizinci alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenlerin model olmaları hakkındaki düşünceleri nelerdir? kapsamında öğrencilere “Değer eğitiminde öğretmenler model olmalı mıdır? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir (Tablo 4.23. ve Tablo 4.24.).

Tablo 4.23. *Yabancı uyruklu öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenlerin model olup olmamasına yönelik görüşleri*

Görüşler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Model olmalıdır	4	33,3	8	66,6	12	100
Model olmamalıdır	-	-	-	-	-	-
Toplam	4	33,3	8	66,6	12	100

Yabancı uyruklu öğrenciler değer eğitiminde öğretmenler model olmaları gerekliliği konusunda %100’ü model olmalıdır cevabını vermiştir (Tablo 4.23.). Kız öğrencilerin %33,3’ü model olmalıdır, erkek öğrencilerin %66,6 sı model olmalıdır cevabını vermişlerdir. Araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin tamamının öğretmeni model olarak gördüğü belirlenmiştir. Değer eğitimi açısından model olmanın önemini ortaya koyduğunu söylenebilir.

Tablo 4.24. *Yabancı uyruklu öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenlerin nasıl model olması gerektiğine yönelik görüşleri*

Kategoriler	Kız		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Öğretmen model olarak öğretmeli	2	20	4	40	6	60
Öğretmenden öğrenme	1	10	2	20	3	30
Öğretmen kendisi yaparak yaşayarak öğretmeli	-	-	1	10	1	10
Toplam	3	30	7	70	10	100

Yabancı uyruklu öğrenciler değer eğitiminde öğretmenlerin model olmaları konusunda en fazla %60’ı öğretmen model olarak öğretmeli olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.24.). Daha sonra sırası ile %30’u öğretmenden öğrenme, %10’u öğretmen

kendisi yaparak yaşayarak öğretmeli cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet farklılıkları dağılımına bakıldığında ise kız öğrencilerin %20'si öğretmen model olarak öğretmeli, erkek öğrencilerin %40'ı öğretmen model olarak öğretmeli, kız öğrencilerin %10'u öğretmenden öğrenme, erkek öğrencilerin %20'si öğretmenden öğrenme, erkek öğrencilerin %10'u öğretmen kendisi yaparak yaşayarak öğretmeli ifadesini kullanmışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının değer eğitiminde öğretmenlerin model olmalarına yönelik görüşleri şöyledir.

K.Ö.1–Irak: *Evet, öğretmenlerimizden öğreniyorum. Kendisi yapmazsa öğretemez.*

K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci öğretmenlerin önce kendileri yapmaları sonra öğrencilere öğretmelerini belirtmiştir. Değer eğitiminde model olmanın önemini gösterdiği söylenebilir.

E.Ö.4–Afganistan: *Evet olmalılardır. Biz öğretmenlerimiz iyi şeyler yaparsa bizde iyi şeyler, kötü şeyler yaparlarsa yaptıkları kötü şeyleri öğreniyoruz.*

E.Ö.4-Afganistan kodlu öğrenci öğretmenlerden iyi şeyleri de kötü şeyleri de izleyerek öğrendiklerini ifade etmiştir. Öğrenci değer eğitiminde model öğrenmenin istedik veya istenmedik değerlerin öğretiminde etkisini göstermekte olduğu görülmektedir.

E.Ö.5–Afganistan: *Evet, biz çoğu şeyimizi öğretmenlerden öğreniyoruz.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci öğretmenlerden sadece değerleri değil daha fazlasını öğrendiklerini belirtmiştir. Model öğrenme öneminin farkındalığı açısından önemini gösterebilir.

E.Ö.9–Irak: *Evet, model olmalıdır. Ben öğretmenlerden gördüğümü daha iyi anlıyorum.*

E.Ö.9-Irak kodlu öğrenci değer eğitiminde öğretmenlerde gördüklerini daha iyi öğrendiğini belirtmiştir. Değer eğitiminde model öğrenme öğrencilerin tamamı tarafından benimsendiği önemi açısından önemli olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan K.Ö.1–Irak, E.Ö.4–Afganistan, E.Ö.5–Afganistan ve E.Ö.9–Irak kodlu öğrenciler eğitiminde öğretmenlerin model olmalarını öğretmen kendisi yaparak yaşayarak öğretmelidir, öğretmenden öğrenirim, öğretmen model olarak öğretmelidir şeklinde ifade etmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin tamamı değer eğitiminde model olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Değer eğitiminde model öğrenmenin önemini vurgulandığı söylenebilir.

4.1.19. On Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dokuzuncu alt problemi olan yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları olaylar nelerdir? kapsamında öğrencilere, “Hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadığınız bir olayı anlatınız.” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.25.).

Tablo 4.25. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları bir olaya yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
T.C 1982 Anayasası	Kişi Hakları	Düşünceyi açıklama hürriyeti	1	5,5	-	-		
		Hak arama hürriyeti	1	5,5	1	5,5		
		Din ve vicdan hürriyeti	1	5,5	2	11	8	45
		Temel hak ve hürriyetlerin korunması	1	5,5	1	5,5		
	Sosyal ve Ekonomik Haklar	Eğitim hakkı	1	5,5	2	11		
		Çocuk hakları	-	-	2	11	5	27,5
BMİHS	İHB	Hak ve özgürlükleri kullanma hakkı / Baskı	3	16,5	2	11	5	27,5
Toplam			8	44	10	56	18	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları bir olaya %45'i kişi hakları, %27,5'i sosyal ve ekonomik haklar, insan hakları beyannamesine göre düzenlenen kategorilerde cevaplar vermişlerdir (Tablo 4.25.). Öğrenciler alt kategorilerde ise en fazla % 27,5'i hak ve özgürlükleri kullanma hakkı/baskı, daha sonra sırası ile % 16,5'i din ve vicdan hürriyeti, eğitim hakkı, %11'i hak arama hürriyeti, temel hak ve hürriyetlerin korunması, çocuk hakları, %5,5'i düşünceyi açıklama hürriyeti şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet bakımından dağılımına bakıldığında ise kız öğrencilerin % 16,5'i işkence, erkek öğrencilerin % 11'i işkence, din ve vicdan hürriyeti ve eğitim hakkı, çocuk hakları, kız ve erkek öğrencilerin % 5,5'i din ve vicdan hürriyeti, eğitim hakkı, eğitim hakkı, hak arama hürriyeti, temel hak ve hürriyetlerin korunması, düşünceyi açıklama hürriyeti olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları bir olay hakkında görüşleri şöyledir:

E.Ö.1–Irak: *Oyun oynayamıyorduk. Mesela savaş uçağı gelirken kaçıyoruz. Her zaman oynayamıyorduk.*

E.Ö.1-Irak kodlu öğrenci hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadığı olayı hakkı, çocuk hakları ve yaşama hakkı olarak belirtmiştir. Öğrencinin bu hak ve özgürlüklerini ülkelerinde yaşayamadıkları görülmektedir.

K.Ö.2-Irak: *Irak'ta askerler geldi. "Dışarı çıkmayacaksınız dediler". Biz de dışarı çıkamadık.*

K.Ö.2-Irak kodlu öğrenci yaşadığı olayı temel hak ve özgürlüklerini devlet eliyle sınırlandırıldığını ifade etmiştir. Savaş veya ciddi sosyal olayların olduğu yerde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması görülmektedir denilebilir.

E.Ö.5–Afganistan: *Afganistan'da dışarı bile çıkamıyorduk. Hiçbir özgürlüğümüz yoktu. Evde hapistik. Okula gidemiyorduk.*

E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci yaşadığı olayı serbest dolaşım hakkı, eğitim hakkı ve temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması olarak belirtmiştir.

E.Ö.8–Afganistan: *Afganistan’da savaştan dolayı okuluma gidemedim. Benim gibi diğer çocuklar da okullarına gidemediler.*

E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrenci yaşadığı olayı eğitim hakkı olarak belirtmiştir. Savaşın eğitim hakkını engellediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan E.Ö.1–Irak, K.Ö.2-Irak, E.Ö.5–Afganistan ve E.Ö. 8–Afganistan kodlu öğrenciler, Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları bir olayı çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve işkence olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler hak ve özgürlükler hakkında yaşadıkları olayları; temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, din ve vicdan hürriyetinin sınırlandırılması ve çocuk hakları ile ilgili görüşler bildirmişlerdir. Öğrencilerin bu hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmediğini açıkladıkları söylenebilir.

4.2. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çizimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın son bölümünde “Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmedeceklerine dair çizimleri nelerdir?” kapsamında öğrencilere Hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmederdiniz? sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin yaptıkları çizimler ve bu çizimlere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 4.26.).

Tablo 4.26. *Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmettiklerine yönelik görüşleri.*

Kategoriler	Alt kategoriler	Kız		Erkek		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
T.C 1982 Anayasası	Kişi Hakları	Din ve vicdan hürriyeti	1	3,5	2	7	21	75
		Mülkiyet hakkı	2	7	1	3,5		
		Yaşama hakkı	-	-	5	17,8		
		Temel hak ve özgürlüklerin korunması	3	10,5	7	24,5		

Tablo 4.26'nın devamı.

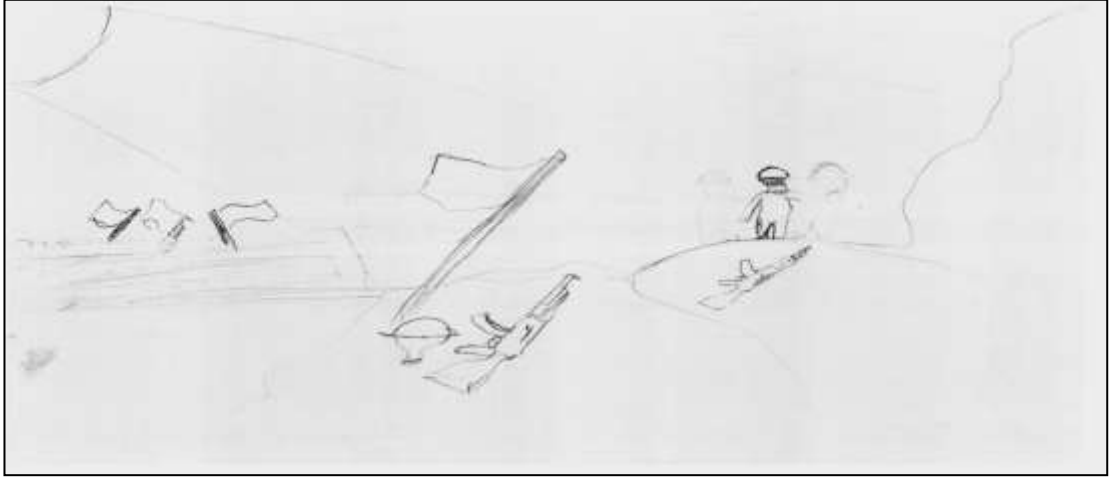
T.C 1982 Anayasası	Sosyal ve Ekonomik Haklar	Eğitim hakkı	-	-	2	7	5	18
		Çocuk hakları	-	-	2	7		
		Sağlık hakları	-	-	1	3,5		
BMİHS	İHB	Mülteci hakkı	1	3,5	-	-	2	7
		Serbest dolaşım hakkı	-	-	1	3,5		
Toplam			7	25	21	75	28	100

Yabancı uyruklu öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmettiklerine dair çizimlerinde %75'i kişi hakları, %18'i sosyal ve ekonomik haklar, %7'si İHB'ye göre düzenlenen kategorilerde cevaplar vermişlerdir (Tablo 4.26.). Öğrenciler alt kategorilerde ise en fazla %35'i temel hak ve özgürlüklerin korunması olarak ifade etmişlerdir. Daha sonra sırası ile %17,8'i yaşama hakkı, %10,5'i din ve vicdan hürriyeti, mülkiyet hakkı, %7'si eğitim hakkı, çocuk hakları, %3,5'i mülteci hakkı ve serbest dolaşım hakkı ile ilgili çizimler yapmışlardır. Öğrencilerin cinsiyet farklılıkları bakımından dağılımına bakıldığında ise kız öğrencilerin %10,5'i temel hak ve hürriyetlerin korunması, erkek öğrencilerin %24,5'i temel hak ve hürriyetlerin korunması, erkek öğrencilerin %17,8'i yaşama hakkı, kız ve erkek öğrencilerin %3,5'i din ve vicdan hürriyeti, mülkiyet hakkı, mülteci hakkı, serbest dolaşım hakkı, erkek öğrencilerin %7'si din ve vicdan hürriyeti, yine kız ve erkek öğrencilerin %7'si mülkiyet hakkı, eğitim hakkı, çocuk hakları ile ilgili çizimler yaptıkları görülmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin yaptıkları çizimlerde temel hak ve özgürlüklerin korunması, yaşam hakkı ve din ve vicdan hürriyeti, mülkiyet hakkı ile ilgili çizimler yaptıkları görülmektedir. Sayılan hak ve özgürlüklere karşı saygısızlık yaşadıkları söylenebilir. Savaşların olduğu bölgelerde temel hak ve özgürlüklere saygılı davranılmadığı söylenebilir. Öğrencilerin BMİHB'de bulunan mülteci hakları ve serbest dolaşım hakkı ile ilgili çizimlerde yapmışlardır. Öğrencilerin bu haklar ile ilgili çizimleri bir eğitim almadığı halde engellenen evrensel hak ve özgürlüklerinin farkında olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin sayılan hak ve özgürlükler açısından engellendikleri ve saygısızlık yaşadıkları görülmektedir. Öğrencilerin çizimlerinde bu yaşanan olayları tasvir etmeleri öğrencilerde iz bıraktığı şeklinde yorumlanabilir.

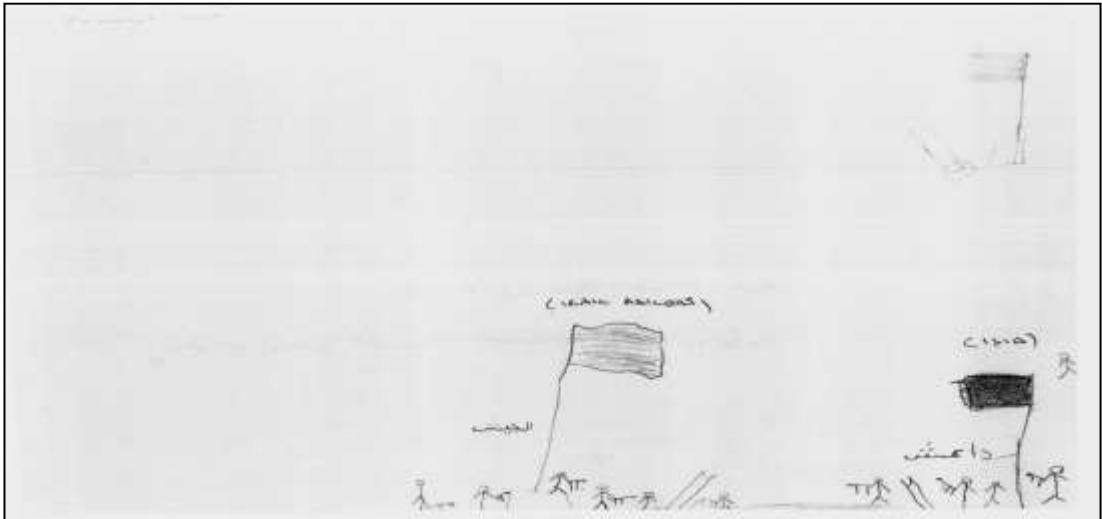
Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili çizimleri aşağıda sırasıyla yaşama hakkı, eğitim hakkı, din ve vicdan hürriyeti, Mülkiyet hakkı, mülteci hakkı, kadın hakları olarak verilmiştir.

4.2.1. Yaşama Hakkı İle İlgili Çizimler

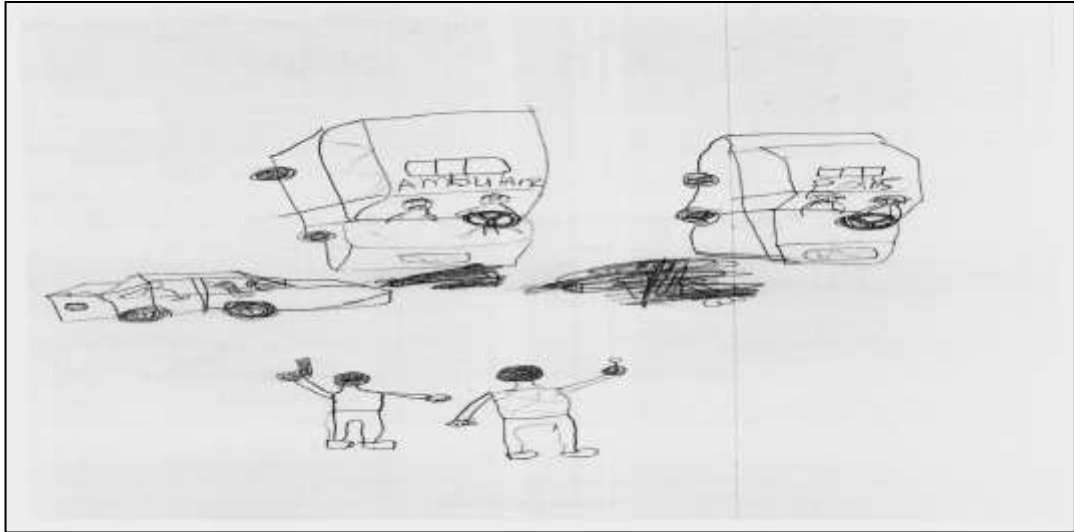
Çizim 4.1. E.Ö.1-İran: “İnsanlar öldürülmesin” (Yaşama hakkı).

E.Ö.1-İran kodlu öğrencinin çiziminde insanın temel haklarından olan yaşama hakkının elinden alınmaması gerektiğini yansıtmıştır. Yaşam hakkının bilincinde olduğu, savaşlar ve çatışmaların yaşam hakkı tanımadığını ifade ettiği söylenebilir. Öğrencilerin en çok saygı duyulmasını istediği hakkın yaşama hakkı olduğu belirtilebilir.

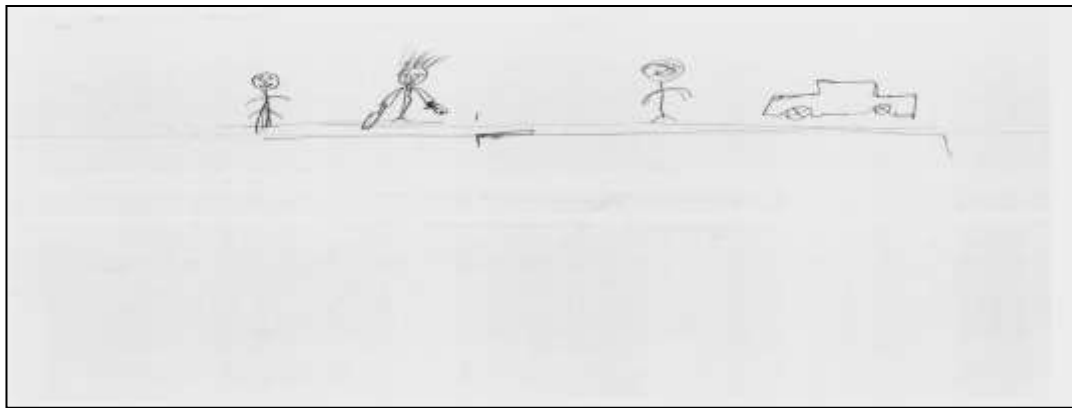
Çizim 4.2. E.Ö.4-İrak: “İrak Ordusu ile daeş arasında gördüğüm savaş” (Yaşama hakkı).

E.Ö.4-Irak kodlu öğrenci irak ordusu ile terör örgütü arasında gördüğü bir savaşı tasvir etmiştir. Öğrenci en temel hakkı olan yaşama hakkını bilmektedir. Terör örgütlerinin insanların yaşama haklarını ellerinden aldıkları, bunun karşısında devletin temel hak ve özgürlükleri koruduğunun bilincinde olduğu söylenebilir.

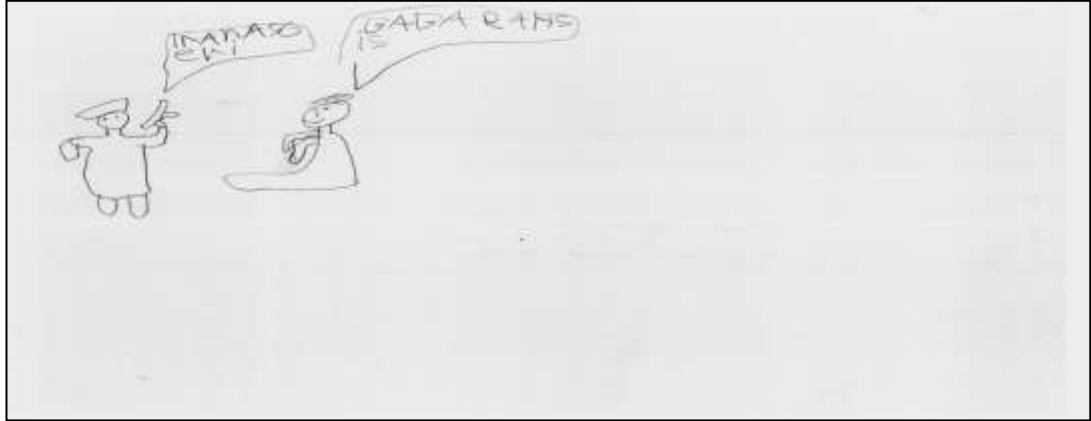
Çizim 4.3. E.Ö.7-Irak: “Gördüğüm bir terör saldırısı” (Yaşama hakkı, Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması).

E.Ö.7-Irak kodlu öğrenci gördüğü bir terör saldırısını tasvir etmiştir. Terör saldırılarının en temel hak ve özgürlüklerinden olan yaşama hakkı ve diğer temel hak ve özgürlüklerin kısıtladığının farkındadır. Yine terör saldırılarının halk üzerinde baskı oluşturduğunu tasvir ettiği söylenebilir.

Çizim 4.4. E.Ö.9-Irak: “Gördüğüm bir savaş sahnesi” (Yaşama hakkı, baskı).

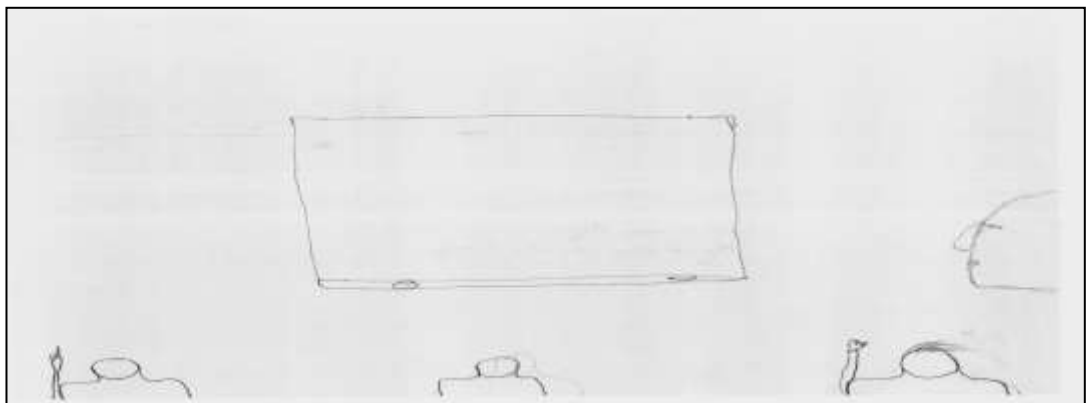
E.Ö.9-İrak kodlu öğrencinin çiziminde gördüğü bir terör saldırısı sahnesini tasvir etmiştir. Öğrenci terör olaylarının temel hakları elden aldığını anlatmıştır denilebilir. Yaşam hakkı ve temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını yaşamak zorunda kaldığı söylenebilir.

Çizim 4.5. E.Ö.3-İran: “İnsanları rahat bırakın” (Yaşama hakkı, Temel hak ve özgürlüklerin korunması).

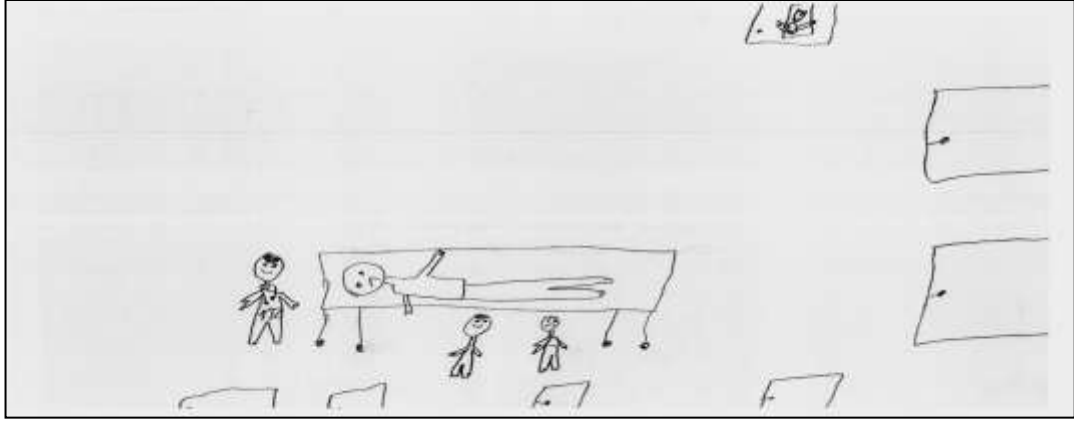
E.Ö.3-İran kodlu öğrenci devlet otoritesinin din ve vicdan özgürlüğü üstündeki baskısını resmetmiştir. Öğrenci insanların din ve mezhep farklılıkları olması sebebiyle baskı görmemesi gerektiğini savunmuştur. Devletin tüm dinlere ve mezheplere eşit muamele yapması ve insanların din ve vicdan hürriyetinin sınırlandırılmaması gerektiğini belirttiği söylenebilir.

4.2.2. Eğitim Hakkı İle İlgili Yapılan Çizimler

Çizim 4.6. E.Ö.2-İrak: “Öğretmen olmak istiyorum. Öğrencilere haklarını anlatmak istiyorum” (Eğitim hakkı).

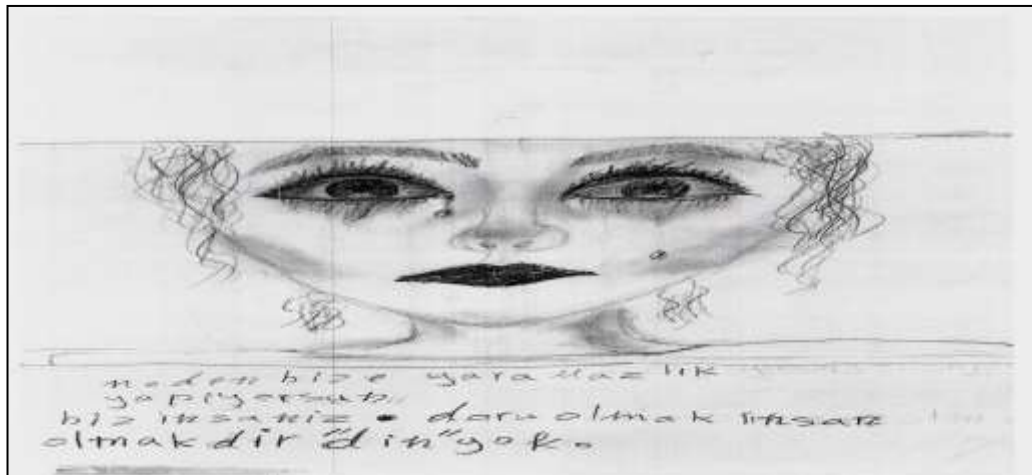
E.Ö.2-Irak kodlu öğrenci çiziminde eğitim hakkının temel haklarından biri olduğunu bilmektedir. Terör olayları ve savaşların eğitim hakkı engellediği söylenebilir. Hakların ve özgürlüklerin gelecek kuşaklara aktarmada eğitimin önemini farkında olduğu söylenebilir. Öğrencinin en fazla ihlal edilen hakkının eğitim hakkı olduğunu anlatmaya çalışmıştır denilebilir.

Çizim 4.7. K.Ö.1-Irak: “Doktor olmak istiyorum” (Eğitim hakkı, Sağlık hakları).

K.Ö.1-Irak kodlu öğrenci çiziminde hastanede hasta muayene eden bir doktor ve sağlık personeli tasvir etmiştir. Öğrenci doktor olmak istediğini ifade etmiştir. Bunun eğitim yoluyla gerçekleşebileceğinin farkındadır. Sağlık ve eğitim hakkını en önemli haklar olarak gördüğü söylenebilir.

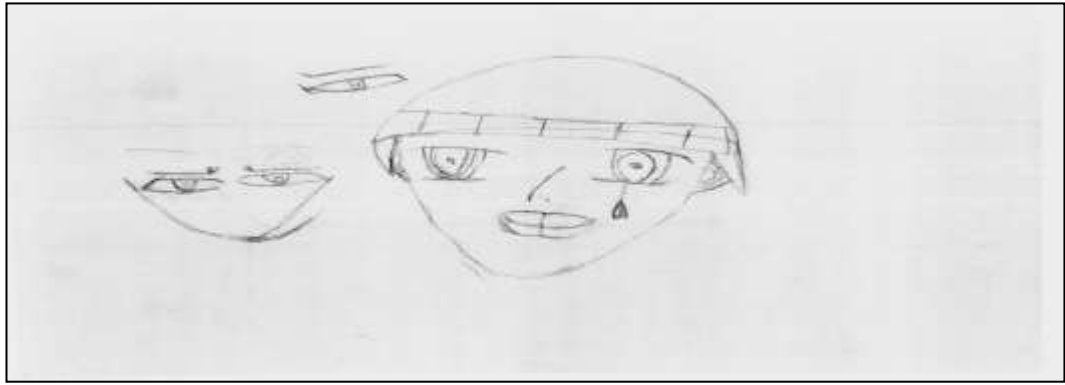
4.2.3. Din ve Vicdan Hürriyeti İle İlgili Çizimler

Çizim 4.8. K.Ö.4-İran: “Dini inançlara saygılı olunmasını istiyorum” (Din ve vicdan hürriyeti).

K.Ö.4-İran kodlu öğrenci dini inançlara saygılı olunması gerektiğini resmetmiştir. Öğrenci, din ve vicdan hürriyetinin her insanın temel hakkı olduğunu farkındadır. Resmettiği ağlayan kız tasvirinde baskılardan çocukların daha fazla etkilendiğini dile getirmiştir. İnsanlara sadece insan oldukları için değer verilmesi düşüncesinde olduğu görülmektedir.

4.2.4. Çocuk Hakları İle İlgili Yapılan Çizimler

Çizim 4.9. K.Ö.3-İrak: “Bu kız korkmuş, Kardeşi de ağlıyor” (Çocuk hakları).

K.Ö.3-İrak kodlu öğrenci ağlayan ve korkan kızları resmetmiştir. Toplumsal olaylardan en fazla etkilenenlerin çocuklar olduğu ve baskılar karşısında çaresiz kaldıklarını tasvir ettiği söylenebilir. Savaşlarda en fazla ihlal edilen haklardan birinin çocuk hakları olduğunu belirtmiştir.

Çizim 4.10. E.Ö.5- Afganistan: “Ülkemizde elimizden alınan evimiz ve arabamız” (Mülkiyet hakkı).

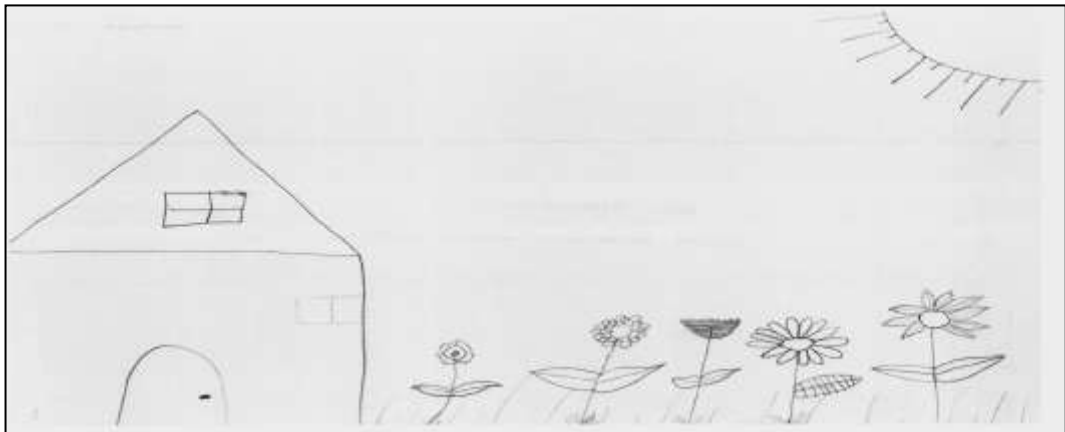
E.Ö.5-Afganistan kodlu öğrenci savaştan önce ülkesinde yaşadıkları hayatı tasvir etmiştir. Öğrenci zorla ellerinden alınan mallarının mülkiyet hakkı kapsamında olduğunun bilincinde olduğu söylenebilir. Öğrencinin geldiği ülkede mülkiyet hakkının gelişmediği devlet tarafından vatandaşların mallarına el konulduğu söylenebilir.

4.2.5. Mülkiyet Hakkı İle İlgili Çizimler

Çizim 4.11. K.Ö.2-Irak: “Böyle bir hayatım olsun istiyorum” (Mülkiyet hakkı, Temel hak ve özgürlüklerin korunması).

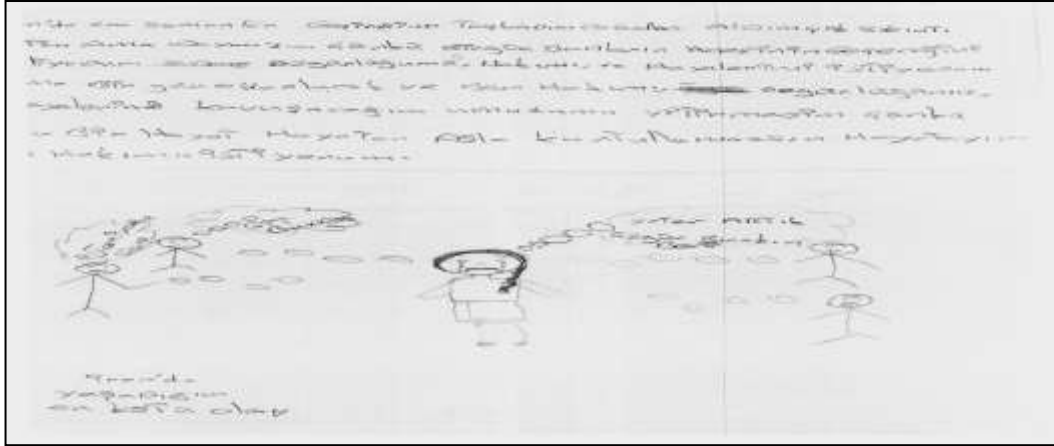
K.Ö.2-Irak kodlu öğrencinin çiziminde özlemini kurduğu hayatı tasvir etmiştir. Yaşama hakkı, mülkiyet hakkı, temel hak ve özgürlüklerin korunması ile ilgili çizim yapmıştır. Öğrenci temel hak ve özgürlüklerini yaşayabileceği bir hayat istediğini belirtmiştir denilebilir.

Çizim 4.12. E.Ö.6-Afganistan: “Ülkemizde geride bırakmak zorunda olduğumuz evimiz” (Mülkiyet hakkı).

E.Ö.6-Afganistan kodlu öğrencinin çiziminde savaş sebebiyle terk etmek zorunda kaldıkları evlerini tasvir etmiştir. Öğrencinin çiziminde yaşama hakkı, mülkiyet hakkı ile temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı sonucuna varılabilir. Öğrenci savaşların temel hak ve özgürlükleri kısıtladığını anlatmaya çalıştığı söylenebilir.

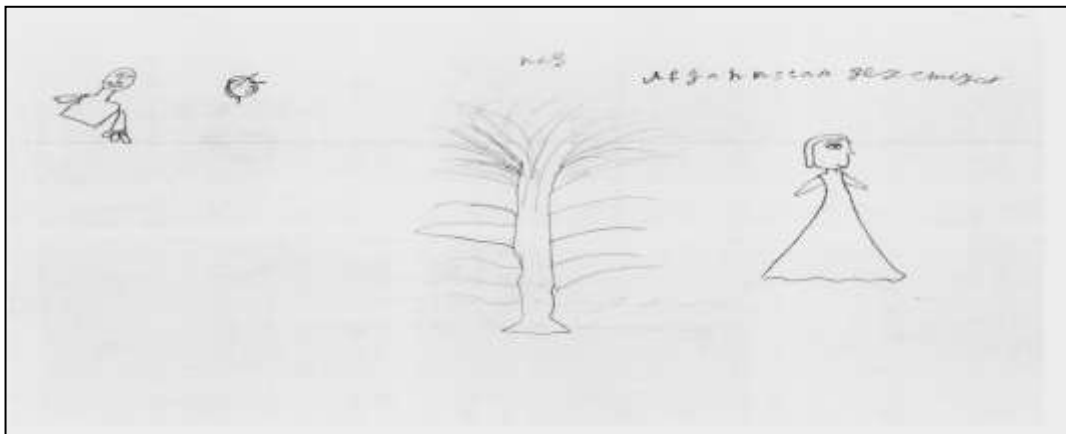
4.2.6. Mülteci Hakkı İle İlgili Yapılan Çizimler

Çizim 4.13. K.Ö.6-Afganistan: "Yaşadığım en kötü olay" (Mülteci hakkı).

K.Ö.6-Afganistan kodlu öğrencinin çiziminde savaşlardan dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan mültecilerin göç ettikleri yerlerde istenmemelerini konu almıştır. Öğrenci BMİHB geçen mülteci haklarının bulunduğunu ve buna uyulmadığını anlattığı tasvirinde yaşanan bu olayların çocuklar üzerinde silinemeyen izler bıraktığını da ifade etmiştir denilebilir.

4.2.7. Kadın Hakları İle İlgili Çizimler

Çizim 4.14. E.Ö.8-Afganistan: "Ülkemde kızlar rahat gezemiyorlar" (Kadın hakları)

E.Ö.8-Afganistan kodlu öğrencinin çiziminde ülkesinde kadın hakları konusunu tasvir etmiştir. Öğrenci bir erkek olarak kadın haklarının farkındadır. Ülkeleri arasında hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından kıyaslayabilmektedir. Kadın haklarının evrensel olduğu söylenebilir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

TARTIŞMA

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde verilen hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri hakkında yabancı uyruklu öğrencilerin görüşleri alınmış, bu görüşler analiz edilmiştir. Öğrencilerin haklarını ve özgürlüklerini öğrenebilmesi için en uygun ders Sosyal Bilgilerdir. 4 – 7. sınıf arasında sistematik olarak alınan ders anayasa ile belirtilen hakların ve özgürlüklerin verilmesinde etkili olacağı bir gerçektir.

Öğrenciler T.C. 1982 Anayasası'na göre hak ve özgürlükleri, kişisel haklar ve özgürlükler, sosyal ve ekonomik haklar ve özgürlükler olarak görüş belirtirken siyasal haklar ve özgürlükler ile ilgili hiçbir ifadeye rastlanmamıştır. Öğrencilerin değerler eğitimi çalışmasında bireyselleşerek haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini yaşamlarına uygulayabilecek düzeye erişmeye başladıkları araştırmacı öğretmen tarafından gözlemlenmiştir (Balcı, 2008, 199). Değerler eğitimine yönelik yapılan etkinliklerin öğrencilerin farkındalık düzeylerini olumlu etkilediğini göstermiştir (Keskin ve Öğretici, 2013, 166). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin değerler öğretiminin amacına ulaştığı söylenebilir. Öğrencilerin geldikleri ülkelerde demokrasinin gelişmediğini veya az geliştiğini söylenebilir. Öğrencilerin siyasi hak ve özgürlükleri hiç bilmedikleri görülmektedir. Bu da ülkelerinde aldıkları eğitim ile Türkiye'deki eğitimin demokrasi farkı açısından değerlendirilebilir.

Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından verdikleri cevaplarda geldikleri ülkeler ve cinsiyet farklılıklarının önemli boyutta olmadığı, öğrencilerin geldikleri ülkelere göre farklılık olmasına rağmen verilen cevapların yakın olduğu gözlenmiştir. 7. sınıf öğrencilerinin değer kazanımlarını cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Akbaş, 2004). Evrensellik, öz yönelim ve güç değerleri konusunda farklılık görülürken diğer değerler bazında cinsiyet bazında bir

farklılaşma olmadığı görülmektedir (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008). Cinsiyet değişkeni için ölçeğin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Turan ve Aktan, 2008, 249). Bu bağlamda Hak ve özgürlüklere saygı değerinin evrensel bir değer olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Öğrenciler saygı kavramını aile büyüklerine saygı olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin geleneksel değerler arasında en önemli gördükleri aile değeridir (Akbaş, 2004, 225). Öğrenciler saygı değerini hayvanlara saygı, bitkiye saygı, çevreye saygı, farklı düşüncelere saygı, büyüklere saygı, aileye saygı olarak ifade etmişlerdir (Çelikkaya ve Seyhan, 2016, 183). Öğrencilerin saygı değerini ailede öğrenmeye başladıkları, aile büyükleri ise en fazla saygı duyulması gereken bireyler oldukları ortaya çıkmaktadır.

Öğrenciler hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. En fazlada ifade özgürlüğünün sınırlandırılmaması gerektiği ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler Dersi Programı'nda en fazla duygu ve düşüncelere saygı değerine yer verilmesini istemişlerdir (Batmaca, 2016, 111). Öğrenciler hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını, en fazla da temel hak ve özgürlüklerin, eğitim hakkının ve serbest dolaşım hakkının kısıtlandığını belirtmişlerdir. İfade özgürlüğünün sınırlandırılması ülkelerde baskının derecesini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Yine Sosyal Bilgiler dersi ile haklara ve özgürlüklere saygılı bireyler yetiştirilerek gelecekte hakların kısıtlanmasının önüne geçilecektir.

Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanmanın faydasının kişinin kendi haklarının neler olduğunu öğrendiğini, bu haklarını nasıl koruyabileceğini, eğer haksızlığa uğrarsa hakkını nasıl ve hangi yollardan arayabileceklerini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Hak ve özgürlükleri korumak için, farklılıklara saygı için, kültürel mirasa saygı için, büyüklere saygı göstermek için saygı değeri öğretilmelidir (Öztürk, Demirbaş ve Çelikkaya, 2012). Değerlerin bireyler tarafından kabullenilmesi, yaşantısıyla ve düşünceleriyle özleştirmesi ve davranışa dönüştürmesi gerekmektedir (Tahiroğlu, 2016, 364). Öğrenciler hak ve özgürlüklerini koruyabileceğini belirtmeleri demokrasi anlayışının geliştiğini göstermektedir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için saygı gösterilerek, ayrı bir ders olarak ve ders dışı etkinliklerle kitap okumaları, okul dışında değer eğitimi kursları ile eğitim verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Değer eğitimine tüm derslerin ilk beş dakikasında yer verilebileceği gibi değerler eğitimi adında seçmeli ders ya da zorunlu ders konulabilir (Kaplan, 2014, 63). Ders kitaplarının değerler eğitimi açısından çok da elverişli olmadığını göstermektedir (Öğretici, 2011,66). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan etkinliklerinin değer eğitimi için yetersiz ve etkili olmadığı anlaşılmıştır (Balcı, 2008, 200). Öğretmenlerin %33'ü ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadığı (Sezer, 2008, 95), öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde örtük programdan yararlandığı, örtük program yoluyla öğrencilere değerleri kazandırmaya çalıştığı ortaya çıkmıştır (Çengelci, 2012). Ders dışı etkinliklerin ve hizmet içi kursların önemini ortaya çıkarmaktadır.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımlarına ülkelerin hak ve özgürlükler açısından aralarında bulunan farklarını söyleyebileceği, ülkeleri karşılaştırabileceklerini belirtmişlerdir. Toplumsal sorunlara karşı duyarlılıkla ilgili farkındalığın geliştirilmesi gerekmektedir (Öğretici, 2011, 67). Sosyal Bilgiler dersinde verilen hak ve özgürlüklere saygı değeri ile bu farkındalık oluşturulabilir.

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlükler değerini kazandırmada etkisini haklara saygı duymayı öğretmek olduğunu belirtmişlerdir. Karatekin, Gençtürk ve Kılıcoğlu (2013)'nin çalışmasında öğrencilerin toplamda ilk üç sıralamada en çok yer alan değerleri arasında saygı (16), bu değeri sırasıyla adil olma (12) ve dürüstlük (9) değerinin takip ettiği belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler programının öğrencilerde sırasıyla bir başkasının düşünce ve duygularına saygı duymayı, çevrelerine karşı hoşgörülü olmayı, kişilerarası ilişkilerde adil davranmayı ve başkalarının çalışmasını kendisine ait olarak göstermemeyi sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Gömleksiz ve Cüro, 2011, 123-124). Batmaca (2016)'nın çalışmasında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders programında en fazla duygu ve düşünceye saygı değerine yer verilmesini istemişlerdir. Sosyal bilgiler dersi başarısı yüksek olan

öğrenciler diğer öğrencilere oranla duygu düşüncelere saygı ve hoşgörü değerini daha çok kazanmışlardır (Çiçekliyurt, 2014, 106). Bu da saygı değerinin kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersinin önemini ortaya koymaktadır.

Öğrenciler toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılması gerektiğini, en fazla kısas cezası ve idam cezası verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Kısas cezası bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırmadır (TDK, 2017). Öğrencilerin geldikleri ülkelerde kısas cezasının uygulandığı sonucu çıkmaktadır. Yine idam cezasının varlığı da dikkat çekmektedir. T.C. 1982 Anayasası'na göre kısas cezası verilemez, kanunen suçtur. Öğrencilerin yaşamsal kültürel alanla beraber hukuksal alanda da ülkemiz kanunlarına uyum sağlamalarını gerektiğini, bu uyum sürecinin zaman alacağını göstermektedir.

Öğrenciler değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarını eğitim vermek, uyarmak, bilinçlendirmek, değerleri olduğu gibi gelecek kuşaklara aktarmak olduğunu belirtmişlerdir. Gelecek nesillerin ideal bireyler olarak yetiştirilmesi; ancak günümüz çocuklarının ve gençlerinin kazandıkları değerleri, sahip oldukları erdemleri gelecek kuşaklara aktarmasıyla mümkündür (Ay, 2016, 222). Öğrenciler değerlerin aktarılmasında öncelikli olarak eğitime önem verdikleri görülmektedir. Eğitim kurumu olan okullarda çok kültürlü bir toplumda değer eğitim sağlamada kesin ve kaçınılmaz bir rolü görülmektedir (Kaur, 2015). Öğrencilerin eğitime olan güvenini ortaya koymaktadır. Sonrasında değerleri kendileri aktarmaya çalışacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin birçoğu değer eğitiminde kendilerinden başka en önemli unsurun aile olduğunu belirtmişlerdir (Kılıç, 2010, 143). Öğrencilerin ailelerin ve eğitimcilerin ortak gayreti ile daha bilinçli insanlar olacağı unutulmamalıdır (Gül, 2013, 136). Değer öğretiminde okul ve öğretmen kadar ailenin önemini ortaya koymaktadır.

Öğrenciler ülkelerindeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırmalarında temel hak ve hürriyetlerin korunması ve eğitim hakkı olarak karşılaştırmışlardır. Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olmayı diğer insanların haklarına saygılı olmayı ve o şekilde davranmaları gerektiği

belirtmişlerdir. Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerini evrensel düzeyde düşünmüşlerdir (Balcı, 2008, 96). Öğrenciler saygı, hoşgörü ve yardımseverlik değerlerini günlük hayata aktarmaya çalıştıkları ortaya çıkmıştır (Çengelci, 2010).

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı bir bireyin çevresine karşı saygılı davranacağı, çevresine model olacağı, ve haksızlık görürse müdahale edeceğini belirtmişlerdir. Değerler eğitiminde rehberlik ve model olma öğretme öğrenme sürecinin en önemli ögesidirler (Yazar, 2016, 110). Değer eğitiminin sınıf ortamı ile sınırlı kalmaması için okul ile birlikte aile ve toplumda da desteklenmesi gerekmektedir (Deveci, 2008). Saygı, dürüstlük, güvenilirlik, yardımseverlik ve diğer erdemler ailemden model aldığı değerlerdir (Kirschenbaum, 2000). Aile ve çevreyi öğrenci model aldığı görülmektedir. Öğrenciler sosyal hayata müdahil olabilecekleri sosyal katılım seviyesine ulaştıkları ifade edilebilir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin verilmesini ve bunun öğretmenler tarafından öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Okulda değer eğitimi diğer disiplinlerin konularına entegre edilmiş biçimde okulun örtük programında öğretmenin inisiyatifindedir (Özyurt, 2015). Değer eğitiminde öğretmenin sorumluluğu vurgulanmıştır.

Öğrencilerin tamamı hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'nin beklentilerini karşıladığı ve fazlasını bulduklarını, bununla beraber en fazla temel hak ve özgürlüklerin korunması ve eğitim hakkı açısından beklentilerini karşılandığını belirtmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerini resmetmelerini en fazla temel hak ve özgürlüklerin korunması, yaşama hakkı ve kadın hakları ile ilgili çizimler ile belirtmişlerdir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili meteforlarda en sık geçen frekans kadın hakları ve kanundur (Kılcan, 2013). Öğrenciler yaptıkları çizimlerde hak ve özgürlüklerinin farkında olduklarını ve bu hakların evrensel olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin tamamı hak ve özgürlüklere saygı değerinin eğitiminde öğretmenlerin model olmalarını ve öğretmenin model olarak değer eğitimi yapması gerektiği

sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmenler iyi değerleri, davranışları yansıtmalı ve öğrencilere örnek olmalıdır (Kan, 2010, 143). Öğretmenler tarafından bildirilen temel değer eğitim yaklaşımı öğrencilere günlük hayatta iyi bir rol model olmaktır (Thornberg ve Oğuz, 2013). Öğretmenin değerler eğitiminde rol modeli olduğunun farkında olduğunun farkında olduğunu ve davranışlarını bu doğrultuda düzenlemesi gerektiği görülmektedir (Çengelci, 2010). Başçı (2012)'nin çalışmasında öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar arasında model olma, öğrenme-öğretme sürecini yönetme, aile ile işbirliği sonucuna ulaşmıştır. Değer öğretiminde öğrencilere örnek olunması gerekmektedir (Kurtde, 2009, 16). Öğretim sürecinde karşılaşılan güçlüklerden bir tanesi yetişkinlerin değer konusunda yeteri kadar örnek olmamasıdır (Sağlam, 2014). Öğretmenlerin olumlu davranışlar sergilemek, sınıfın aynası olmak, davranışları ve söyledikleri arasında tutarlı olmak gibi değerlerin öğretiminde rolleri vardır (Albayrak, 2015). Öğrenciler eğitim-öğretim süreci içerisinde öğretmenlerini model olarak aldıklarını ve onlardan çok yönlü etkilendiklerini belirtmişlerdir (Yaraş, 2015). Sosyal Bilgiler öğretmenleri “Model Olarak Öğretmen” teması altında öğretmenlerin kişiliği ve davranışlarıyla iyi bir model olması gerekmektedir (Avcı, 2011, 208). Yaşar ve Çengelci (2012)'nin çalışmasında öğretmenin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde örtük program yoluyla öğrencilere değerleri kazandırmaya çalıştığı sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmenlerin eğitim-öğretim gerçekleştirirken öğrencilerin öğretmeni model aldıklarını hiçbir zaman unutmamaları gerektiği söylenebilir.

SONUÇLAR

Araştırma sonucundan elde edilen bulgular kapsamında yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkındaki görüşleri ile ilgili elde edilen sonuçlar şu şekilde değerlendirilebilir:

Öğrenciler Türkiye’de yaşamının ve öğrenim görmesinin hak ve özgürlükler açısından kendilerine neler kattığını özellikle eğitim hakkı ve yaşama hakkının temel hakları olduğunu, ülkelerinde suç sayılan şeylerin aslında hakları olduğunu öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ülkelerinde suç olarak bildikleri şeylerin Türkiye’de hakları olduklarını öğrenmeleri, Sosyal Bilgiler dersinde verilen değer eğitiminin işlevsel olduğunu göstermektedir. Türkiye’de bulunan eğitim sisteminin demokratik olduğunu, yabancı öğrencilerin ülkeleri ile Türkiye’nin demokrasi anlayışı ve okullarında uyguladığı programlarda demokrasi eğitimi açısından farkını kanıtlar niteliktedir.

Öğrenciler Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi’nde bulunan hak ve özgürlükleri ifade etmişlerdir. Öğrencilerde İnsan Hakları Beyannamesi’ne göre hak ve özgürlükler açısından farkındalık oluştuğu söylenebilir.

Öğrenciler T.C. 1982 Anayasası’na göre hak ve özgürlükleri, kişisel haklar ve özgürlükler, sosyal ve ekonomik haklar ve özgürlükler ile ilgili görüş belirtirken siyasal haklar ve özgürlükler ile ilgili hiçbir ifadeye rastlanılmamıştır.

Öğrenciler BMİHB’ ne göre hak ve özgürlüklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplarda geldikleri ülkeleri ve cinsiyetleri açısından önemli farklılıklara rastlanılmamıştır.

Öğrenciler hak kavramını temel hak ve özgürlükler olarak görmüşlerdir. Daha sonra eğitim hakkı ve serbest dolaşım hakkı olarak görmüşlerdir.

Öğrenciler özgürlük kavramını BMİHB’de geçen serbest dolaşım hakkı olarak belirtmişlerdir.

Öğrenciler saygı kavramını aile büyüklerine saygı olarak görmekte-dirler.

Öğrenciler hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. En fazlada ifade özgürlüğünün sınırlandırılmaması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öğrenciler hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını, en fazla da temel hak ve özgürlüklerin, eğitim hakkının ve serbest dolaşım hakkının kısıtlandığı belirtmişlerdir.

Öğrenciler Türkiye’de yaşamının ve öğrenim görmesinin hak ve özgürlükler açısından katkıları olduğunu belirtmişlerdir. Bu katkıların arasında özellikle eğitim hakkı ve yaşama hakkının temel hakları olduğunu kavradıklarını, ülkelerinde suç sayılan şeylerin aslında hakları olduğunu öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler, hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanmanın kişiye faydaları, kendi haklarının neler olduğu, bu haklarını nasıl koruyabileceği, eğer haksızlığa uğrarsa hakkını nasıl ve hangi yollardan arayabileceklerini öğrendikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için saygı gösterilerek ayrı bir ders olarak verilmesi, ders dışı etkinliklerle ve okul dışında da değer eğitimi kursları ile eğitim verilmesini belirtmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldıklarında dünyadaki olaylara karşı yaklaşımları ülkelerin hak ve özgürlükler açısından aralarında bulunan farklarını söyleyebileceklerini, ülkeleri hak ve özgürlüklere saygı açısından karşılaştırabileceklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde hak ve özgürlükler değerini kazandırmadaki etkisini haklara saygı duymayı öğretmek olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrenciler toplumda değerlere saygı göstermeyen bireylerin cezalandırılmasını, en fazla kısas cezası ve idam cezası verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir.

Öğrenciler, değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarını; eğitim vermek, uyarmak, bilinçlendirmek, değerleri olduğu gibi gelecek kuşaklara da aktarmak olduğunu vurgulamışlardır.

Öğrenciler ülkelerindeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırdıklarında, ülkelerinde temel hak ve hürriyetlerin korunması ve eğitim hakkının olması gerektiğini bildirmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini, diğer insanların haklarına saygılı olmak olarak belirtmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı bir bireyin çevresine karşı saygılı davranacağı, çevresine model olacağı ve haksızlık görürse müdahale edeceği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygılı olma değerinin verilmesini ve bunun öğretmenler tarafından öğretilmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

Öğrencilerin tamamı hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye'nin beklentilerini karşıladığı ve fazlasını bulduklarını, bununla beraber en fazla temel hak ve özgürlüklerin korunması ve eğitim hakkı açısından beklentilerinin karşılandığını vurgulamışlardır.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadıkları bir olaya ilişkin en fazla hak ve özgürlükleri kullanma hakkı engellenmesi/baskı ile ilgili olayları söylemişlerdir.

Öğrenciler hak ve özgürlüklere saygı değerini resmetmelerini en fazla temel hak ve özgürlüklerin korunması, yaşama hakkı ve kadın hakları ile ilgili çizimler ile belirtmişlerdir.

Öğrencilerin tamamı, hak ve özgürlüklere saygı değerinin eğitiminde öğretmenlerin model olması ve değer öğretimi yapması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

ÖNERİLER

Değer eğitimi ayrı bir ders olarak verilebilir. Değer eğitimi derslerde yeteri kadar verilemediği için öğrencilerin tam manasıyla içselleştiremedikleri görülmüştür. Değer eğitiminin önemi yabancı öğrencilerin ülkemize gelmesiyle daha iyi anlaşılmiş olup değer eğitimine öğretim programlarında daha fazla yer verilebilir.

Yabancı uyruklu öğrencilere normal örgün öğretim dersleri verilmeden önce Türkçe kursları verilebilir. Öğrenciler bir dili tam olarak öğrenmeden verilen eğitim yeterli olmayacaktır. Konuları ve içeriği yeterince anlayamayacağı, verilen değer eğitimi ise tam olarak anlayamadığı söylenebilir.

Öğrencilerin anlattığı olaylar ve çizimlerden hareketle yaşadıkları olayların etkisinden kurtulamadıkları görülmektedir. Ölüm, terör saldırısı, geride bıraktıkları yaşamları veya hayal ettikleri gelecekleri hakkında yorumlar yapmışlardır. Öğrencilerin yaşları göz önüne alındığında, yaşanan olayların kolay atlatılamayacak niteliktedir. Bu sebepten dolayı öğrencilere psikolojik danışma hizmeti verilebilir.

Değer eğitimi, Sosyal Bilgiler eğitimi veya bir başka ders veya konu öğretilirken öğrencilere daha saygılı ve anlayışlı davranılabilir. Gerekli görüldüğü takdirde öğretmenlere hizmet içi eğitim verilebilir. Hak ve özgürlüklere saygı değeri konusunda öğrencilerin tamamının öğretmenlerini model aldıkları görülmektedir.

Değer eğitimi verilirken ders dışı etkinliklerle öğretim yapılabilir. Hak ve özgürlükler değeri kazandırılırken veya değer eğitimi verilirken öğrencilere bu yönde hikaye kitapları okutulabilir.

Hak ve özgürlüklere saygı değeri verilirken öğrencilere siyasi haklarının ve özgürlüklerinin bulunduğu da değinilebilir. Öğrenciler siyasi haklarının ne olduğunu bilmedikleri görülmüştür. Toplumda yaşayan bireylerin doğal haklarından biri olduğundan bahsedilmelidir. Öğrencilere drama ve rol oynama teknikleri ile siyasi hakları öğretilir.

KAYNAKLAR

- Afdal, G. (2007). Değerler ve eğitimi. Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş., & Zengin, M. (Ed.) İçinde, *Ahlak Eğitiminin Analizi: Bir Tipoloji*. (s. 333-334). İstanbul: Dem Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim u. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış doktora tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 6 (36), 167-191.
- Akdağ, H. & Taşkaya, S. M. (2011). Sosyal bilgilerin temelleri. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.). içinde, *Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri* (s.279-300). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akpınar, M. & Kaymakçı S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Aktepe, V. & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 607-622.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde ‘‘ yardımseverlik’’ değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyıldız, S. (2016). Hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmada sosyal bilgiler öğretmenlerince yapılan etkinlikler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1271-1288.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Yayımlanmış doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aran, C. Ö. & Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (46), 151-168.

- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. Dursun Dilek (Ed.) İçinde, *Sosyal bilgiler eğitimi* (s. 3-48). Ankara.
- Atakan, A. (2006). *Temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması ve sınırlanmanın sınırını oluşturan ölçütler*. Yayınlanmış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz yeterliliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ay, E. (2016). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.) İçinde, *Karakter eğitiminde vatandaşlık eğitiminin yeri ve önemi*. (s. 212-225). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. & Gürler, A. Ş. (2012) *Okulda değerler eğitimi yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bakioğlu, A. & Sılay, N. (2013). *Yüksek öğretim ve öğretmen yetiştirmede karakter eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Balcı, A. & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Erzurum örneği)*. Yayınlanmış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi(DEUHFED)*, 9(1), 23-28
- Batmaca, K. M. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerin öğretimine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kars.

- Bektaş, F. (2012). Sınıf öğretmenlerin sahip oldukları değerlere ilişkin bilişsel kurguları: fenomenolojik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) - Değerler Eğitimi Sempozyumu Ek Özel Sayısı*, 12(2), 1227-1238.
- Beldağ, A., Özdemir, Ü. & Nalçaçı, A. (2016). Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 1185-1199.
- Bolay, S. H. (2005). Eğitim, din ve değer. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler*.
- Boztaş, M. (2013). *sosyal bilgiler öğretiminde hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanımında örnek olay incelemesi yönteminin etkisi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Can Aran, Ö. & Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences* 12(46), 151-168.
- Can, E. (2017). *İnternet suçlarının kişisel hak ve özgürlüklere etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Carr, D. (2011). Values, virtues and professional development in education and teaching. *International Journal of Educational Research*, 50(3),171-176.
- Civek, B. D. (2008). *Yeni sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programlarında vatandaşlık eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakıroğlu, E. A. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çelikkaya, T. & Seyhan, O. (2016). Değerlerin kazanılmasındaki etkili faktörler (öğrenci görüşleri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19 (36), 167-191.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayımlanmış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çiçekliyurt, Z. T. (2014). *4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceri ve değerlerin kazanılma durumunun değerlendirilmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 4 (1), 95-10.

- Çolakkol, H. (2010). *2001 anayasa değişikliği bağlamında 1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Tarkya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Demir, F. B. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının argümantasyona dayalı eğitim sürecine göre argüman düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Demir, K. (2017). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değerinin yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile kariyer tercihleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Demir, R. (2016). *Türk hukukunda memur yükümlülüklerinin temel hak ve özgürlükler karşısında durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6(15), 69-88.
- Demirtaş, A. & Barth, J. L. (1997). İlköğretim sosyal bilgiler eğitimi. *Ankara: Yök Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi*.
- Deveci, H. (2016). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi. Yakar Şule (Ed.) *İçinde Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması* (s. 187-206). Eskişehir: Eskişehir Üniversitesi Yayınları.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 69-91.
- Doğan, İ. (2004). *Türk eğitim sisteminde değer sorunu*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Kasım 2004, İstanbul. Değerler Eğitimi Yayınları, 2007.
- Doğanay, A. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler Öğretimi. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Ed.) *İçinde değerler eğitimi* (s.225-256). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Değerler eğitimi* (s. 225-256), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ekşi, H. & Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. İstanbul: Nobel Yayınları. *Enstitüsü Dergisi*, 1(1),
- Esen, H. (2011). *Sosyal bilgiler öğretim programındaki insan hakları ve vatandaşlık bilinci ile ilgili konuların öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Gökdemir, A. (2013). *1924' den günümüzde ilköğretim sosyal bilgiler programındaki hukuk konularının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Gömleksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (11) 95-134.
- Gül, R. (2013). *Bir değer eğitimi olarak ilköğretim döneminde doğruluk eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum
- Gülmüş, R. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularında değer öğretimine ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Günel, N. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan demokrasi ve insan haklarına ilişkin sözlü ve sözsüz iletilerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Güngör, A. (2009). Gelişim ve öğrenme. Ulusoy Ayten (Ed.) İçinde, Ahlaki (törel) gelişim (s.70-79). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Harmancı, S. (2014). *Sosyal bilgiler 5.sınıf "bir ülke bir bayrak" ünitesinde doğrudan verilecek değerlerin uygulanma düzeyinin betimlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- İbret. B. Ü., Karatekin, K., & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 207, 5-23.

- İldeş, S. (2013). *Anayasa mahkemesi ve avrupa insan hakları mahkemesi kararları ışığında hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılması yasağı*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Kaplan, N. Ö. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Karatekin, K., Gençtürk, E. & Kılıcoğlu, G. (2013). Öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerinin değer hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14) 411-459.
- Katılmış, A., Ekşi, H. & Öztürk C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 50-87.
- Kaur, S. (2015). Moral values in education. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* 20(3) 21-26.
- Kenan, S. (2004). “Modern eğitimin oluşum sürecinde değerler nasıl zayıfladı?”, *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım*, (275-285), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Keskin, Y. & Öğretici B. (2013). Sosyal bilgiler dersinde “duyarlılık” değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25) 143-181.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiği*. Yayınlanmış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi. Dursun Dilek (Ed.) içinde, *Değerler eğitimi* (s. 311-329). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayınlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, H. İ. (2012). Temel hak ve özgürlüklerde sınırlamanın sınırı ve hakkın özü. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, Ş. H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler öğretimi. Mustafa Safran (Ed.) İçinde, *Sosyal bilgiler programı ve öğretim yeterlilikleri*. (s. 4-10). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kızılçelik, S. & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Atilla Kitabevi, Ankara.
- Kızılyel, S. (2014). *Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasında kamu güvenliği ölçütü*. Yayımlanmış doktora tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: a personal journey by. *Journal of Humanistic Counseling , Education & Development*. 39(1), 4-20.
- Konak, S. (2017). *Günlük gazetelerin sosyal bilgiler öğretim programındaki değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Günay Ofset Matbaası.
- Kurtdede, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*. 2(2) 1-8.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nicel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuşdil, E. M. & Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve schwartz'ın değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Lickona, T. (1996). Eleven principles of effective character education. *Journal of Moral Education*. 25(1) 93-100.
- Lovat, T. & Clement, N. (2008). *Quality teaching and values education: coalescing for effective learning*. *Journal of Moral Education* 37 (1), 1-16.
- Lovat, T. (2009). *Values Education and Quality Teaching: Two Sides of the Learning Coin*, ed.: T. Lovat, R. Toomey, Newcastle University, Australia.
- Maden, K. (2017). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değerinin yeri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Okudan, A. Y. (2010). *Eğitim yöneticilerinin değerler eğitiminin önemi etkileri ve uygulamalar hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Onat, K. O. (2015). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitime yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi (Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler: toplumsal alana disiplinler arası bir bakış*. (s. 22-49). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, D. Ç., & Çelikkaya, T. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının programdaki değerlere ilişkin algısal farkındalıkları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 5 (8), 415-427.
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf değer eğitimi programının geliştirilmesinde okul temelli yaklaşımın etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış doktora tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi. Bayram Tay & Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretime bakış* (s. 2-17). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sağlam, E. (2014). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sezer, T. (2008). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk sosyal bilgiler öğretmenlerince yapılan etkinlikler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3) 1271-1288.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *İlköğretimde sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Tahiroğlu, M. (2016). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K.Ulusoy (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: ilkokul 4. sınıf* (s. 340-366) Ankara: Pegem A Yayınları.
- Tay, B. & Öcal, A. (2008.) *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tay, B. & Ünlü, İ. (2016). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. Refik Turan Ve Kadir Ulusoy (Ed.) İçinde, *İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programında değer ve değerler eğitimi içinde farklı yönleriyle değerler eğitimi* (S. 287-322). Ankara Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tay, B., Durmaz, F. Z., & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (1) 67-93.
- Thornberg, R. & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: a qualitative study in Sweden and Turkey, *International Journal of Educational Research*, 59(1), 49-56.
- Tonga, D. & Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16 (1), 91-110.
- Topal, M. (2017). *Demokrasi ve insan hakları kavramlarına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 637-652.
- Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tunçbilek, G. (2011). *İlköğretim türkçe ders kitaplarındaki hak ve özgürlüklere temasının demokrasi eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünölen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6 (2). 227-259.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], (1999). *Türkiye istatistik yıllığı*. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Ulusoy, K. & Aslan, A. (2016). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.) İçinde *Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi*. (s. 1-16) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

URL-1 *Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi*. 11.08.2016 tarihinde http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rights_turkce.pdf adresinden erişilmiştir.

URL-2 Huit, W. (2004). Values. educational psychology interactive: values <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/> adresinden 21.11.2016 tarihinde erişilmiştir.

URL-3 Lee, J. K. (2017). Higher education and ethical value. *Eric* 36(12). <https://eric.ed.gov/?id=ED572960> adresinden 12.10 2017 tarihinde erişilmiştir.

URL-4 Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)* 17.10.2017 Tarihinde <https://ttkb.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.

URL-5 Patricia, N., O'dwyer, M. & Power, M. J. (2014). *The social value of community-based adult education in limerick city* <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1043318.pdf> adresinden 21.09.2017 tarihinde erişilmiştir.

URL-6 T.C. 1982 Anayasası 15.11.2016 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> adresinden erişilmiştir.

URL-7 Türkiye Dil Kurumu [TDK], (2016). 18.09.2016 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.59de61e5337bb3.65593251 adresinden erişilmiştir.

Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review* 52 (1), 37-46.

Yalar, T. & Yelken, Y. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modül örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (38), 79-98.

Yarar, K. S. (2015). *İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşımına dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi*. Yayımlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yaraş, İ. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan hoşgörü ve adil olma değerlerine sahip olma boyutunda değerlendirilmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- Yaşar, M. (2013). *Avrupa insan hakları mahkemesi ve türkiye’de bireysel hak ve özgürlüklerin korunması*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar, Ş. & Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (9) 1-23.
- Yazar, T. (2016). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Toplumsal yaşam ve değerler* (s. 96-110). Ankara Pegem Akademi Yayınları.
- Yazıcı, S. & Aslan M (2009). Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma: sosyal bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (4), 2173-2188.
- Yazıcı, H. & Koca. K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi programı*. (s.20-37). Ankara: Pegem Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. & Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzu’nda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 13 (2), 49-73.

EKLER

Ek-1 Valilik Onayı

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 75048956-44-E.13721929
Konu : Anket izni

05/12/2016

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarihli ve 3616 (Genelge No:2012/13) sayılı emirleri,
b) Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 21/11/2016 tarihli ve 10162 sayılı yazısı.

Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün ilgi (b) yazılarında Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Salim ÖZDEMİR'in "Yabancı Uyraklı 6.Sınıf Öğrencilerinin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma Değeri Hakkında Odak Grup Görüşmesi" konulu anket çalışmasını ilimiz merkez ilçede bulunan ortaokullar öğrencilerine uygulamak istediği belirtilmekte olup, söz konusu anket çalışması ile ilgili inceleme ve değerlendirme Komisyon Kararı ilişikte sunulmuştur.

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Salim ÖZDEMİR'in "Yabancı Uyraklı 6.Sınıf Öğrencilerinin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma Değeri Hakkında Odak Grup Görüşmesi" konulu anket çalışmasını ilimiz merkez ilçede bulunan ortaokullar öğrencilerine 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında gönüllülük esasına göre eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan uygulaması ve sonuçlarının değerlendirilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Cengiz BAHCACIOĞLU
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
05/12/2016

Aytekin YILMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Sarıçar Mah. Bayındır Sok. No:8 37100 Kastamonu
Telefon No: (0366) 214 1001 Faks No: (0366)214 6494
e-Posta :bilgisayar17@meb.gov.tr
İnternet Adresi :www.kastamonu.meb.gov.tr

Bilgi için: Uğur GÖRNER
Memur
Dahili : (121)

Mesut ŞEKER
Müdür Yardımcısı
(205)

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 75048956-44-E.13783233
Konu : Anket İzni

06.12.2016

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 21/11/2016 tarihli ve 10162 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda belirtilen Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Salim ÖZDEMİR'in "Yabancı Uyruklu 6.Sınıf Öğrencilerinin Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma Değeri Hakkında Odak Grup Görüşmesi" konulu anketi ilimiz merkez ilçede bulunan ortaokul öğrencilerine 2016-2017 eğitim öğretim yılında gönüllük esasına göre eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan uygulaması ile ilgili Valilik Oluru ilişikte gönderilmiştir.

Ekte gönderilen imzalı ve mühürlü anketin uygulanmasını, anketin tamamlanmasından itibaren iki hafta içerisinde CD'ye kayıtlı olarak iki örneğinin Müdürlüğümüze gönderilmesini arz ederim.

Cengiz BAHÇACIOĞLU
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Anket (2 Sayfa)

Serafız Mah.Bayındır Sok. No:8 37100 Kastamonu
Telefon No: (0366) 214 1001 Faks No: (0366)214 6494
e-Posta :bilgisayar37@meb.gov.tr
İnternet Adresi :www.kastamonu.meb.gov.tr

Bilgi için: Uğur GÖKNER
Memur
Dahili : (121)

Mesut ŞEKER
Müdür Yardımcısı
(205)

Bu evrak görevli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden. 1915-5762-3389-a104-05dd kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2 Grup Görüşme Soruları

EK-1

Tez Adı: Yabancı uyruklu öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkındaki görüşleri
(Kastamonu ili örneği)

Problem cümlesi: Sosyal bilgiler dersinde yabancı uyruklu 6. Sınıf öğrencilerinin hak ve özgürlüklere saygı değeri hakkındaki görüşleri nelerdir?

Önite ismi: Demokrasinin Serüveni

YABANCI UYRUKLU 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENCİLERİNİN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGILI OLMA DEĞERİ HAKKINDA ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ SORULARI

Değerli Öğrenciler,

Sorulara verdığınız cevaplar gizlilik ilkesi dahilinde isimlerinizle paylaşılmayacaktır. Verilen cevaplar kodlanarak yayınlanacaktır. Bu soruları sorulma amacı size ve arkadaşlarınıza daha iyi bir Sosyal Bilgiler eğitimi vermek içindir. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Salim ÖZDEMİR

- 1) Hak nedir?
- 2) Özgürlük nedir?
- 3) Saygı ne demektir?
- 4) Değer kavramı sizin için ne ifade ediyor?
- 5) Hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini açıkla mısınız?
- 6) Hak ve özgürlüklere saygı değerinin size katkıları nelerdir?
- 7) Hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 8) Ülkelerimizde hak ve özgürlüklerin kısıtlandığını düşünüyor musunuz?
- 9) Hak ve özgürlüklere saygı değeri hayatın hangi alanlarında uygulanabilir?

M.Ö.

K.

S.

- 10) Türkiye'de yaşamak ve öğrenim görmek size hak ve özgürlüklere saygı açısından neler katı?
- 11) Gelecekte nesillere hak ve özgürlüklere saygılı olmaları için nasıl bir eğitim almasını istersiniz?
- 12) Hak ve özgürlükler değerine sahip olmak kişiye faydaları nelerdir?
- 13) Hak ve özgürlüklerle saygılı olma değeri daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir eğitim verilmelidir?
- 14) Hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri sosyal katılım düzeyine ulaşabilmesi için nasıl bir eğitim verilmelidir?
- 15) Hak ve özgürlüklere saygılı olma değerini aldığınızda dünyadaki olaylara karşı yaklaşımınız nedir?
- 16) Hak ve özgürlüklere saygı değeri verilirken önce hangi etkinliklerle verilmelidir?
- 17) Bu değere karşı dönem başındaki görüşleriniz ile şu andaki görüşleriniz arasındaki değişiklikler nelerdir?
- 18) Sosyal Bilgiler dersi bu değeri kazanırmada etkisi nedir?
- 19) Toplumda değerlere saygı göstermeyen bireyler cezalandırılmalı mıdır? Açıklayınız.
- 20) Değerleri gelecek kuşaklara aktarmak için görev ve sorumluluklarınız neler olduğunu düşünüyorsunuz?
- 21) Ülkemizdeki eğitim ile Türkiye'deki eğitimi hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından karşılaştırınız.
- 22) Değer eğitimi sizce neden verilmelidir?
- 23) Hak ve özgürlüklere saygılı olmayı nasıl ifade edersiniz?
- 24) Hak ve özgürlüklere saygı değeri sosyal bilgiler dersinde nasıl veriliyor?
- 25) Hak ve özgürlüklere saygı değeri geleceğe nasıl aktarılmıştır?
- 26) Hak ve özgürlüklere saygı değerini nasıl resmedersiniz?
- 27) Hak ve özgürlüklere saygılı bir birey çevresine karşı nasıl davranır?
- 28) Hak ve özgürlüklere saygılı olma değeri kazanılmalı mıdır verilmeli midir?
- 29) Hak ve özgürlüklere saygı açısından Türkiye beklediğiniz gibi bir ülkedir? neden?
- 30) Değer eğitiminde öğretmenler model olmalı mıdır? neden?
- 31) Hak ve özgürlüklere saygı değeri açısından yaşadığınız bir olayı anlatınız.

M. D.

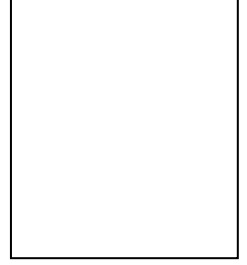
K.

S.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Salim ÖZDEMİR
Doğum Yeri ve Yılı : Daday/ 1984
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : s_salim05@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Daday İmam Hatip Lisesi, Kastamonu (1998-2002)
Lisans :Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sivas (2010-2014)
Yüksek Lisans :Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Kastamonu Hüseyin Üster Özel Eğitim ve Uygulama Merkezi, Öğretmen (2014-2015)